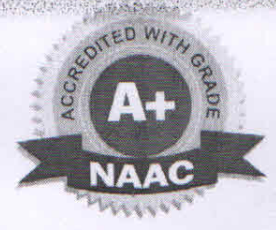

फाइल सं: SKT/1-5/CUHP/16

हिमाचल प्रदेश केन्द्रीय विश्वविद्यालय
Central University of Himachal Pradesh
(Accredited by NAAC with 'A+' Grade with CGPA of 3.42)

विभाग नाम : संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग

संस्कृतपालिप्राकृतविभागस्य पाठ्यसमिते: सप्तदशोपवेशनस्य (BoS-17) कार्यसूची

संस्कृतपालिप्राकृतविभागस्य पाठ्यसमिते: सप्तदशोपवेशनस्य (BoS-17) आयोजनं हिमाचलप्रदेशकेन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य धर्मशालास्थिते धौलाधारपरिसर-1 इति स्थले 02.12.2024 इति दिने मध्याह्ने (2:00 बजे) प्रत्यक्षेण (offline) / प्रतिभासीयेन (online) च माध्यमेन प्रस्तावितमस्ति।

पाठ्यसमिते: सम्मानितसदस्यानां नामानि इत्थं सन्ति:

1. प्रो. योगेन्द्रकुमारः, विभागाध्यक्षः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः, (अध्यक्षः संयोजकश्च, पाठ्यसमितिः)
2. प्रो. रोशनलालशर्मा, अधिष्ठाता, भाषासंकायः (सदस्यः)
3. प्रो. वीरेन्द्रकुमारविद्यालंकारः, विभागाध्यक्षः, संस्कृतविभागः, पंजाबविश्वविद्यालयः, चंडीगढ़ (बाह्यविशेषज्ञः)
4. प्रो. ब्रजेशपाण्डेयः, संस्कृतभारतीयाध्ययनसंकायाध्यक्षः, जवाहरलालनेहरूविश्वविद्यालयः, कटवारियासराय, नवदेहली (बाह्यविशेषज्ञः)
5. डॉ. एन.आर. गोपालः, सहाचार्यः - आंग्लविभागः (कुलपतिद्वारानामितसदस्यः)
6. प्रो. ओ.एस.के.एस.शास्त्री, आचार्यः - भौतिकीखगोलविज्ञानविभागः (कुलपतिद्वारानामितसदस्यः)
7. प्रो. बृहस्पतिमिश्रः, आचार्यः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः (विभागीयसदस्यः)
8. डॉ. गटुलालपाटीदारः, सहाचार्यः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः (विभागीयसदस्यः) वरिष्ठः सहाचार्यः
9. डॉ. अर्चना कुमारी, सहायकाचार्या, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः (विभागीयसदस्या) वरिष्ठा सहायकाचार्या

प्रस्ताविता कार्यसूची इत्थमस्ति

- विषयक्रमः - एस.के.टी./बी.ओ.एस.17.1 14 मई, 2024 इति दिने आयोजितस्य पाठ्यसमिते: षोडशोपवेशनस्य (BoS-16) कार्यवृत्तस्य अनुमोदनार्थम्।
- विषयक्रमः - एस.के.टी./बी.ओ.एस.17.2 शास्त्रिप्रथमसत्रस्य SKT-401 इति पाठ्यक्रमस्य स्थाने SKT-407 इति कूटाङ्कितस्य पाठ्यक्रमस्य अनुमोदनार्थम्। सत्र 2024-25 तः प्रभावी।
- विषयक्रमः - एस.के.टी./बी.ओ.एस.17.3 शास्त्रिप्रथमसत्रस्य SKT-416 इति पाठ्यक्रमस्य स्थाने SKT-424 इति कूटाङ्कितस्य पाठ्यक्रमस्य अनुमोदनार्थम्। सत्र 2025-26 तः प्रभावी।
- विषयक्रमः - एस.के.टी./बी.ओ.एस.17.4 शास्त्रिद्वितीयसत्रस्य SKT-402 इति पाठ्यक्रमस्य स्थाने SKT-408 इति कूटाङ्कितस्य पाठ्यक्रमस्य अनुमोदनार्थम्। सत्र 2024-25 तः प्रभावी।
- विषयक्रमः - एस.के.टी./बी.ओ.एस.17.5 शास्त्रिद्वितीयसत्रस्य SKT-417 इति पाठ्यक्रमस्य स्थाने SKT-422 इति कूटाङ्कितस्य पाठ्यक्रमस्य अनुमोदनार्थम्। सत्र 2024-25 तः प्रभावी।
- विषयक्रमः - एस.के.टी./बी.ओ.एस.17.6 शास्त्रितृतीयसत्रस्य SKT-418 इति पाठ्यक्रमस्य नामसंशोधनस्य अनुमोदनार्थम्। सत्र 2025-26 तः प्रभावी।
- विषयक्रमः - एस.के.टी./बी.ओ.एस.17.7 शास्त्रितृतीयसत्रस्य SKT-403 इति पाठ्यक्रमस्य स्थाने SKT-409 इति कूटाङ्कितस्य पाठ्यक्रमस्य अनुमोदनार्थम्। सत्र 2025-26 तः प्रभावी।
- विषयक्रमः - एस.के.टी./बी.ओ.एस.17.8 शास्त्रितृतीयसत्रस्य SKT-486 पाठ्यक्रमे पाठ्यक्रमसूच्याम् मूल्यांकन पद्धतौ संशोधनस्य अनुमोदनार्थम्।
- विषयक्रमः - एस.के.टी./बी.ओ.एस.17.9 शास्त्रिचतुर्थसत्रस्य SKT-404 इति पाठ्यक्रमस्य स्थाने SKT-410 इति कूटाङ्कितस्य पाठ्यक्रमस्य अनुमोदनार्थम्। सत्र 2024-25 तः प्रभावी।

24-11-24

फाइल सं:

हिमाचल प्रदेश केन्द्रीय विश्वविद्यालय
Central University of Himachal Pradesh
(Accredited by NAAC with 'A+' Grade with CGPA of 3.42)
विभागनाम : संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग

आजादी का
अमृत महोत्सव

संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग इत्यस्य पाठ्यसमिते: षोडशोपवेशनस्य (BoS-16) कार्यवृत्तम्

संस्कृतपालिप्राकृतविभागस्य पाठ्यसमिते: षोडशोपवेशनस्य (BoS-16) आयोजनं हिमाचलप्रदेशकेन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य धर्मशालास्थिते धौलाधारपरिसर-1 इति स्थले, 14 मई, 2024 इति दिने पूर्वाह्ने (11:00 बजे) प्रत्यक्षेण (offline) प्रतिभासीयेन (online) च माध्यमेन सम्पन्नमभूत्।

अत्र पाठ्यसमिते: सर्वे सम्मानितसदस्या उपस्थिता आसन्:

1. प्रो. योगेन्द्रकुमारः, विभागाध्यक्षः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः, (अध्यक्षः संयोजकश्च पाठ्यसमितिः)
2. प्रो. रोशनलालशर्मा, अधिष्ठाता, भाषासंकायः (सदस्यः)
3. प्रो. वीरेन्द्रकुमारविद्यालंकारः, आचार्यः, संस्कृतविभागः, पंजाबविश्वविद्यालयः, चंडीगढ़ (बाह्यविशेषज्ञः) (प्रतिभासीयेन सह)
4. प्रो. ब्रजेशपाण्डेयः, आचार्यः, संस्कृतभारतीयाध्ययनसंकायः, जवाहरलालनेहरूविश्वविद्यालयः, कटवारियासराय, नवदेहली (बाह्यविशेषज्ञः) (प्रतिभासीयेन सह)
5. डॉ. एन.आर. गोपालः, सहाचार्यः - आंग्लविभागः (कुलपतिद्वारानामितसदस्यः)
6. प्रो. ओ.एस.के.एस.शास्त्री, आचार्यः - भौतिकीखगोलविज्ञानविभागः (कुलपतिद्वारानामितसदस्यः)
7. प्रो. बृहस्पतिमिश्रः, आचार्यः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः (विभागीयसदस्यः)
8. डॉ. गटुलालपाटीदारः, सहाचार्यः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः (विभागीयसदस्यः) वरिष्ठः सहाचार्यः
9. डॉ. अर्चना कुमारी, सहायकाचार्या, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः (विभागीयसदस्या) वरिष्ठा सहायकाचार्या
10. डॉ. कुलदीपकुमारः, सहायकाचार्यः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः (विशेष-आमन्त्रितसदस्यः)

अत्र विभागाध्यक्षेण एषा कार्यसूची समुपस्थापिता

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.1- 25 अक्तूबर, 2023 इति दिने आयोजितस्य पाठ्यसमिते: पञ्चदशोपवेशनस्य (BoS-15) कार्यवृत्तस्य अनुमोदनम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.2 - शास्त्रिचतुर्थसत्रस्य निर्वचनविज्ञानम् (SKT-435) इति पाठ्यक्रमे संशोधनस्य अनुमोदनम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.3 - स्नातककक्षानिमित्तमन्तर्विषयकस्य संस्कृतसम्भाषणम् (SKT-201) एवं मित्रकथा (SKT-215) इत्यनयोः पाठ्यक्रमयोः संशोधनस्य अनुमोदनम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.4 - शास्त्रिषष्ठसत्रस्य पाठ्यक्रमाणाम् अनुमोदनम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.5 - स्नातकोत्तरप्रथमद्वितीयसत्रयोः अन्तर्विषयकपाठ्यक्रमाणां SKT-217, SKT-218, SKT-219, SKT-220 इति कूटाङ्कितानामनुमोदनम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.6 - स्नातकोत्तरचतुर्थसत्रस्य पाठ्यक्रमस्य SKT-345 इति कूटाङ्कितस्य अनुमोदनम्।

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.7 - शोधोपाधिपाठ्यक्रमयोः पाण्डुलिपिविज्ञानम् (SKT-610), संस्कृतशास्त्रपरम्परा (SKT-630) इत्यनयोः अनुमोदनम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.8 - संस्कृतपालिप्राकृतविभागस्य शोधोपाधिसमितेः (RDC) 05.01.2024 इति दिने अन्तर्जालपरिसंचलनमाध्यमेन सम्पन्नस्य उपवेशनस्य कार्यवृत्तस्य अनुमोदनम्।

अस्य उपवेशनस्य विषयक्रमानुसारेण कार्यवृत्तमित्थमस्ति-

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.1- 25 अक्तूबर, 2023 इति दिने आयोजितस्य पाठ्यसमितेः पञ्चदशोपवेशनस्य (BoS-15) कार्यवृत्तस्य अनुमोदनम्।

कार्यविवरणम्

- उपवेशनस्य विशेषामन्त्रितसदस्येन डॉ. कुलदीपकुमारमहोदयेन 25 अक्तूबर, 2023 इति दिने आयोजितस्य पाठ्यसमितेः पञ्चदशोपवेशनस्य (BoS-15) कार्यवृत्तस्य अनुमोदनं कारयितुं तस्य उपस्थापना कृता। समितिसदस्यैः सर्वसम्मत्या तस्य अनुमोदनं कृतम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.2 - शास्त्रिचतुर्थसत्रस्य निर्वचनविज्ञानम् (SKT-435) इति पाठ्यक्रमे संशोधनस्य अनुमोदनम्।

कार्यविवरणम्

- शास्त्रिचतुर्थसत्रस्य निर्वचनविज्ञानम् (SKT-435) इति पाठ्यक्रमे निरुक्तस्य द्वितीयाध्यायस्य केवलं त्रयः पादाः (प्रथम-द्वितीय-तृतीयपादाः) सप्तमाध्यायश्च निर्धारिता आसन्। इदानीं सप्तमाध्यायमपसार्य सम्पूर्णः द्वितीयाध्यायः स्थापयितुं प्रस्तावः क्रियते। गभीरविचारानन्तरं समितिसदस्यैः सर्वसम्मत्या अस्य संशोधनस्य अनुमोदनं कृतम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.3 - स्नातककक्षानिमित्तमन्तर्विषयकस्य संस्कृतसम्भाषणम् (SKT-201) एवं मित्रकथा (SKT-215) इत्यनयोः पाठ्यक्रमयोः संशोधनस्य अनुमोदनम्।

कार्यविवरणम्

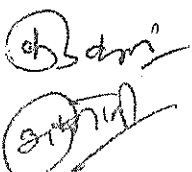
- स्नातककक्षानिमित्तमन्तर्विषयकस्य संस्कृतसम्भाषणम् (SKT-201) एवं मित्रकथा (SKT-215) इत्यनयोः पाठ्यक्रमयोः उपयोग्यतरत्वं सारल्यं च सम्पादयितुं ईषत्संशोधनस्य प्रस्तावः कृतः। गभीरविचारानन्तरं समितिसदस्यैः सर्वसम्मत्या अस्य संशोधनस्य अनुमोदनं कृतम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.4 - शास्त्रिषष्ठसत्रस्य पाठ्यक्रमाणाम् अनुमोदनम्।

कार्यविवरणम्

समासाः (SKT-406),) संस्कृतवाङ्मयस्य परिचयः (SKT-421), वेदः दर्शनञ्च-2 (SKT-439), ज्योतिषम्-3 (SKT-438), भारतीयज्ञानप्रणाली-2 (SKT-472), योगाध्ययनम् अभ्यासश्च (SKT-473), सांस्कृतिकविनिमयः (SKT-487), समग्र स्वास्थ्य एवं योग - IDC (BYS 106) इत्येते शास्त्रिषष्ठसत्रस्य पाठ्यक्रमा अनुमोदनाय प्रस्तुताः। गभीरविचारानन्तरं समितिसदस्यैः सर्वसम्मत्या शास्त्रिषष्ठसत्रस्य एतेषाम् पाठ्यक्रमाणाम् अनुमोदनं कृतम्।

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस. 16.5- स्नातकोत्तरप्रथमद्वितीयसत्रयोः अन्तर्विषयकपाठ्यक्रमाणां SKT-217, SKT-218, SKT-219, SKT-220 इति कूटाङ्कितानामनुमोदनम्।

कार्यविवरणम्

स्नातकोत्तरप्रथमद्वितीयसत्रयोः अन्तर्विषयकपाठ्यक्रमाः SKT-217, SKT-218, SKT-219, SKT-220 इति कूटाङ्किताः अनुमोदनाय प्रस्तुताः । गभीरविचारानन्तरं समितिसदस्यैः सर्वसम्मत्या एतेषाम् पाठ्यक्रमाणाम् अनुमोदनं कृतम् ।

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.6 - स्नातकोत्तरचतुर्थसत्रस्य पाठ्यक्रमस्य SKT-345 इति कूटाङ्कितस्य अनुमोदनम् ।

कार्यविवरणम्

स्नातकोत्तरचतुर्थसत्रस्य पाठ्यक्रमस्य SKT-345 इति कूटाङ्कितस्य अनुमोदनाय समुपस्थापना कृता । अत्र वीरेन्द्रकुमारविद्यालंकारमहोदयेन परामर्शः प्रदत्तः यत् सायणीयभाष्यभूमिकया साकं दयानन्दस्वामिनः अपि भाष्यभूमिका अध्यापनीया । समितिसदस्यैः अस्मिन् विषये उभयोरपि भाष्यभूमिकयोः केचन अंशाः अध्यापनीया इति अनुमोदनं कृतम् ।

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.7 - शोधोपाधिपाठ्यक्रमयोः पाण्डुलिपिविज्ञानम् (SKT-610), संस्कृतशास्त्रपरम्परा (SKT-630) इत्यनयोः अनुमोदनम् ।

कार्यविवरणम्

शोधोपाधिपाठ्यक्रमयोः पाण्डुलिपिविज्ञानम् (SKT-610), संस्कृतशास्त्रपरम्परा (SKT-630) इत्यनयोः नूतनयोरनुमोदनार्थमुपस्थापनं कृतम् । अस्मिन् प्रसङ्गे समितिसदस्येन प्रो. ओ.एस.के.एस.शास्त्रिमहोदयेन परामर्शः प्रदत्तः यत् शोधोपाधिपाठ्यचर्यायां शिक्षाविभागेन सर्वेभ्यः शोधच्छात्रेभ्यः शिक्षणाधिगमविज्ञानं पाठ्यते । तत्र संस्कृतविभागः इमं पाठ्यक्रमं स्वयमेव पाठयेदथवा संस्कृतविभागेन प्रस्तावितौ द्वावशौ तत्र पाठ्यक्रमे योजनीयौ येन संस्कृतदृष्ट्या शिक्षणाधिगमविधिः छात्रैः अवगम्येत । अपरोपि परामर्शः तेनैव महोदयेन प्रदत्तः यत् वैदिक-भौतिक- विज्ञानमिति नाम्ना एकः पाठ्यक्रमः अपि पाठ्येत । अस्य पाठ्यक्रमस्य निर्माणमपि तेन प्रस्तावितम् ।

प्रो. ब्रजेशपाण्डेयमहोदयेन परामर्शः प्रदत्तः यत् भारतस्य विज्ञानपरम्पराया अपि परिचयः शोधच्छात्राणां स्यात् एतदर्थं यत्नः कार्यः । अपरोपि परामर्शः तेनैव महोदयेन प्रदत्तः यत् शोधप्रविधिपाठ्यक्रमे अर्थशास्त्र-न्याय-वैशेषिकादिषु प्रचलितशोधपद्धतीनां समावेशः अपि करणीयः येन प्राचीनभारतीयशोधप्रणालीनामपि बोधः शोधच्छात्राणां कृते सुलभः स्यात् ।

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.8 - संस्कृतपालिप्राकृतविभागस्य शोधोपाधिसमितेः (RDC) 05.01.2024 इति दिने अन्तर्जालपरिसंचलनमाध्यमेन सम्पन्नस्य उपवेशनस्य कार्यवृत्तस्य अनुमोदनम् ।

कार्यविवरणम्

संस्कृतपालिप्राकृतविभागस्य शोधोपाधिसमितेः (RDC) 05.01.2024 इति दिने अन्तर्जालपरिसंचलनमाध्यमेन सम्पन्नस्य उपवेशनस्य कार्यवृत्तस्य अनुमोदनार्थम् उपस्थापना कृता । शोधप्रबन्धसमर्पणानन्तरं शोधप्रबन्धस्य परीक्षणार्थं शोधप्रबन्धः परीक्षकाणां सविधे प्रेष्यते । तदर्थं शोधपरीक्षकसूची शोधोपाधिसमितेः (RDC) 05.01.2024 इति दिने सम्पन्ने उपवेशने अनुमोदिता । तस्या एव पाठ्यसमितिसदस्यैः गभीरविचारानन्तरमनुमोदनं कृतम् । अन्ते विभागाध्यक्षमहोदयेन सर्वेभ्यः समितिसदस्येभ्यः यथायथं धन्यवादान् वित्तीयं वैदिकमन्त्रेण सह गोष्ठी समापिता ।

कार्यालयीय हिन्दी अनुवाद

संस्कृत, पालि एवं प्राकृत विभाग की पाठ्यसमिति के सोलहवें उपवेशन (BoS-16) का कार्यवृत्त

संस्कृत, पालि एवं प्राकृतविभाग की पाठ्यसमिति के सोलहवें उपवेशन (BoS-16) का आयोजन हिमाचल प्रदेश केन्द्रीय विश्वविद्यालय के धर्मशालास्थित धौलाधारपरिसर-1 में 14 मई, 2024 को पूर्वाह्न 11:00 बजे प्रत्यक्ष (offline) और प्रतिभासीय (online) माध्यम से सम्पन्न हुआ ।

इसमें पाठ्यसमिति के सभी सम्मानित सदस्य उपस्थित थे :

1. प्रो. योगेन्द्रकुमार, विभागाध्यक्ष, संस्कृतपालिप्राकृतविभाग, (अध्यक्ष एवं संयोजक, पाठ्यसमिति)
2. प्रो. रोशनलालशर्मा, अधिष्ठाता, भाषासंकाय (सदस्य)
3. प्रो. वीरेन्द्रकुमारविद्यालंकार, आचार्य, संस्कृतविभाग, पंजाबविश्वविद्यालय, चंडीगढ़ (बाह्यविशेषज्ञ)
4. प्रो. ब्रजेशपाण्डेय, आचार्य, संस्कृत एवं भारतीयाध्ययनसंकाय, जवाहरलालनेहरूविश्वविद्यालय, कटवारियासराय, नवदेहली (बाह्यविशेषज्ञ)
5. डॉ. एन. आर. गोपाल, सहाचार्य - आंग्लविभाग (कुलपति द्वारा नामित सदस्य)
6. प्रो. ओ. एस. के. एस. शास्त्री, आचार्य - भौतिकी एवं खगोलविज्ञानविभाग (कुलपति द्वारा नामित सदस्य)
7. प्रो. बृहस्पतिमिश्र, आचार्य, संस्कृत, पालि एवं प्राकृतविभाग (विभागीयसदस्य)
8. डॉ. गटुलालपाटीदार, सहाचार्य, संस्कृत, पालि एवं प्राकृतविभाग (विभागीयसदस्य) वरिष्ठ सहाचार्य
9. डॉ. अर्चना कुमारी, सहायकाचार्या, संस्कृत, पालि एवं प्राकृतविभाग (विभागीयसदस्य) वरिष्ठ सहायकाचार्या
10. डॉ. कुलदीपकुमार, सहायकाचार्य, संस्कृत, पालि एवं प्राकृतविभाग (विशेष-आमन्त्रितसदस्य)

इसमें विभागाध्यक्ष द्वारा उपस्थापित कार्यसूची इस प्रकार है

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.1 25 अक्तूबर, 2023 को आयोजित पाठ्यसमिति के पन्द्रहवें उपवेशन (BoS-15) के कार्यवृत्त का अनुमोदन।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.2 शास्त्री चतुर्थसत्र के निर्वचनविज्ञानम् (SKT-435) के पाठ्यक्रम में संशोधन का अनुमोदन।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.3 स्नातककक्षा के निमित्त दो अन्तर्विषयक पाठ्यक्रम- संस्कृतसम्भाषणम् (SKT-201) एवं मित्रकथा (SKT-215) में संशोधनका अनुमोदन।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.4 शास्त्रिषष्ठसत्र के पाठ्यक्रमों का अनुमोदन।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस. 16.5 स्नातकोत्तर के प्रथम एवं द्वितीयसत्र के अन्तर्विषयक पाठ्यक्रमों (SKT-217, SKT-218, SKT-219, SKT-220) का अनुमोदन।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.6 स्नातकोत्तरचतुर्थसत्र के पाठ्यक्रम- ऋग्वेदभाष्यभूमिका अग्निहोत्रञ्च (SKT-345) का अनुमोदन।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.7 शोधोपाधि के दो पाठ्यक्रमों-पाण्डुलिपिविज्ञान (SKT-610), और संस्कृतशास्त्रपरम्परा (SKT-630) अनुमोदन।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.8 संस्कृत, पालि एवं प्राकृतविभाग की शोधोपाधिसमिति (RDC) के 05.01.2024 को इंटरनेट प्रसार के माध्यम से सम्पन्न उपवेशन के कार्यवृत्त का अनुमोदन।

विषयक्रम के अनुसार इस उपवेशन का कार्यवृत्त इस प्रकार है -

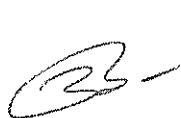
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.1- 25 अक्तूबर, 2023 को आयोजित पाठ्यसमिति के पन्द्रहवें उपवेशन (BoS-15) के कार्यवृत्त का अनुमोदन

कार्यविवरण

इस उपवेशन में विशेष आमन्त्रितसदस्य डॉ. कुलदीपकुमार ने 25 अक्तूबर, 2023 को आयोजित पाठ्यसमिति के

(SKT-215) का अनुमोदन।

(अनुमोदित)

पन्द्रहवें उपवेशन (BoS-15) के कार्यवृत्त का अनुमोदन कराने के लिये उसे प्रस्तुत किया | समिति के सदस्यों के द्वारा सर्वसम्मति से उसका अनुमोदन कर दिया गया |

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.2 - शास्त्री चतुर्थसत्र के निर्वचनविज्ञानम् (SKT-435) के पाठ्यक्रम में संशोधन का अनुमोदन |

कार्यविवरण

शास्त्री चतुर्थसत्र के निर्वचनविज्ञानम् (SKT-435) के पाठ्यक्रम में निरुक्त के द्वितीयाध्याय के केवल तीन पाद (प्रथम-द्वितीय-तृतीय पाद) और सप्तमाध्याय निर्धारित थे | अब सप्तमाध्याय को हटाकर सम्पूर्ण द्वितीयाध्याय स्थापित करने का प्रस्ताव किया जाता है | गम्भीरविचार विमर्श के बाद समितिसदस्यों ने सर्वसम्मति से इस संशोधन का अनुमोदन कर दिया |

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.3 - स्नातककक्षा के लिये अन्तर्विषयक संस्कृतसम्भाषणम् (SKT-201) एवं मित्रकथा (SKT-215) इन दो पाठ्यक्रमों में संशोधन का अनुमोदन |

कार्यविवरण

स्नातककक्षा के लिये अन्तर्विषयक संस्कृतसम्भाषणम् (SKT-201) एवं मित्रकथा (SKT-215) इन दो पाठ्यक्रमों को अधिक उपयोगी और सरल बनाने के लिये कुछ संशोधन का प्रस्ताव किया गया | गम्भीरविचार विमर्श के बाद समितिसदस्यों ने सर्वसम्मति से इस संशोधन का अनुमोदन कर दिया |

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.4 - शास्त्री षष्ठसत्र के पाठ्यक्रमों का अनुमोदन |

कार्यविवरण

समासाः (SKT-406),) संस्कृतवाङ्मयस्य परिचयः (SKT-421), वेदः दर्शनञ्च-2 (SKT-439), ज्योतिषम्-3 (SKT-438), भारतीयज्ञानप्रणाली-2 (SKT-472), योगाध्ययनम् अभ्यासश्च (SKT-473), सांस्कृतिकविनिमयः (SKT-487), समग्र स्वास्थ्य एवं योग - IDC (BYS 106) - शास्त्री षष्ठसत्र के इन पाठ्यक्रमों को अनुमोदन के लिये प्रस्तुत किया गया | गम्भीरविचार विमर्श के बाद समिति सदस्यों ने सर्वसम्मति से इन पाठ्यक्रमों का अनुमोदन कर दिया |

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस. 16.5 - स्नातकोत्तर के प्रथम एवं द्वितीय सत्र के SKT-217, SKT-218, SKT-219, SKT-220 कोड वाले अन्तर्विषयक पाठ्यक्रमों का अनुमोदन |

कार्यविवरण

स्नातकोत्तर के प्रथम एवं द्वितीय सत्र के SKT-217, SKT-218, SKT-219, SKT-220 कोड वाले अन्तर्विषयक पाठ्यक्रमों को अनुमोदन के लिये प्रस्तुत किया गया | गम्भीरविचार विमर्श के बाद समितिसदस्यों ने सर्वसम्मति से इन पाठ्यक्रमों का अनुमोदन कर दिया |

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.6 - स्नातकोत्तरचतुर्थसत्र के SKT-345 कोड वाले पाठ्यक्रम का अनुमोदन |

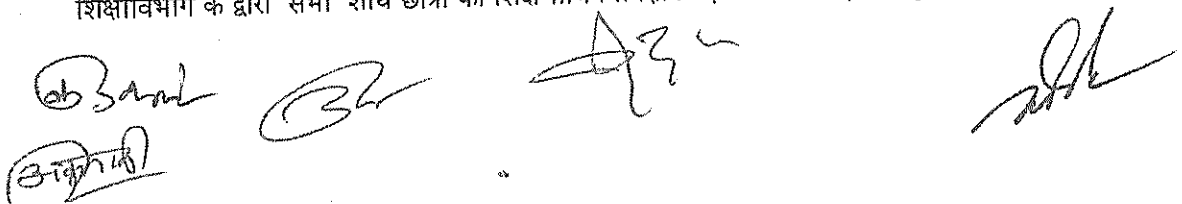
कार्यविवरण

स्नातकोत्तरचतुर्थसत्र के SKT-345 कोड वाले पाठ्यक्रम को अनुमोदन के लिये प्रस्तुत किया गया | इस विषय में प्रो. वीरन्द्रकुमारविद्यालंकार ने परामर्श दिया कि सायणीयभाष्यभूमिका के साथ दयानन्दस्वामी की भाष्यभूमिका भी पढ़ायी जानी चाहिए | समितिसदस्यों ने इस विषय में यह अनुमोदन किया कि दोनों भाष्यभूमिकाओं के कुछ अंश पढ़ाये जाने चाहिए |

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.7 - शोधोपाधि के पाठ्यक्रमों- पाण्डुलिपिविज्ञानम् (SKT-610) और संस्कृतशास्त्रपरम्परा (SKT-630) का अनुमोदन |

कार्यविवरण

शोधोपाधि के नवनिर्मित पाठ्यक्रम- पाण्डुलिपिविज्ञानम् (SKT-610) और संस्कृतशास्त्रपरम्परा (SKT-630) को अनुमोदनार्थ उपस्थापित किया गया | इस प्रसङ्ग में समितिसदस्य प्रो. ओ.एस.के.एस.शास्त्री ने परामर्श दिया कि शोधोपाधि की पाठ्यचर्या में शिक्षाविभाग के द्वारा सभी शोध छात्रों को शिक्षणाधिगमविज्ञान पढ़ाया जाता है | संस्कृतविभाग इस पाठ्यक्रम को स्वयं पढ़ाये

अथवा संस्कृतविभाग के द्वारा प्रस्तावित दो अंश इस पाठ्यक्रम में जोड़ दिए जाँय जिससे संस्कृत की दृष्टि से शिक्षणाधिगमविधि का ज्ञान छात्रों को हो सके। शास्त्रीजी ने ही दूसरा परामर्श यह दिया कि वैदिक-भौतिक- विज्ञान इस नाम से भी एक पाठ्यक्रम पढ़ाया जाना चाहिए। उन्होंने स्वयं इस पाठ्यक्रम के निर्माण का भी प्रस्ताव किया।

प्रो. ब्रजेश पाण्डेय ने परामर्श दिया कि शोध छात्रों को भारत की विज्ञानपरम्परा का भी परिचय हो, इस दिशा में यत्न करना चाहिए। प्रो. ब्रजेश पाण्डेयजी ने ही दूसरा परामर्श दिया कि शोधप्रविधि के पाठ्यक्रम में अर्थशास्त्र, न्याय और वैशेषिकादि दर्शनों में प्रचलित शोधपद्धतियों का समावेश भी करणीय है जिससे प्राचीन भारत की शोधप्रणालियों का बोध शोधछात्रों को सुलभ हो सके।

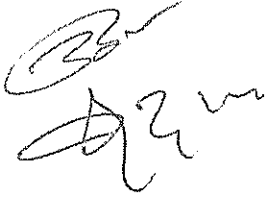
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.16.8 - संस्कृत,पालि एवं प्राकृत विभाग की शोधोपाधिसमिति (RDC) के 05.01.2024 को अन्तर्जालपरिसंचलन के माध्यम से सम्पन्न उपवेशन के कार्यवृत्त का अनुमोदन।

कार्यविवरण

संस्कृत,पालि एवं प्राकृत विभाग की शोधोपाधिसमिति (RDC) की 05.01.2024 को इंटरनेट प्रसार के माध्यम से सम्पन्न बैठक के कार्यवृत्त के अनुमोदनार्थ उसकी उपस्थापना की गयी। शोधप्रबन्ध के समर्पण के बाद शोधप्रबन्ध के परीक्षण के लिये शोधप्रबन्ध को परीक्षकों के पास भेजा जाता है। इसके यथानियम सम्पादन के लिये विभाग के द्वारा शोधपरीक्षकसूची शोधोपाधिसमिति (RDC) के 05.01.2024 को सम्पन्न उपवेशन में अनुमोदित की गयी थी। उसी सूची का पाठ्यसमिति सदस्यों ने गहन विचारविमर्श के बाद अनुमोदन कर दिया। अन्त में विभागाध्यक्ष ने सभी समितिसदस्यों का धन्यवाद किया और वैदिक मन्त्र पाठ के साथ गोष्ठी सम्पन्न हो गयी।

विभागाध्यक्ष,
संस्कृतपालिप्राकृतविभाग

संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग इत्यस्य पाठ्यसमिते: पञ्चदशोपवेशनस्य (BoS-15) कार्यवृत्तम्

संस्कृतपालिप्राकृतविभागस्य पाठ्यसमिते:पञ्चदशोपवेशनस्य (BoS-15)आयोजनं हिमाचलप्रदेशकेन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य धर्मशालास्थिते धौलाधारपरिसर-1 इति स्थले 25 अक्टूबर, 2023 इति दिने अपराह्णे (02: बजे) प्रतिभासीयेन (online) प्रत्यक्षेण (offline) च माध्यमेन सम्पन्नमभवत्।

अत्र आसन् :

1. प्रो. नगेन्द्रकुमारः, विभागाध्यक्षः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः, (अध्यक्षः संयोजकस्य पाठ्यसमितिः)
2. प्रो. रोशनलालशर्मा, अधिष्ठाता, भाषासंकायः (सदस्यः)
3. प्रो. वीरेन्द्रकुमारविद्यालंकारः, विभागाध्यक्षः, संस्कृतविभागः, पंजाबविश्वविद्यालयः, चंडीगढ़(बाह्यविशेषज्ञः)
4. प्रो. ब्रजेशपाण्डेयः, संस्कृतभारतीयाध्ययनसंकायः, जवाहरलालनेहरूविश्वविद्यालयः, कटवारियासराय, नवदेहली (बाह्यविशेषज्ञः)
5. डॉ. एन.आर.गोपालः, सहाचार्यः, आंग्लविभागः (कुलपतिद्वारानामितसदस्यः)
6. प्रो. ओ.एस.के. एस.शास्त्री, आचार्यः-भौतिकीखगोलविज्ञानविभागः (कुलपतिद्वारानामितसदस्यः)
7. डॉ. बृहस्पतिमिश्रः, सहाचार्यः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः (विभागीयसदस्यः) वरिष्ठः सहाचार्यः, विभागीयः सदस्यः
8. डॉ. कुलदीपकुमारः, सहायक आचार्यः, संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभागः (विभागीयः सदस्यः)वरिष्ठः सहायक आचार्यः, विभागीयः सदस्यः
9. डॉ. विवेक शर्मा, सहायक आचार्यः, संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभागः (विशेष आमन्त्रितसदस्यः)

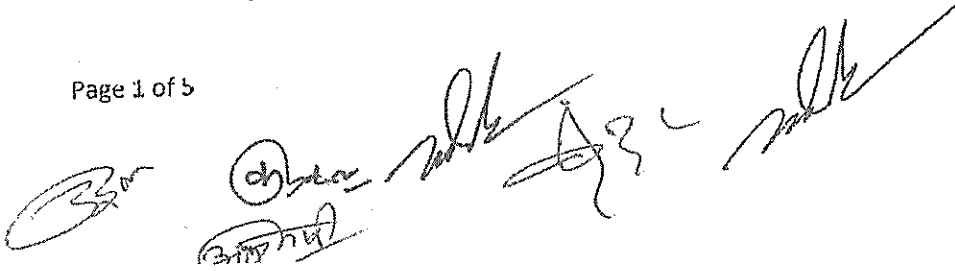
अस्मिन् उपवेशने विभागाध्यक्षः अग्रलिखितां कार्यसूचीं समुपास्थापयत्

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.1-20अप्रैल, 2023 इति दिने आयोजितस्य पाठ्यसमिते: चतुर्दशोपवेशनस्य (BoS-14)कार्यवृत्तस्य अनुमोदनम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.2 -शास्त्रिपञ्चमसत्रस्य पाठ्यक्रमस्य अनुमोदनम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस. 15.3- स्नातकोत्तरतृतीयसत्रस्य पाठ्यक्रमस्य SKT-344 इति कूटस्य अनुमोदनम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.4 -स्नातकोत्तरतृतीयसत्रस्य पाठ्यक्रमसूच्याः श्रेयाङ्कविभागे संशोधनस्य अनुमोदनम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.5 -शास्त्रिकार्यक्रमस्य चातुर्वर्षिकपाठ्यक्रमस्य (संशोधितस्य) प्रारूपस्य अनुमोदनम्।
- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.6 - संस्कृतपालिप्राकृतविभागस्य शोधोपाधिसमिते: (RDC) 13 सितम्बर, 2023 इति दिने सम्पन्नस्य उपवेशनस्य कार्यवृत्तस्य अनुमोदनम्।

उक्तानां स्थापितविषयाणां यथाक्रमं कार्यवृत्तम् इत्थमस्ति

- विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.1-20अप्रैल, 2023 इति दिने आयोजितस्य पाठ्यसमिते: चतुर्दशोपवेशनस्य (BoS-14)कार्यवृत्तस्य अनुमोदनम्।

(संलग्नक सं.-1)

कार्यविवरणम्-

अत्र 20अप्रैल,2023 इति दिने आयोजितस्य संस्कृतपालिप्राकृतविभागस्य पाठ्यसमिते: चतुर्दशोपवेशनस्य (BoS-14) कार्यवृत्तस्य उपस्थापनं कृतम्। समितिसदस्यै: गभीरं विचार्य सर्वसम्मत्या तस्य अनुमोदनं कृतम्।

विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.2 शास्त्रिपञ्चमसत्रस्य पाठ्यक्रमस्य अनुमोदनम्।

(संलग्नक सं.-2)

कार्यविवरणम्-

अत्र शास्त्रिपञ्चमसत्रस्य पाठ्यक्रमस्य समिते: समक्षम् अनुमोदनार्थं समुपस्थापनं कृतम्। समितिसदस्यै: गहनं विचार्य शास्त्रिपञ्चमसत्रस्य पाठ्यक्रमस्य सर्वसम्मत्या अनुमोदनं कृतम्।

➤ विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस. 15.3- स्नातकोत्तरतृतीयसत्रस्य पाठ्यक्रमस्य SKT-344 इति कूटस्य अनुमोदनम्।
(संलग्नक सं.-3)

कार्यविवरणम्-

स्नातकोत्तरतृतीयसत्रस्य SKT-344 इति कूटस्य पाठ्यक्रमस्य समिते: समक्षम् अनुमोदनार्थं समुपस्थापनं कृतम्। समितिसदस्यै: गहनं विचार्य तस्य पाठ्यक्रमस्य सर्वसम्मत्या अनुमोदनं कृतम्।

➤ विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.4 -स्नातकोत्तरतृतीयसत्रस्य पाठ्यक्रमसूच्या: श्रेयाङ्कविभागे संशोधनस्य अनुमोदनम्।
(संलग्नक सं.-4)

कार्यविवरणम्-

विभागद्वारा स्नातकोत्तरतृतीयसत्रस्य पाठ्यक्रमस्य सूच्या: श्रेयाङ्कविभागे संशोधनं कृतमासीत्। समिते: समक्षम् तस्य अनुमोदनार्थं समुपस्थापनं कृतम्। तत् सर्वं समितिद्वारा निपुणं विभाव्य सर्वसम्मत्या अनुमोदितम्।

➤ विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.5 -शास्त्रिकार्यक्रमस्य चातुर्वार्षिकपाठ्यक्रमस्य (संशोधितस्य) प्रारूपस्य अनुमोदनम्।
(संलग्नक सं.-5)

कार्यविवरणम्-

शास्त्रिकार्यक्रमस्य चातुर्वार्षिकपाठ्यक्रमस्य (संशोधितस्य) प्रारूपस्य समिते: समक्षम् अनुमोदनार्थं समुपस्थापनं कृतम् यत् समित्या गहनं विचार्य सर्वसम्मत्या अनुमोदितम्।

➤ विषयक्र. : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.6 - संस्कृतपालिप्राकृतविभागस्य शोधोपाधिसमिते: (RDC) 13 सितम्बर,2023 इति दिने सम्पन्नस्य उपवेशनस्य कार्यवृत्तस्य अनुमोदनम्।
(संलग्नक सं.-6)

कार्यविवरणम्-

शोधोपाधिसमिते: (RDC) 13 सितम्बर,2023 इति दिने सम्पन्नस्य उपवेशनस्य कार्यवृत्तस्य समिते: समक्षम् अनुमोदनार्थं समुपस्थापनं कृतम् यत् समित्या गहनं विचार्य सर्वसम्मत्या अनुमोदितम्।

अन्ते अध्यक्षेण सर्वेभ्यः सदस्येभ्यः धन्यवादान् वित्तीयं कल्याणमन्त्रेण गोष्ठी समापिता।

1. प्रो. योगेन्द्रकुमारः, विभागाध्यक्षः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः, (अध्यक्षः संयोजकश्च पाठ्यसमितिः)

2. प्रो. रोशनराजशर्मा, अधिष्ठाता, भाषासंकायः (सदस्यः)

3. प्रो. वीरेन्द्रकुमारविद्यालंकारः, विभागाध्यक्षः, संस्कृतविभागः, पंजाबविश्वविद्यालयः, चंडीगढ़ (बाह्यविशेषज्ञः)-प्रतिभासीयमाध्यमेन

4. प्रो. ब्रजेशपाण्डेयः, संस्कृतभारतीयाध्ययनसंकायः, जवाहरलालनेहरूविश्वविद्यालयः, कटवारियासराय, नवदेहली

(बाह्यविशेषज्ञः)-प्रतिभासीयमाध्यमेन

3. डॉ. एन.आर. गोपाल, सहायक : - आर्याविविभाग : (कुलपतिद्वारा नामित सदस्यः) 24/11/23

6. प्रो. ओ.एस.के. एस.शास्त्री, आचार्यः - भौतिकीखगोलविज्ञानविभागः (कुलपतिद्वारा नामितः सदस्यः) - प्रतिभासीयमाध्यमेन

7. डॉ. बृहस्पतिमिश्रः, सहायकः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः (विभागीयसदस्यः) वरिष्ठः सहायकः, विभागीयः सदस्यः

8. डॉ. कुलदीपकुमारः, सहायक आचार्यः, संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग (विभागीय सदस्यः) वरिष्ठ सहायक - आचार्यः, विभागीय सदस्यः

9. डॉ. विवेकशर्मा, सहायक आचार्यः, संस्कृतपालिप्राकृतविभागः (विशेष आमन्त्रितसदस्यः)

कार्यालयीय अनुवाद

संस्कृत, पालि एवं प्राकृत विभाग की पंचदशी (BoS-15) पाठ्य समिति का कार्यवृत्त

संस्कृत, पालि एवं प्राकृत विभाग की पंचदशी पाठ्यसमिति (BoS-15) की बैठक हिमाचल प्रदेश केंद्रीय विश्वविद्यालय के धर्मशालास्थित धौलाधार परिसर-1 में 25 अक्टूबर, 2023 को दोपहर 02: बजे प्रतिभासीय (online) और प्रत्यक्ष (offline) माध्यम से सम्पन्न हुई।

पाठ्यसमिति के सम्मानित सदस्यों के नाम इस प्रकार हैं :

1. प्रो. योगेन्द्र कुमार, विभागाध्यक्ष- संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग, (अध्यक्ष एवं संयोजक, पाठ्य समिति)
2. प्रो. रोशन लाल शर्मा, अधिष्ठाता, भाषा संकाय (सदस्य)
3. प्रो. वीरेन्द्र कुमार विद्यालंकार, विभागाध्यक्ष, संस्कृत विभाग, पंजाब विश्वविद्यालय, चंडीगढ़ (बाह्यविशेषज्ञ)
4. प्रो. ब्रजेश पाण्डेय, संस्कृत एवं भारतीय अध्ययन संकाय, जवाहर लाल नेहरू विश्वविद्यालय, कटवारिया सराय, नई दिल्ली (बाह्यविशेषज्ञ)
5. डॉ. एन.आर. गोपाल, सह-आचार्य - अंग्रेजी विभाग (कुलपतिद्वारा नामित सदस्य)
6. प्रो. ओ.एस.के. एस.शास्त्री, आचार्य - भौतिकी एवं खगोल विज्ञान विभाग (कुलपतिद्वारा नामित सदस्य)
7. डॉ. बृहस्पति मिश्र, सह-आचार्य- संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग (विभागीय सदस्य) वरिष्ठ सह-आचार्य, विभागीय सदस्य
8. डॉ. कुलदीप कुमार, सहायक आचार्य- संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग (विभागीय सदस्य) वरिष्ठ सहायक - आचार्य, विभागीय सदस्य
9. डॉ. विवेक शर्मा, सहायक आचार्य- संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग (विशेष आमन्त्रित सदस्य)

इस बैठक में विभागाध्यक्ष ने अग्रलिखित कार्यसूची का उपस्थापन किया

- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.1-20 अप्रैल, 2023 को चतुर्दशी पाठ्य समिति (BoS-14) की बैठक के कार्यवृत्त का अनुमोदन।
- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.2 - शास्त्री पंचम सत्र के पाठ्यक्रम का अनुमोदन।
- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस. 15.3 - स्नातकोत्तर तृतीय सत्र के पाठ्यक्रम SKT-344 का अनुमोदन।
- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.4 - स्नातकोत्तर तृतीय सत्र के पाठ्यक्रम की सूची के श्रेयाङ्क विभाग के संशोधन का अनुमोदन।
- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.5 - शास्त्री अध्ययन कार्यक्रम चातुर्वार्षिक पाठ्यक्रम (संशोधित) के प्रारूप के संशोधन के संदर्भ में।

- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.6 - संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग का विभागाध्यक्ष शास्त्र समिति (RDC) का अनुमोदन का संदर्भ में।

कार्यवृत्त

- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.1 20 अप्रैल, 2023 को चतुर्दशी पाठ्य समिति (BoS-14) की बैठक के कार्यवृत्त का अनुमोदन।

कार्यविवरण-

संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग की हुई 20 अप्रैल, 2023 को चतुर्दशी पाठ्य समिति (BoS-14) की बैठक के कार्यवृत्त का समिति ने अनुमोदन किया।

- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.2 - शास्त्री पंचम सत्र के पाठ्यक्रम के अनुमोदन हेतु।

कार्यविवरण -

समिति ने शास्त्री पंचम सत्र के पाठ्यक्रम का चर्चा उपरांत सर्वसम्मति से अनुमोदन किया।

- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस. 15.3 - स्नातकोत्तर तृतीय सत्र के पाठ्यक्रम SKT-344 का अनुमोदन।

कार्य विवरण -

स्नातकोत्तर तृतीय सत्र के पाठ्यक्रम कूट SKT-344 के पाठ्यक्रम का चर्चा उपरांत अनुमोदन किया गया।

- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.4 - स्नातकोत्तर तृतीय सत्र के पाठ्यक्रम की सूची के श्रेयांक विभाग के संशोधन का अनुमोदन।

कार्यविवरण -

स्नातकोत्तर तृतीय सत्र के पाठ्यक्रम की सूची का श्रेयांक विभाग का संशोधन किया गया था जिसे समिति द्वारा अनुमोदित किया गया।

- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.5 - शास्त्री अध्ययन कार्यक्रम के चातुर्वार्षिक पाठ्यक्रम (संशोधित) के प्रारूप का संशोधन के संदर्भ में।

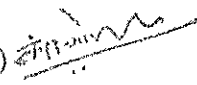
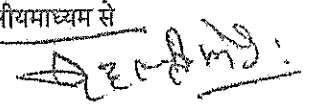
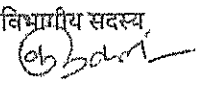
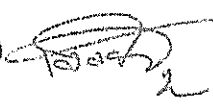
कार्य विवरण -

शास्त्री अध्ययन कार्यक्रम के चातुर्वार्षिक पाठ्यक्रम (संशोधित) के प्रारूप का संशोधन किया गया था जिसे समिति ने अनुमोदित किया।

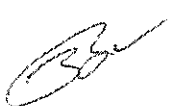
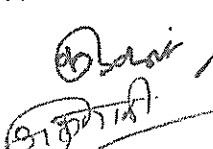
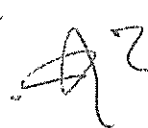
- विषयक्र : एस.के.टी./बी.ओ.एस.15.6 - संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग की शोध उपाधि समिति (RDC) की 13.09.2023 को सम्पन्न हुई बैठक के कार्यवृत्त के अनुमोदन के संदर्भ में।

कार्यविवरण -

संस्कृत, पालि एवं प्राकृत विभाग की शोध उपाधि समिति (RDC) की बैठक दिनांक 13.09.2023 को सम्पन्न हुई थी जिसके कार्यवृत्त का समिति ने सर्वसम्मति से अनुमोदन किया।

1. प्रो. योगेन्द्रकुमार, विभागाध्यक्ष, संस्कृतपालिप्राकृतविभाग, (अध्यक्ष एवं संयोजक, पाठ्यसमिति)
2. प्रो. रोशनलालशर्मा, अधिष्ठाता, भाषासंकाय (सदस्य)
3. प्रो. वीरेन्द्रकुमारविद्यालंकार, विभागाध्यक्ष, संस्कृतविभाग, पंजाबविश्वविद्यालय, चंडीगढ़ (बाह्यविशेषज्ञ)-प्रतिभासीयमाध्यम से
4. प्रो. ब्रजेशपाण्डेय, संस्कृतभारतीयाध्ययनसंकाय, जवाहरलालनेहरूविश्वविद्यालय, कटवारियासराय, नवदेहली
(बाह्यविशेषज्ञ, प्रतिभासीयमाध्यम से)
5. डॉ. एन.आर. गोपाल, सहाचार्य - आंग्लविभाग (कुलपतिद्वारा नामित सदस्य)
6. प्रो. ओ.एस.के. एस.शास्त्री, आचार्य -भौतिकीखगोलविज्ञानविभाग (कुलपतिद्वारा नामित सदस्य) - प्रतिभासीयमाध्यम से
7. डॉ. बृहस्पतिमिश्र, सहाचार्य, संस्कृतपालिप्राकृतविभाग (विभागीयसदस्य) वरिष्ठ सहाचार्य, विभागीय सदस्य
8. डॉ. कुलदीप कुमार, सहायक आचार्य, संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग (विभागीय सदस्य), वरिष्ठ सहायक -आचार्य, विभागीय सदस्य
9. डॉ. विवेकशर्मा, सहायक आचार्य, संस्कृतपालिप्राकृतविभाग (विशेष आमन्त्रितसदस्य)

विभागाध्यक्ष,
संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभाग

संस्कृत-पालि-प्राकृत-विभागः
हिमाचल प्रदेश केन्द्रीय विश्वविद्यालयः, धर्मशाला
Website: <http://www.cuhimachal.ac.in>

75
आज़ादी का
अमृत महोत्सव

शास्त्रि-प्रथम-सत्रम्

पाठ्यक्रम कूटाङ्कः-SKT401

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम्- व्याकरणम्-1 (Linguistics - Morphology)

श्रेयाङ्काः - 04

MAJOR-1

पाठ्यक्रम कूटाङ्कः - SKT401

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - व्याकरणम्-1 (Linguistics - Morphology)

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम्।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

माध्यमिकी परीक्षा -	25%
सत्रान्तपरीक्षा -	50%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -	25%

• पुस्तकालयकार्यम्	-	5%
• गृहकार्यम्	-	5%
• कक्षापरीक्षा	-	10%
• कक्षाप्रस्तुतिः	-	5%

❖ विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

होराविभागः

1. संज्ञाप्रकरणम्
सैद्धान्तिकं प्रायोगिकञ्च

09

2. सन्धिः

15

☞ अक्षसन्धिप्रकरणम्

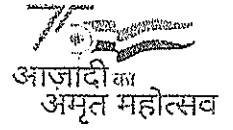
☞ प्रकृतिभावसन्धिप्रकरणम्

Handwritten signature

Handwritten mark

संस्कृत-पालि-प्राकृत-विभागः
हिमाचल प्रदेश केन्द्रीय विश्वविद्यालयः, धर्मशाला
Website: <http://www.cuhimachal.ac.in>

- ☞ हल्सन्धिप्रकरणम्
- ☞ विसर्गसन्धिप्रकरणम्
- ☞ स्वादिसन्धिप्रकरणम्
- ☞ सैद्धान्तिकं प्रायोगिकञ्च

3 अजन्तपुल्लिङ्गप्रकरणम्	08
सैद्धान्तिकं प्रायोगिकञ्च	
4 अजन्तस्त्रीलिङ्गप्रकरणम्	4
सैद्धान्तिकं प्रायोगिकञ्च	
5 अजन्तनपुंस्कलिङ्गप्रकरणम्	4
सैद्धान्तिकं प्रायोगिकञ्च	

व्याख्यानानां योजना -

व्याख्यानानां सङ्ख्या	व्याख्यानानां विषयाः	निर्धारितानि पुस्तकानि
1,2,3,4,5,6,7,8,9	संज्ञाप्रकरणम्	1,2,3
10,11,12,13,14	अच्सन्धिप्रकरणम्	1,3,4
15,16	प्रकृतिभावसन्धिप्रकरणम्	1,3,4
17,18,19,20	हल्सन्धिप्रकरणम्	1,2,4
21,22	विसर्गसन्धिप्रकरणम्	1,4,6
23,24	स्वादिसन्धिप्रकरणम्	1,4,6
25,26,27,28,29,30,31,32	अजन्तपुल्लिङ्गप्रकरणम्	1,3,6
33,34,35,36	अजन्तस्त्रीलिङ्गप्रकरणम्	1,3,6
37,38,39,40	अजन्तनपुंस्कलिङ्गप्रकरणम्	1,2,3

सन्दर्भग्रन्थाः -

परीक्षार्थं निर्धारितग्रन्थः

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधिनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।

सहायकग्रन्थाः

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी
2. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली।
3. सन्धिः, जि. महाबलेश्वरभट्टः, संस्कृतभारती - बेंगळूरु
4. बृहद् अनुवाद चन्द्रिका, चक्रधर नौटियाल, मोतीलाल बनारसी दास, नई दिल्ली।
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी।
6. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली।

(Handwritten signature)

(Handwritten mark)

व्याकरणम्- I - सन्धि: (Phonology)

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः - SKT407

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - व्याकरणम्- I - सन्धि: (Phonology)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम् ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति, संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनं भविष्यति, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनं भविष्यति ।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितिः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-	20%

SKT407**व्याकरणम्- I - सन्धि: (Phonology)**

क्र.सं	विषयः	अङ्काः	होराविभागः
1.	संज्ञाप्रकरणम्	15	6
2.	अच्सन्धिप्रकरणम्	30	10
3.	प्रकृतिभावसन्धिप्रकरणम्	15	4
4.	हल्सन्धिप्रकरणम्	20	7
5.	विसर्गसन्धिप्रकरणम्	20	6
6.	स्वादिसन्धिप्रकरणम्	20	7

निर्धारितग्रन्थः -

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधिनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।

सन्दर्भग्रन्थाः -

2. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।
3. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली ।
4. सिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली ।

29/8/24

5. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी।
6. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली।

व्याख्यानानां योजना -

व्याख्यानानां सङ्ख्या	व्याख्यानानां विषयाः	निर्धारितानि पुस्तकानि
1,2,3,4,5,6,	संज्ञाप्रकरणम्	1
7,8,9,10,11,12,13,14,15,16	अच्सन्धिप्रकरणम्	1
17, 18,19,20	प्रकृतिभावसन्धिप्रकरणम्	1
21,22, 23,24, 25,26,27	हल्सन्धिप्रकरणम्	1
28,29,30,31,32,33	विसर्गसन्धिप्रकरणम्	1
34,35,36,37,38,39,40	स्वादिसन्धिप्रकरणम्	1

28/08/24

संस्कृतसाहित्यम्-1 (छन्दः नीतिकथा च / Prosody and Fable)

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः -SKT 416

श्रेयाङ्काः - 4

संस्कृतसाहित्यम्-1 (छन्दः नीतिकथा च / Prosody and Fable)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - साहित्यशास्त्रे वृत्तरत्नाकरस्य परिचयेन छन्दःपरिचयः भविष्यति । छात्राः छन्दःशास्त्रस्य यति-गति-लयादि विषयैः परिचिताः भविष्यन्ति । छात्राः छन्दोज्ञानेन पद्यकाव्यस्य पठने आनन्दानुभूतिं प्राप्नुवन्ति । हितोपदेशेन बालेषु नैतिकतायाः आधानं भवति । नीतिग्रन्थानां परिचयोपि भविष्यति ।
 प्रतिफलम् - साहित्यशास्त्रे वृत्तरत्नाकरस्य परिचयेन छन्दःपरिचयः भवति । छात्राः छन्दःशास्त्रस्य यति-गति-लयादि विषयैः परिचिताः भवन्ति । छात्राः छन्दोज्ञानेन पद्यकाव्यस्य पठने आनन्दानुभूतिं प्राप्नुवन्ति । हितोपदेशेन बालेषु नैतिकतायाः आधानं भविष्यति । नीतिग्रन्थानां परिचयोपि भवति । प्रतियोगिपरीक्षासु लाभः भवति । कथाप्रवचनकर्तृणां छन्दोज्ञानेन श्लोकादिगायने साहाय्यं भविष्यति ।
 क्रेडिटः : 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति]
 उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।
 मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

मूल्याङ्कनस्य विभागः (पूर्णाङ्काः - 200)	
(क) माध्यमिकी परीक्षा	- 20%
(ख) सत्रान्तपरीक्षा	- 60%
(ग) सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -	20%

संस्कृतसाहित्यम्-1 (छन्दः नीतिकथा च / Prosody and Fable)

सैद्धान्तिकम् 50%

प्रायोगिकम् 50%

अन्वितिसंख्या

विषयः

१. वृत्तरत्नाकरः

(60% अङ्कानां कृते)

(क.) मङ्गलाचरणं ग्रन्थकर्तुः परिचयः,

छन्दःशास्त्रस्य दशाक्षराणि गणलक्षणानि च ।

पादलक्षणानि, यतिलक्षणानि च

वृत्तभेदकथनम्, मात्राच्छन्दः - आर्याछन्दसः लक्षणम् ।

पृष्ठम् 1/2

- (ख.) अनुष्टुप्प्रकरणम् -अनुष्टुप्-छन्दः
वर्णसमवृत्तानि- विद्युन्माला, माणवकम्
इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा, उपजातिः
- (ग.) वंशस्थम्, तोटकम्, द्रुतविलम्बितम्, भुजङ्गप्रयातम्
स्रग्विणी, मालती, प्रहर्षिणी, वसन्ततिलका
मालिनी, पञ्चचामरम्, शिखरिणी, हरिणी
मन्दाक्रान्ता, शार्दूलविक्रीडितम्
मित्रलाभः (हितोपदेशः) प्रास्ताविकं विहाय (40%अङ्कानां कृते)
- (घ.) मित्रलाभः (हितोपदेशः) 1-4 कथाः (श्लोकसहिताः)
- (ङ.) मित्रलाभः (हितोपदेशः) 5-8 कथाः (श्लोकसहिताः)
- निर्धारितप्रश्नाः:-

1. वृत्तरत्नाकरः. केदारभट्टविरचितम्, मोतीलालबनारसीदास, नई दिल्ली.
2. हितोपदेशः - नारायणपण्डित- विरचितम्, मोतीलालबनारसीदास, नई दिल्ली

सहायकग्रन्थाः

- क. छन्दोमञ्जरी, श्री गङ्गादासप्रणीता, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
- ख. संस्कृत साहित्य का इतिहास. बलदेव उपाध्याय, शारदा निकेतन, वाराणसी
- ग. व्याख्यानयोजना -

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
	वृत्तरत्नाकरः	
1-2	मङ्गलाचरणं ग्रन्थकर्तुः परिचयश्च	1
3-4	छन्दःशास्त्रस्य दशाक्षराणि गणलक्षणानि च	1
5-7	पादलक्षणानि, यतिलक्षणानि च	1
8-9	वृत्तभेदकथनम्, मात्राच्छन्दः-आर्याछन्दसः लक्षणम्	1
10-11	अनुष्टुप्प्रकरणम् -अनुष्टुप् छन्दः	1
12-13	वर्णसमवृत्तानि -विद्युन्माला, माणवकम्	1
14-15	इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा, उपजातिः	1
16-17	वंशस्थं, तोटकम्, द्रुतविलम्बितम्, भुजङ्गप्रयातम्,	1
18-19	मालती, वसन्ततिलका,	1
20-21	मालिनी, पञ्चचामरम्, शिखरिणी,	1
22,23,24	मन्दाक्रान्ता, शार्दूलविक्रीडितम्	1
	हितोपदेशः (मित्रलाभः) प्रास्ताविकं विहाय	
25-32	1-4 कथाः (श्लोकसहिताः)	2
36-40	5-8 कथाः (श्लोकसहिताः)	2

पाठ्यक्रमस्य नाम - साहित्यम् - I - नीतिकथा छन्दांसि च

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः -SKT 416

क्रेडिट - 4

पाठ्यक्रमस्य नाम - छन्दः नीतिसाहित्यञ्च

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - साहित्यशास्त्रे वृत्तरत्नाकरस्य परिचयेन छन्दपरिचयः भविष्यति । छात्राः छन्दशास्त्रस्य यति-गति-लयादि विषयैः परिचिताः भविष्यन्ति । छात्राः छन्दज्ञानेन पद्यकाव्यस्य पठने आनन्दानुभूतिः प्राप्नुवन्ति ।

हितोपदेशेन बालेषु नैतिकतायाः आधानं भविता । नीतिग्रन्थानां परिचयोपि भविष्यति ।

प्रतिफलम् - साहित्यशास्त्रे वृत्तरत्नाकरस्य परिचयेन छन्दपरिचयः भवति । छात्राः छन्दशास्त्रस्य यति-गति-लयादि विषयैः परिचिताः भवन्ति । छात्राः छन्दज्ञानेन पद्यकाव्यस्य पठने आनन्दानुभूतिः प्राप्नुवन्ति । हितोपदेशेन बालेषु नैतिकतायाः आधानं भवति । नीतिग्रन्थानां परिचयोपि भवति । प्रतियोगिपरीक्षासु लाभः भवति । भागवतकथाप्रवचनकर्तृणां छन्दोज्ञानेन श्लोकादिगायने साहाय्यं भवति ।

क्रेडिट :04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगणकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

(क)	माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
(ख)	सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
(ग)	सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -		20%

अन्वितिसंख्या

विषयः

१. वृत्तरत्नाकरः (80% अङ्कानां कृते)

- (क.) विद्युन्माला, माणवकम्, तोटकम्, भुजङ्गप्रयातम्
(ख.) मालती, पञ्चचामरम्, आर्या, अनुष्टुपः, उपजातिः इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा, वंशस्थम्, द्रुतविलम्बितम्, वसन्ततिलका, मालिनी, मन्दाक्रान्ता, हरिणी, शार्दूलविक्रीडितम्, स्रग्धरा, शालिनी, शिखरिणी ।

मित्रलाभः (हितोपदेशः) प्रास्ताविकं विहाय (20% अङ्कानां कृते)

- (घ.) मित्रलाभः (हितोपदेशः) 1-4 कथाः (श्लोकसहिताः)

निर्धारितग्रन्थाः-

१. वृत्तरत्नाकरम्. केदारभट्टविरचितम्. मोतीलालबनारसीदास, नई दिल्ली.
२. हितोपदेशः - नारायणपण्डित- विरचितम्, मोतीलालबनारसीदास, नई दिल्ली

36

विद्वत्

सहायकग्रन्थाः

क. छन्दोमञ्जरी, श्री गङ्गादासप्रणीता, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

ख. संस्कृत साहित्य का इतिहास. बलदेव उपाध्याय. शारदा निकेतन, वाराणसी

व्याख्यानयोजना –

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
वृत्तरत्नाकरः		
1-6	विद्युन्माला, माणवकम्, तोटकम्, भुजङ्गप्रयातम्	1
7-12	मालती, पञ्चचामरम्, आर्या, अनुष्टुपः, उपजातिः इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा	1
13-26	वंशस्थम्, द्रुतविलम्बितम्, वसन्ततिलका, मालिनी, मन्दाक्रान्ता, हरिणी, शार्दूलविक्रीडितम्, स्रग्धरा, शालिनी, शिखरिणी	2
27-40	1-4 कथाः (श्लोकसहिताः)	2

12/07/22

32

संस्कृतव्याकरणम्-2 (शब्दधातुरूपाणि / DECLENSIONS AND CONJUGATIONS)

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः -SKT 402

श्रेयाङ्काः - 4

पाठ्यक्रमस्य नाम - संस्कृतव्याकरणम्-2 (शब्दधातुरूपाणि / DECLENSIONS AND CONJUGATIONS)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि -पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम् ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् -पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति, संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनं भविष्यति, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनं भविष्यति ।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति]
उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य विभागः

पूर्णाङ्काः - 200

माध्यमिकी परीक्षा

20%

सत्रान्तपरीक्षा

60%

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्

20%

SKT 402 - संस्कृतव्याकरणम्-2 (शब्दधातुरूपाणि / DECLENSIONS AND CONJUGATIONS)

सैद्धान्तिकम् 50%

प्रायोगिकम् 50%

A Z C - (Signature)

❖ विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या	विषयः	अङ्काः
1	हलन्तपुंल्लिङ्गप्रकरणम्	35 %
2	हलन्तस्त्रीलिङ्गप्रकरणम्	10%
3	हलन्तनपुंसकलिङ्गप्रकरणम्	10%
4	अव्ययप्रकरणम्	10%
5	भ्वादिप्रकरणम्	35%

निर्धारितग्रन्थः

१. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधिनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।

सन्दर्भग्रन्थाः -

२. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।
३. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली।
४. सन्धिः, जि. महाबलेश्वरभट्टः, संस्कृतभारती - बेंगळूरु
५. बृहद् अनुवाद चन्द्रिका, चक्रधर नौटियाल, मोतीलाल बनारसी दास, नई दिल्ली।
६. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी।
७. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली।

व्याख्यानानां योजना -

व्याख्यानानां सङ्ख्या	व्याख्यानानां विषयाः	निर्धारितानि पुस्तकानि
1-16	हलन्तपुंल्लिङ्गप्रकरणम्	1,2,3
17	हलन्तस्त्रीलिङ्गप्रकरणम्	1,3,4
18	हलन्तनपुंसकलिङ्गप्रकरणम्	1,3,4
19,20	अव्ययप्रकरणम्	1,2,4
21-40	भ्वादिप्रकरणम्	1,4,6

A 71-

(अक्षर)

व्याकरणम् II - शब्दरूपाणि (DECLENSIONS)

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः:- SKT408

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - व्याकरणम् II - शब्दरूपाणि (DECLENSIONS)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम् ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति, संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनं भविष्यति, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनं भविष्यति ।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य विभागः	पूर्णाङ्काः - 200
माध्यमिकी परीक्षा	20%
सत्रान्तपरीक्षा	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	20%

SKT408

व्याकरणम् II - शब्दरूपाणि (DECLENSIONS)

❖ विषयान्तर्वस्तु

क्र.सं	विषयः	अङ्काः	होराविभागः
1.	अजन्तपुलिङ्गप्रकरणम्	30	16
2.	अजन्त स्त्रीलिङ्गप्रकरणम्	20	5
3.	अजन्तपुंसकलिङ्गप्रकरणम्	10	3
4.	हलन्तपुलिङ्गप्रकरणम्	30	11
5.	हलन्त स्त्रीलिङ्गप्रकरणम्	20	3
6.	हलन्तपुंसकलिङ्गप्रकरणम्	10	2

निर्धारितग्रन्थः

१. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधिनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।

सन्दर्भग्रन्थाः -

२. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।

Handwritten signature/initials

३. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली।
४. सन्धिः, जि.महाबलेश्वरभट्टः, संस्कृतभारती - बेंगळूरु
५. बृहद् अनुवाद चन्द्रिका, चक्रधर नीटियाल, मोतीलाल बनारसी दास, नई दिल्ली।
६. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी।
७. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली।

व्याख्यानानां योजना -

व्याख्यानानां सङ्ख्या	व्याख्यानानां विषयाः	निर्धारितानि पुस्तकानि
1-16	अजन्तपुलिङ्गप्रकरणम्	1,2,3
17-21	अजन्त स्त्रीलिङ्गप्रकरणम्	1,3,4
22-24	अजन्तनपुंसकलिङ्गप्रकरणम्	1,3,4
25-35	हलन्तपुलिङ्गप्रकरणम्	1,2,4
36-38	हलन्त स्त्रीलिङ्गप्रकरणम्	1,4,6
39,40	हलन्तनपुंसकलिङ्गप्रकरणम्	1,4,6

1

प्र. ७

संस्कृतसाहित्यम्-2 (अलङ्कारः काव्यञ्च / Figures of Speech and Poetry)

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः - SKT 417

श्रेयाङ्काः - 4

पाठ्यक्रमस्य नाम - संस्कृतसाहित्यम्-2 (अलङ्कारः काव्यञ्च / Figures of Speech and Poetry)

पाठ्यक्रमस्य संक्षेपादि - साहित्यस्यासाधारणतया पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति। अतः पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति। अतः पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति। अतः पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति। अतः पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति।

कूटक्रमाङ्कः - SKT 417। अतः पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति। अतः पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति। अतः पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति।

इदानीं अनिवार्यता - पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति। अतः पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति। अतः पाठ्यक्रमस्य अन्तर्गतः अस्ति।

पाठ्यक्रमस्य पाठ्यक्रमः -

पाठ्यक्रमस्य विभागः (पूर्वाङ्कः - 200)

(क) पाठ्यमित्री परीक्षा - 20%

(ख) अन्तर्गतः - 40%

(ग) अन्तर्गतः - 40%

SKT 417 - संस्कृतसाहित्यम्-2 (अलङ्कारः काव्यञ्च / Figures of

Speech and Poetry)

(सैद्धान्तिकम् 50%, प्रयोगिकम् 50%)

अन्तर्गतः

विषयः

अङ्कः

काव्यमित्री परीक्षा - 20%

(क) अन्तर्गतः - 40%

(ख) अन्तर्गतः - 40%

(ग) अन्तर्गतः - 40%

$\frac{1}{\sqrt{\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(x) e^{-x^2} dx = \frac{1}{\sqrt{\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(x) e^{-x^2} dx$

$\text{AWG} = \frac{\sqrt{(\sum_{i=1}^n x_i)^2 + (\sum_{i=1}^n y_i)^2}}{n}$

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

2. The second part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

3. The third part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

4. The fourth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

5. The fifth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

6. The sixth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

7. The seventh part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

8. The eighth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

9. The ninth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

10. The tenth part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY

Figure 1. Schematic representation of the experimental design. The subjects were divided into two groups: the control group and the experimental group. The control group was divided into two subgroups: the control group and the control group. The experimental group was divided into two subgroups: the experimental group and the experimental group.

मान्यदीपिका कर्त्तव्यचन्द्रमहाप्रार्थनारिचिता, गोपीनाथकन्याग्रहादाम्, नई दिल्ली.

मन्त्रालयम्, मन्त्राध्यक्षकालिदासेन-विरचितम्, मोदीनालकनगरादार, नई दिल्ली।

प्राप्तकर्ता :-

१. चन्द्रालोकः, श्रीछद्म भुभारणी प्रकाशन, नागपुरी
२. साहित्यदर्पण, जालिग्रामभारणी (व्याख्याकार), पंजीलालबनारसीदास, नई दिल्ली
३. आद्यदीपिका, कृष्णशशि त्रिपाठी (व्याख्याकार), चौखम्बा मुद्रभारती प्रकाशन, नागपुरी
४. समुक्त साहित्य का इतिहास, प्रशिषा नेशनल संस्थानी संस्करण, नई दिल्ली
५. समुक्त साहित्य का इतिहास, दसवीं संस्करण, प्रकाश निकेतन, दामपुरी

... ..

—अपराध—

Abstract

6-21509-10

काव्यनीतिका-आष्टमोऽध्यायः

100

प्रद्वेषात्तात्पर्यं प्रत्यक्षकर्तुः पण्डितः ॥

10

महाराष्ट्र शासन

1

अनुमान, नाम: (मात्र): अक्षर: अक्षरार्थः

11-12

उपमा, रूपकम्, उन्मेषा, अनिष्टार्थनिः

154

सामयिक, निर्दोष, दुष्टान्त, भाष्य-विमल

11. 2

अवस्थापना: १९७१ (१९७१) वि.सं. १९७१/१९७२

100

SECRET

... ..

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

12

साहित्यम् - II - रघुवंशम् आधुनिककवयश्च

पाठ्यक्रमः कूटक्रमाङ्कः - SKT 422

क्रेडिट - 4

पाठ्यक्रमविवरणम् - साहित्यम् - II - रघुवंशम् आधुनिककवयश्च

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - रघुवंशस्य परिचयेन काव्यशास्त्रपरम्परायाः परिचयः भविष्यति । छात्राः अलंकारज्ञानेन पद्यकाव्यस्य पठने अर्थबोधे आनन्दानुभूतिं प्राप्नुवन्ति।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - रघुवंशस्य अध्ययनेन बालानां मनोरञ्जनेन सह राज्ञः गुणानां राजपरम्परायाः, कवेः उपमावैशिष्ट्यस्य, नूतनशब्दानां, काव्यपरम्परायाश्च ज्ञानं भविता । महाकाव्यग्रन्थानां परिचयोपि भविष्यति ।

क्रेडिट :04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रयव्यक्तिगर्कार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतमं 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

मूल्याङ्कनस्य विभागः (पूर्णाङ्काः - 200)

(क) माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
(ख) सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
(ग) सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -		20%

अन्वितिसंख्या

विषयः

अङ्काः

1. रघुवंशमहाकाव्यस्य प्रथमः सर्गः

2. आधुनिककवयः

- अम्बिकादत्तव्यासः
- पण्डिता क्षमारावः
- वी राघवन्
- श्रीधरभास्करवर्णेकरः

सन्दर्भग्रन्थाः-

1. रघुवंशम्-महाकविकालिदासेन-विरचितम्, मोतीलालबनारसीदास, नई दिल्ली
2. संस्कृत साहित्य का इतिहास (छात्रोपयोगी संस्करण), राधावल्लभ त्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन

सहायकग्रन्थाः

1. चन्द्रालोकः. चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी.

२. साहित्यदर्पण. शालिग्रामशास्त्री (व्याख्याकार). मोतीलालबनारसीदास, नई दिल्ली.
३. काव्यदीपिका. कृष्णमणि त्रिपाठी (व्याख्याकार). चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी.
४. संस्कृत साहित्य का इतिहास. प्रीतिप्रभा गोयल. राजस्थानी ग्रन्थागार, जोधपुर.
५. संस्कृत साहित्य का इतिहास. बलदेव उपाध्याय. शारदा निकेतन, वाराणसी.

व्याख्यानयोजना –

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1-30	रघुवंशमहाकाव्यस्य प्रथमः सर्गः	1
31-40	➤ अम्बिकादत्तव्यासः ➤ पण्डिता क्षमारावः ➤ वी राघवन् ➤ श्रीधरभास्करवर्णेकरः	2

संस्कृत-पालि-प्राकृत-विभागः
हिमाचल प्रदेश केंद्रीय विश्वविद्यालयः, धर्मशाला

संस्कृतसाहित्यम् - 03 (नाटकम् / Drama)

पाठ्यक्रम कूटाङ्काः - SKT 418

श्रेयाङ्काः - 4

पाठ्यक्रमस्य नाम - संस्कृतसाहित्यम् - 03 (नाटकम् / Drama)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - महाकविकालिदासस्य काव्यप्रतिभायाः परिचयप्रदानम्। कवेः सूक्ष्मेक्षिकायाः परिचयप्रदानम्। अभिज्ञानशाकुन्तलनाटके वर्णितकाव्यगतसौन्दर्यस्य परिचयप्रदानम्। अभिज्ञानशाकुन्तलस्य तात्कालीनसामाजिक-आर्थिक-भौगोलिकवृत्तस्य परिचयप्रदानम्। छात्रेषु काव्यसर्जनप्रतिभायाः निर्माणम्। संस्कृतसाहित्यस्य प्रचलितनाट्यपरम्परायाः परिचयप्रदानम्।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलानि - नाट्यविधायाः ज्ञानं भविष्यति। नाट्योत्सुकाः छात्राः नाटकं कर्तुं प्रभविष्यन्ति।

श्रेयाङ्काः - 04 (एकम् क्रेडिट व्याख्यानम्- सघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 05 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा व्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति)

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

पूर्णाङ्काः	- 200
(क) माध्यमिकी परीक्षा	- 20%
(ख) सत्रान्तपरीक्षा	- 60%
(ग) सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	- 20%

SKT 418 - संस्कृतसाहित्यम् - 03 (नाटकम् / Drama)

(सैद्धान्तिकम् 50%, प्रायोगिकञ्च 50%)

अन्वितिसंख्या

विषयः

१. अभिज्ञानशाकुन्तलम्-

- ☞ संस्कृत-नाट्य-साहित्यस्य विकासः
- ☞ कविकालिदासस्य परिचयः
- ☞ कालिदासस्य ग्रन्थानां परिचयः
- ☞ कालिदासस्य प्रकृतिचित्रणम्
- ☞ अभिज्ञानशाकुन्तलस्य महत्त्वं वैशिष्ट्यञ्च

(Signature)

^

संस्कृत-पालि-प्राकृत-विभागः
हिमाचल प्रदेश केंद्रीय विश्वविद्यालयः, धर्मशाला

69

- ☒ शकुन्तलायाः चरित्रचित्रणम्
- ☒ दुष्यन्तस्य चरित्रचित्रणम्
- ☐ पात्रपरिचयः

२. प्रथमोऽङ्कः-

- ☐ मङ्गलाचरणम्
- ☐ मृगयादृश्यम्
- ☐ दुष्यन्तस्य आश्रम-प्रवेश-वर्णनम्
- ☐ भ्रमरवृत्तान्तम्
- ☐ दुष्यन्तस्य शकुन्तलाया सह मेलनम्
- ☐ स्त्रीपात्राणां सौन्दर्य-वर्णनम् (शकुन्तला, अनसूया, प्रियम्बदा)

३. चतुर्थोऽङ्कः-

- ☐ दुष्यन्तशार्ङ्गवरयोर्विवादस्य वर्णनम्
- ☐ श्लोकचतुष्टयम्
- ☐ पतिकुलं गच्छन्त्याः शकुन्तलायाः कारुण्यपूर्णं वर्णनम्

४. सप्तमोऽङ्कस्य सामान्य-परिचयः

निर्धारितग्रन्थाः-

अभिज्ञानशाकुन्तलम्, कालिदासविरचित, श्रीकृष्णमणि त्रिपाठी (व्याख्याकार), चौखम्बा संस्कृतप्रतिष्ठान.

सन्दर्भग्रन्थाः-

1. अभिज्ञानशाकुन्तलम्, कालिदासविरचित, वासुदेवकृष्ण चतुर्वेदी (सम्पादक), महालक्ष्मी प्रकाशन आगरा.
2. अभिज्ञानशाकुन्तलम्, शिवप्रसादद्विवेदी (व्याख्याकार), भारतीय विद्या प्रकाशन, दिल्ली.
3. कालिदासग्रन्थावली, ब्रह्मानन्द त्रिपाठी (सम्पादक), चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान.

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
अभिज्ञानशाकुन्तलम्		
१-२	संस्कृत-नाट्य-साहित्यस्य विकासः	१
३	कविकालिदासस्य परिचयः	१
४	कालिदासस्य ग्रन्थानां परिचयः	१
५	कालिदासस्य प्रकृतिचित्रणम्	१
६-७	अभिज्ञानशाकुन्तलस्य महत्त्वं वैशिष्ट्यञ्च	१
८-९	शकुन्तलायाः चरित्रचित्रणम्	१
१०-११	दुष्यन्तस्य चरित्र-चित्रणम्	१

Page 2 of 3

संस्कृत-पालि-प्राकृत-विभागः
हिमाचल प्रदेश केंद्रीय विश्वविद्यालय, धर्मशाला

76

१२-१४	पात्रपरिचयः	१
प्रथमोऽङ्कः ✓		
१५-१६	मङ्गलाचरणम्	१
१७, १८	मृगयादृश्यम्	१
१९, २०	दुष्यन्तस्य आश्रम-प्रवेश-वर्णनम्	१
२१	भ्रमरवृत्तान्तम्	१
२२, २३, २४	दुष्यन्तस्य शकुन्तलाया सह मेलनम्	१
२५, २६, २७	स्त्रीपात्राणां सौन्दर्य-वर्णनम् (शकुन्तला, अनसूया, प्रियम्बदा)	१
चतुर्थोऽङ्कः ✓		
२८, २९, ३०	दुष्यन्तशाङ्गरवयोर्विवादस्य वर्णनम्	१
३१, ३२, ३३	श्लोकचतुष्टयम्	१
३४	पतिकुलं गच्छन्त्याः शकुन्तलायाः कारुण्यपूर्ण वर्णनम्	१
सप्तमोऽङ्कः ✓		
३५, ३६, ३७, ३८, ३९, ४०	सप्तमाङ्कस्य सामान्यपरिचयः	१

१२-१४-२०२०

२३८

पाठ्यक्रमस्य नाम - साहित्यम् - III - नाटकम्

पाठ्यक्रम कूटाङ्काः -SKT 418

श्रेयाङ्काः - 4

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - महाकविकालिदासस्य काव्यप्रतिभायाः परिचयप्रदानम्। कवेः सूक्ष्मेक्षिकायाः परिचयप्रदानम्। अभिज्ञानशाकुन्तलनाटके वर्णितकाव्यगतसौन्दर्यस्य परिचयप्रदानम्। अभिज्ञानशाकुन्तलस्य तात्कालीनसामाजिक-आर्थिक-भौगोलिकवृत्तस्य परिचयप्रदानम्। छात्रेषु काव्यसर्जनप्रतिभायाः निर्माणम्। संस्कृतसाहित्यस्य प्रचलितनाट्यपरम्परायाः परिचयप्रदानम्।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलानि - नाट्यविधायाः ज्ञानं भविष्यति। नाट्योत्सुकाः छात्राः नाटकं कर्तुं प्रभविष्यन्ति।

श्रेयाङ्काः - 04 (एकम् क्रेडिट व्याख्यानम्- संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 05 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा व्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति)

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

पूर्णाङ्काः -200

(क)	माध्यमिकी परीक्षा	- 20%
(ख)	सत्रान्तपरीक्षा	- 60%
(ग)	सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	- 20%

अन्वितिसंख्या

विषयः

१. अभिज्ञानशाकुन्तलम्-

- ☞ संस्कृत-नाट्य-साहित्यस्य विकासः
- ☞ कविकालिदासस्य परिचयः
- ☞ कालिदासस्य ग्रन्थानां परिचयः
- ☞ कालिदासस्य प्रकृतिचित्रणम्
- ☞ अभिज्ञानशाकुन्तलस्य महत्त्वं वैशिष्ट्यञ्च
- ☞ शकुन्तलायाः चरित्रचित्रणम्
- ☞ दुष्यन्तस्य चरित्रचित्रणम्
- ☞ पात्रपरिचयः

२. प्रथमोऽङ्कः-

- ☞ मङ्गलाचरणम्
- ☞ मृगयादृश्यम्
- ☞ दुष्यन्तस्य आश्रम-प्रवेश-वर्णनम्
- ☞ भ्रमरवृत्तान्तम्
- ☞ दुष्यन्तस्य शकुन्तलया सह मेलनम्

31

विश्वम्

३. चतुर्थोड्कः-

- ☞ दुष्यन्तशार्ङ्गरवयोर्विवादस्य वर्णनम्
- ☞ श्लोकचतुष्टयम्
- ☞ पतिकुलं गच्छन्त्याः शकुन्तलायाः कारुण्यपूर्णं वर्णनम्

४. सप्तमोड्कस्य सामान्य-परिचयः

निर्धारितग्रन्थाः-

अभिज्ञानशाकुन्तलम्, कालिदासविरचित, श्रीकृष्णमणि त्रिपाठी (व्याख्याकार), चौखम्बा संस्कृतप्रतिष्ठान.

सन्दर्भग्रन्थाः-

1. अभिज्ञानशाकुन्तलम्, कालिदासविरचित, वासुदेवकृष्ण चतुर्वेदी (सम्पादक), महालक्ष्मी प्रकाशन आगरा.
2. अभिज्ञानशाकुन्तलम्, शिवप्रसादद्विवेदी (व्याख्याकार), भारतीय विद्या प्रकाशन, दिल्ली.
3. कालिदासग्रन्थावली, ब्रह्मानन्द त्रिपाठी (सम्पादक), चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान.

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
अभिज्ञानशाकुन्तलम्		
१-२	संस्कृत-नाट्य-साहित्यस्य विकासः	१
३	कविकालिदासस्य परिचयः	१
४	कालिदासस्य ग्रन्थानां परिचयः	१
५	कालिदासस्य प्रकृतिचित्रणम्	१
६-७	अभिज्ञानशाकुन्तलस्य महत्त्वं वैशिष्ट्यञ्च	१
८-९	शकुन्तलायाः चरित्रचित्रणम्	१
१०-११	दुष्यन्तस्य चरित्र-चित्रणम्	१
१२-१४	पात्रपरिचयः	१
प्रथमोड्कः		
१५-१६	मङ्गलाचरणम्	१
१७, १८	मृगयादृश्यम्	१
१९, २०	दुष्यन्तस्य आश्रम-प्रवेश-वर्णनम्	१
२१	भ्रमरवृत्तान्तम्	१
२२, २३, २४	दुष्यन्तस्य शकुन्तलाया सह मेलनम्	१
२५, २६, २७	स्त्रीपात्राणां सौन्दर्य-वर्णनम् (शकुन्तला, अनसूया, प्रियम्बदा)	१
चतुर्थोड्कः		
२८, २९, ३०	दुष्यन्तशार्ङ्गरवयोर्विवादस्य वर्णनम्	१
३१, ३२, ३३	श्लोकचतुष्टयम्	१
३४	पतिकुलं गच्छन्त्याः शकुन्तलायाः कारुण्यपूर्णं वर्णनम्	१
सप्तमोड्कः		
३५, ३६, ३७, ३८, ३९, ४०	सप्तमोड्कस्य सामान्यपरिचयः	१

31

विद्वत्

संस्कृतव्याकरणम्-3 (धातुगणरूपाणि / VERBAL CONJUGATIONS)

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः -SKT 403

श्रेयाङ्काः - 4

पाठ्यक्रमस्य नाम - संस्कृतव्याकरणम्-3 (धातुगणरूपाणि / VERBAL CONJUGATIONS)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि -पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम्।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् -पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति, संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनं भविष्यति, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनं भविष्यति।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

पूर्णाङ्काः - 200

माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-	20%

SKT403 -- संस्कृतव्याकरणम्-3 (धातुगणरूपाणि / VERBAL CONJUGATIONS)

(सैद्धान्तिकम् 50%, प्रायोगिकञ्च 50%)

❖ विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

अङ्काः

1. अदादिप्रकरणम्-अद्, हन्, रु, जि ष्वप्, ब्रूज्, इण्, विद्, अस्, रुद्,

25%

या, पा, जागृ, द्रा, शास् एते धातवः एव।

जुहोत्यादिप्रकरणम्- हु, भृज्, जिभी, दाज् एते धातवः एव।

दिवादिप्रकरणम् - दिव्, नृती, व्यध, जनी, श्लिष्, क्रुध्, कुप्, नश्,

मुह्, तृप्, असु, तुष् एते धातवः एव ।
 स्वादिप्रकरणम् - षुञ्, चि, शक्लृ, आप्लृ एते धातवः एव ।
 तुदादिप्रकरणम् - तुद्, इष्, मृड्, प्रच्छ्, मुच्चृ एते धातवः एव ।

2. रुधादिप्रकरणम् - रुध्, भिद्, छिद् एते धातवः एव । 25%

तनादिप्रकरणम् - तनु, कृञ् धातू एव ।
 क्रयादिप्रकरणम् - क्रीञ्, पूञ्, बन्ध्, ज्ञा, ग्रह् एते धातवः एव ।
 चुरादिप्रकरणम् - चुर, चिति, कृतसंशब्दने, लोकृ, लोचृ,
 गण, कथ, वृञ्, धूञ् एते धातवः एव ।
 णिजन्तप्रक्रिया

3. सन्नन्तप्रकरणम् 25%

यङन्तप्रकरणम्
 यङ्लुगन्तप्रकरणम्
 नामधातुप्रकरणम्
 कण्ड्वादिप्रकरणम्

4. आत्मनेपदप्रकरणम् 15%

परस्मैपदप्रकरणम्
 भावकर्मप्रकरणम्
 कर्मकर्तृप्रकरणम्
 लकारार्थप्रकरणम्

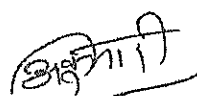
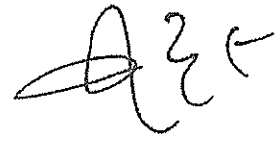
5. लिङ्गानुशासनम् (सिद्धान्तकौमुदीस्थम्) 10%

निर्धारितग्रन्थाः -

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधिनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।
2. सिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली ।

सन्दर्भग्रन्थाः -

3. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।

  पृष्ठम् 2/3

4. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली ।
5. सिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, मूलमात्रम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ॥
6. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी ।
7. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली ।

व्याख्यानानां योजना -

व्याख्यानानां सङ्ख्या	व्याख्यानानां विषयः	निर्धारितानि पुस्तकानि
1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,	अदादिप्रकरणम्, जुहोत्यादिप्रकरणम्, दिवादिप्रकरणम् स्वादिप्रकरणम्, तुदादिप्रकरणम्	1
11,12,13,14,15,16,17,18,19,20	रुधादिप्रकरणम्, तनादिप्रकरणम्, क्र्यादिप्रकरणम् चुरादिप्रकरणम्, णिजन्तप्रक्रिया	1
21,22,23,24,25,26,27	सन्नन्तप्रकरणम्, यङन्तप्रकरणम्, यङ्लुगन्तप्रकरणम् नामधातुप्रकरणम्, कण्ठ्वादिप्रकरणम्,	1
28,29,30,31, 32,	आत्मनेपदप्रकरणम्, परस्मैपदप्रकरणम्	1
33,34,35,36,37,	भावकर्मप्रकरणम्, कर्मकर्तृप्रकरणम्, लकारार्थप्रकरणम्	1
38,39,40	लिङ्गानुशासनम् (सिद्धान्तकौमुदीस्थम्)	2

अङ्गुली

A.E.C.

व्याकरणम्-III - धातुरूपाणि (Conjugations)

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः:- SKT409

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - व्याकरणम् -III - धातुरूपाणि (Conjugations)

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगणकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम् ।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-	20%

SKT409

व्याकरणम्-III - धातुरूपाणि (Conjugations)

क्र.सं	विषयः	अङ्काः	होराविभागः
1.	1. भ्वादिप्रकरणम् - भू, अत, षिध, गद्,टु नदि, अर्च, ब्रज, क्षि, पा, ग्लै, धेट्, छा, म्ना, दाण्, स्मृ, सू, दृश्, श्रु, गम्, अक्षू, तक्षू, जि, एध, णीञ्, भृञ्, पच् एते धातवः एव । 2. अदादिप्रकरणम्- अद्, हन्, रु, जिष्ण्वप्, ब्रूञ्, इण्, विद्, अस्, रुद्, या, पा, जागृ, द्रा, शास् एते धातवः एव । 3. जुहोत्यादिप्रकरणम् - हु, भृञ्, जिभी, दाञ् एते धातवः एव । 4. दिवादिप्रकरणम् - दिव्, नृती, व्यध, जनी, श्लिष्, क्रुध्, कुप्, नश्, मुह्, तृप्, असु, तुष् एते धातवः एव । 5. स्वादिप्रकरणम् - षुञ्, चि, शक्लृ, आप्लृ एते धातवः एव । एतेषां धातूनां सैद्धान्तिकं प्रायोगिकञ्च ।	40	12
2.	1. तुदादिप्रकरणम् - तुद्, इष्, मृड्, प्रच्छ्, मुच्लृ एते धातवः एव । 2. रुधदिप्रकरणम् - रुध्, भिद्, छिद् एते धातवः एव । 3. तनादिप्रकरणम् - तनु, कृञ् धातू एव । 4. क्रयादिप्रकरणम् - क्रीञ्, पूञ्, बन्ध्, ज्ञा, ग्रह् एते धातवः एव । 5. चुरादिप्रकरणम् - चुर्, चिति, कृत, लोकृ, लोचृ, गण, कथ्, वृञ्, धूञ् एते धातवः एव । 6. णिजन्तप्रक्रिया एतेषां धातूनां सैद्धान्तिकं प्रायोगिकञ्च ।	40	12
3.	1. सन्नन्तप्रकरणम् 2. यङन्तप्रकरणम्	20	07

Handwritten signature/initials

	3. यङ्लुगन्तप्रकरणम् 4. नामधातुप्रकरणम् 5. कण्ड्वादिप्रकरणम् एतेषां प्रकरणानां सैद्धान्तिकं प्रायोगिकञ्च		
4.	1. आत्मनेपदप्रकरणम् 2. परस्मैपदप्रकरणम् 3. भावकर्मप्रकरणम् 4. कर्मकर्तृप्रकरणम् 5. लकारार्थप्रकरणम् एतेषां प्रकरणानां सैद्धान्तिकं प्रायोगिकञ्च	15	07
5.	लिङ्गानुशासनम् (सिद्धान्तकौमुदीस्थम्) अस्य प्रकरणस्य सैद्धान्तिकं प्रायोगिकञ्च	05	02

निर्धारितग्रन्थाः -

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधिनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।

सन्दर्भग्रन्थाः -

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।
2. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली ।
3. सन्धिः, जि. महाबलेश्वरभट्टः, संस्कृतभारती - बेंगळूरु
4. बृहद् अनुवाद चन्द्रिका, चक्रधर नौटियाल, मोतीलाल बनारसी दास, नई दिल्ली ।
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी ।
6. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली ।
7. सिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली ।

उत्तरदायकः

805-15 से डे

15.3

हिमाचल प्रदेश केंद्रीय विश्वविद्यालय
Central University of Himachal Pradesh

हिमाचल, धर्मशाला, 176215, website: www.cuhimachal.ac.in

शास्त्री तृतीय सत्रम् (24 श्रेयाङ्काः)

SHASTRI (BA SANSKRIT) - 3rd SEMESTER

संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभागः

क्रमांक	कूट संख्या Course Code	पाठ्यक्रम नाम Course Name	श्रेयांक Credit	पेपर तैयार करने से सम्बन्धित (बाहरी परीक्षकों द्वारा प्रयोगशाला, सेमिनार, फ्रील्ड वर्क)
1.	MAJOR1	संस्कृतव्याकरणम् - 3 (धातुगणरूपणि / VERBAL CONJUGATION)	4	बाहरी परीक्षकद्वारा
2.	MAJOR2	संस्कृतसाहित्यम् - 3 (नाटकम् / Drama)	4	परीक्षक बाहरी द्वारा
3.	MINOR1	व्यावहारिकज्योतिषम् (PRACTICAL ASTROLOGY)	4	बाहरी परीक्षक द्वारा
4.	INTER-DISCIPLINARY	Reading and comprehension skills	4	बाहरी परीक्षक द्वारा
5.	Community Connect	सामुदायिकसम्पर्कपरियोजना (Community Connect Project)	4	बाहरी परीक्षक द्वारा
6.	LAB/FIELDWORK	कृषिविज्ञानपरिचयः (Introduction to Agriculture Science)	2	SEMINAR/ प्रयोगशाला/ प्रोजेक्ट
7.	VOCATIONAL	कर्मकाण्डम् (RITUALS)	2	बाहरी परीक्षक द्वारा

राष्ट्रिय - 805-15

हिमाचल प्रदेश केंद्रीय विश्वविद्यालय

Central University of Himachal Pradesh

हिमाचल, धर्मशाला, 176215, website: <http://www.cuhimachal.ac.in>

संस्कृत पालि एवं प्राकृत विभागः

शास्त्री तृतीयं सत्रम् (24 श्रेयाङ्काः)

SHASTRI (BA SANSKRIT) – 3rd SEMESTER

क्रमांक	कूट संख्या Course Code	पाठ्यक्रम नाम Course Name	श्रेयांक Credit	पेपर तैयार करने से सम्बन्धित (बाहरी परीक्षकों द्वारा, प्रयोगशाला, सेमिनार, फील्ड वर्क)
1.	MAJOR1	संस्कृतव्याकरणम् – 3 (धातुगणरूपाणि / VERBAL CONJUGATION)	4	बाहरी परीक्षकद्वारा
2.	MAJOR2	संस्कृतसाहित्यम् – 3 (नाटकम् / Drama)	4	परीक्षक बाहरी द्वारा
3.	MINOR1	व्यावहारिकज्योतिषम् (PRACTICAL ASTROLOGY)	4	बाहरी परीक्षक द्वारा
4.	INTER-DISCIPLINARY	Reading and comprehension skills	4	बाहरी परीक्षक द्वारा
5.	VOCATIONAL	सामुदायिकसम्पर्कपरियोजना (Community Connect Project)	4	बाहरी परीक्षक द्वारा मूल्याङ्कन एवं मौखिक परीक्षा
6.	VOCATIONAL	कृषिविज्ञानपरिचयः (Introduction to Agriculture Science)	2	SEMINAR/ प्रयोगशाला/ प्रोजेक्ट
7.	LAB/FIELDWORK	कर्मकाण्डम् (RITUALS)	2	बाहरी परीक्षक द्वारा

संस्कृतव्याकरणम्-4 (कारकं कृदन्तं च / Cases and Primary Nominals)

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः -SKT 404

श्रेयाङ्काः - 4

पाठ्यक्रमस्य नाम - संस्कृतव्याकरणम्-4 (कारकं कृदन्तं च / Cases and Primary Nominals)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि -पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम् ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् -पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति, संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनं भविष्यति, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनं भविष्यति ।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - सघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्षासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्षासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य विभागः	पूर्णाङ्काः - 200
माध्यमिकी परीक्षा	- 20%
सत्रान्तपरीक्षा	- 60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	- 20%

SKT404 - संस्कृतव्याकरणम्-4 (कारकं कृदन्तं च / Cases and Primary Nominals)

सैद्धान्तिकम् 50% प्रायोगिकम् 50%

❖ विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या	विषयः	अङ्काः
1.	कृत्यप्रकरणम्	10%
2.	कृतप्रकरणम्	35%
3.	उणादिप्रकरणम्	10%
4.	उत्तरकृदन्तप्रकरणम्	20%
5.	कारकप्रकरणम्	25%

निर्धारितग्रन्थः -

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधिनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।

सन्दर्भग्रन्थाः -

2. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।
3. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली ।
4. सिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, मूलभाषा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ॥
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी ।

(अक्षरं)

Page 1 of 2

6. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली ।
 7. सिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली ।

व्याख्यानानां योजना -

व्याख्यानानां सङ्ख्या	व्याख्यानानां विषयाः	निर्धारितानि पुस्तकानि
1,2,3,4,	कृत्यप्रकरणम्	1
5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20	कृत्यप्रकरणम्	1
21,22,23,24,25	उणादिप्रकरणम्	1
26,27,28,29,30,31	उत्तरकृदन्तप्रकरणम्	1
32, 33,34, 35,36,37, 38,39,40	कारकप्रकरणम्	1

आक्षेपः

A 3 F

व्याकरणम् IV - कारकं कृदन्तं च (Cases and Primary Nominals)

पाठ्यक्रमकूटक्रमाङ्कः - SKT410

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - व्याकरणम् IV - कारकं कृदन्तं च (Cases and Primary Nominals)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम्।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति, संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनं भविष्यति, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनं भविष्यति।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्षागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति।]

उपस्थितिः - अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य विभागः	पूर्णाङ्काः - 200
माध्यमिकी परीक्षा	- 20%
सत्रान्तपरीक्षा	- 60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	- 20%

SKT410

व्याकरणम् - IV - कारकं कृदन्तं च (Cases and Primary Nominals)

क्र.सं	विषयः	अङ्काः	होराविभागः
1.	कारकप्रकरणम्	30	15
2.	कृत्यप्रकरणम्	20	3
3.	कृत्प्रकरणम्	30	8
4.	उणादिप्रकरणम्	10	4
5.	उत्तरकृदन्तप्रकरणम्	30	10

व्याख्यानानां योजना -

व्याख्यानानां सङ्ख्या	व्याख्यानानां विषयाः	निर्धारितानि पुस्तकानि
1,2,3,4,5,6,7,8,9,10, 11,12,13,14,15	कारकप्रकरणम्	1,2,3
16,17,18,	कृत्यप्रकरणम्	1,2,3
19,20,21, 22,23,24,25,26,	कृत्प्रकरणम्	1,2,3
27, 28,29, 30	उणादिप्रकरणम्	1,2,3
31, 32,33,34, 35,36,37,38,39, 40	उत्तरकृदन्तप्रकरणम्	1,2,3

उत्तराध्यक्षः

निर्धारितग्रन्थः -

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधिनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।

सन्दर्भग्रन्थाः -

2. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।
3. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली ।
4. सिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, मूलमात्रम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ॥
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी ।
6. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली ।
7. सिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली ।

उत्तरदाताः

वास्तुविद्यापरिचयः (Introduction to Architecture)

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः – SKT- 434

श्रेयाङ्काः - 2

पाठ्यक्रमस्य नाम – वास्तुविद्यापरिचयः (Introduction to Architecture)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः ज्योतिषशास्त्रस्य वर्तमानकाले उपादेयतायाः बोधेन सहैव संस्कृतवाङ्मयस्य अत्यन्तं विस्तृतसाहित्यस्य परिचयप्रदानपूर्वकं अस्माकं शास्त्रीयपरम्पराणां विषये गभीराध्ययाय विश्लेषणाय च अवसरप्रदानमस्ति ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् – ज्योतिषं प्रति छात्राणां रुचिः वर्धिष्यते । ज्योतिषविषयकं ज्ञानं भविष्यति ।

क्रेडिटः : 02 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता – पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः –	पूर्णाङ्क -	100
माध्यमिकी परीक्षा	–	20%
सत्रान्तपरीक्षा	–	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् –		20%

SKT- 434 - वास्तुविद्यापरिचयः (Introduction to Architecture)

(सैद्धान्तिकम् 50%, प्रायोगिकञ्च 50%)

विषयान्तर्वस्तु

संख्या

विषयः वास्तुविद्यापरिचयः

इकाई – 1

☞ वास्तुशास्त्रस्य सामान्यपरिचयः

☞ वास्तुपुरुषस्वरूपम्

☞ गृहनिर्माणे हेतुः

☞ ग्रामवासविचारः

ग्रामवासविचारचक्रम्

इकाई - 2

- ग्रामवासफलम्
- प्रशस्ता भूमिः
- वासयोग्यभूमिः
- भूमेः खननाधिकारः
- शिलान्यासविधिः

इकाई - 3

- त्याज्यमासाः
- ग्राह्यमासाः
- गृहारम्भः
- गृहारम्भमासाः
- जीर्णगृहनिर्माणे मासादिविचारः
- गृहारम्भे निषिद्धतिथयः

इकाई - 4

- गृहारम्भसमयः
- शुभयोगाः
- गृहारम्भे निषिद्धयोगाः
- द्वारनिर्णयविचारः
- द्वारस्थापने शुभनक्षत्राणि
- द्वारस्थापने तिथिविचारः

इकाई - 5

- गृहप्रवेशे निषेधः
- गृहप्रवेशे गृहपतिकर्तव्यम्
- जीर्णगृहप्रवेशविचारः
- निषिद्धाः पशुपक्षिणः
- ग्राह्यवृक्षाः

A. D. C.

निर्धारितग्रन्थः -

१. बृहद्वास्तुमाला , सम्पादकः डॉ० ब्रह्मानन्द त्रिपाठी एवं डॉ० रवि शर्मा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
2021

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१	वास्तुशास्त्रस्य सामान्यपरिचयः, वास्तुपुरुषस्वरूपम्	१
२	गृहनिर्माणे हेतुः	१
३	ग्रामवासविचारः ग्रामवासविचारचक्रम्	१
४	ग्रामवासफलम् प्रशस्ता भूमिः	
५	वासयोग्यभूमिः भूमेः खननाधिकारः	१
६	शिलान्यासविधिः त्याज्यमासाः	१
७-८	ग्राह्यमासाः गृहारम्भः	१
९	गृहारम्भमासाः जीर्णगृहनिर्माणे मासादिविचारः गृहारम्भे निषिद्धतिथयः गृहारम्भसमयः शुभयोगाः	१
१०	गृहारम्भे निषिद्धयोगाः द्वारनिर्णयविचारः द्वारस्थापने शुभनक्षत्राणि द्वारस्थापने तिथिविचारः	१
११-१५	गृहप्रवेशे निषेधः गृहप्रवेशे गृहपतिकर्तव्यम्	१
१६-२०	जीर्णगृहप्रवेशविचारः निषिद्धाः पशुपक्षिणः ग्राह्यवृक्षाः	१

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः -SKT- 440

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - ज्योतिषम् - IV - भावप्रकाशः

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः ज्योतिषशास्त्रस्य वर्तमानकाले उपादेयतायाः बोधेन सहैव संस्कृतवाङ्मयस्य अत्यन्तं विस्तृतसाहित्यस्य परिचयप्रदानपूर्वकं अस्माकं शास्त्रीयपरम्पराणां विषये गभीराध्ययाय विश्लेषणाय च अवसरप्रदानमस्ति ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - ज्योतिषं प्रति छात्राणां रुचिः वर्धयिष्यते । ज्योतिषविषयकं ज्ञानं भविष्यति ।

क्रेडिटः : 02 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]
उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

पूर्णाङ्क - 100

माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-	20%

विषयान्तर्वस्तु

संख्या

इकाई - 1

❖ मङ्गलाचरण

❖ तन्वादिद्वादशभावविचाराध्यायः

- ☞ प्रथमभाव
- ☞ द्वितीयभाव
- ☞ तृतीयभाव
- ☞ चतुर्थभाव
- ☞ पञ्चमभाव
- ☞ षष्ठभाव
- ☞ सप्तमभाव
- ☞ अष्टभाव
- ☞ नवमभाव
- ☞ दशमभाव
- ☞ एकादशभाव
- ☞ व्ययभाव

इकाई - 2

स्त्रीजातकाध्यायः

- ☞ सौभाग्ययोग
- ☞ कुलटायोग
- ☞ वैधव्ययोग
- ☞ सौभाग्ययोग
- ☞ मेषादि लग्नोत्पन्न फल स्त्रियों के अङ्ग लक्षण

इकाई – 3

दशाफलाध्यायः

- ☞ अस्तगतदशाफल
- ☞ नीचगतग्रहदशाफल

इकाई – 4

अन्तर्दशाफलाध्यायः

- ☞ अन्तर्दशाफल
- ❖ प्रयन्तर्दशाफलाध्यायः
- ☞ प्रयन्तर्दशाफल

इकाई – 5

दुष्टग्रहशान्त्यर्थदानजपाध्यायः

- ☞ सूर्यदान पदार्थ
- ☞ नवग्रह दक्षिणा पदार्थ
- ☞ नवग्रहों की जपसंख्या
- ☞ ग्रहों की रत्न – औषधि

निर्धारितग्रन्थः—

१. भावप्रकाशः , सम्पादकः डॉ० सत्येन्द्र मिश्र, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी 2005
व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१-१०	❖ मङ्गलाचरण ❖ तन्वादिद्वादशभावविचाराध्यायः	१
११-१२	स्त्रीजातकाध्यायः	१
१३-१४	दशाफलाध्यायः	१
१५-१६	अन्तर्दशाफलाध्यायः	१
१७-१८	प्रयन्तर्दशाफलाध्यायः	१
१९-२०	दुष्टग्रहशान्त्यर्थदानजपाध्यायः	१

संस्कृतसाहित्यम्-4 (महाकाव्यम् / Epic)

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः -SKT 419

श्रेयाङ्काः - 4

पाठ्यक्रमस्य नाम - संस्कृतसाहित्यम्-4 (महाकाव्यम् / Epic)

(एकश्रेयव्याख्यानम्-संघटितकक्ष्यागतिविधेः: वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १०
होरासमानम्, परियोजनायाः / व्यावहारिककार्यस्य / अनुशिक्षणस्य / शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५
होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि
अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेख
नादिकम् १५ होरासमानं भवति)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि- पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः तात्कालिकजीवनपद्धत्याः वर्तमानकाले उपादेयतायाः
बोधेन सहैव राजनीतेः परिचयप्रदानपूर्वकं किरातार्जुनीयस्य गभीराध्ययनाय विश्लेषणाय च अवसरप्रदानमस्ति ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् -

1. काव्याध्ययने गद्यकाव्यस्य परिज्ञानम् ।
2. गद्यानाम् अर्थनिर्णये पदच्छेदान्वयविग्रहाणाम् आवश्यकतावगमः ।
3. अनधीतगद्यानां पदच्छेदान्वयविग्रहाणाम् अर्थनिर्णये संप्रयोगः।
4. काव्यानां मार्मिकाध्ययनस्य प्रामुख्यम् ।
5. सांस्कृतिकाध्ययने काव्यानां महत्त्वावगमाभिवर्धनम् ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु
उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य
अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः-

पूर्णाङ्कः-	200
■ माध्यमिकी परीक्षा	-20%
■ सत्रान्तपरीक्षा	-60%
■ सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-20%

SKT 419- संस्कृतसाहित्यम्-4 (महाकाव्यम् / Epic)

सैद्धान्तिकम् 50% प्रायोगिकम् 50%

विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

होराविभागः

१. कविग्रन्थयोः परिचयः

(१०)

● कविपरिचयः

- कालः
 - देशः
 - सम्पूर्णकथा-वस्तु
 - मूलकथायां परिवर्तनानि
 - काव्यवैशिष्ट्यम्
२. प्रथमसर्गः (१५)
- श्लोकव्याख्यानम्
३. द्वितीयसर्गः (१५)
- श्लोकव्याख्यानम्

सन्दर्भग्रन्थाः:-

१. जनार्दनशास्त्री, भारवि कृत किरातार्जुनीयम्, मोतीलाल बनारसी दासः ।
२. समीर शर्मा, मल्लिनाथकृत किरातार्जुनीयम्, मोतीलाल बनारसी दासः ।
३. M.R KALE (ED.) KIRTARJUIYAM OF BHARVI, MLBD, DELHI.
४. संस्कृतवाङ्मय का बृहद् इतिहास, आचार्य बलदेव उपाध्यायः, उत्तरप्रदेश संस्कृतसंस्थान, लखनऊ ।
५. प्रीतिप्रभागीयल, संस्कृतसाहित्य का इतिहास, (प्रथमखण्डः), राजस्थानी ग्रन्थागार, जोधपुर.
६. बलदेव उपाध्याय, संस्कृतसाहित्य का इतिहास, शारदा निकेतन वाराणसी
७. उमाशङ्करशर्मा ऋषि, संस्कृत साहित्य का इतिहास, चौखम्बा भारतीय अकेडमी, वाराणसी ।
८. M. KRISHNAMACHARYA, HISTORY OF CLASSICAL SANSKRIT LITRATURE, MLBD NEW DELHI.

व्याख्यानयोजना-

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१-२	कविपरिचयः	१, ४, ५
३	कालः	२, ६, ७
४	देशश्च	२, ६, ७
५-६	सम्पूर्णकथा-वस्तु	१, २, ३
७-८	मूलकथायां परिवर्तनानि	१, ७, ८
९-१०	काव्यवैशिष्ट्यम्	१, २, ३, ६, ७
११-२५	प्रथमसर्गः (श्लोकव्याख्यानम्)	१, २, ३
२६-४०	द्वितीयसर्गः (श्लोकव्याख्यानम्)	१, २, ३

२०११/१२

A 25

शास्त्रिचतुर्थसत्रम्

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः -SKT423

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम्- साहित्य - IV - महाकाव्यम् गद्यसाहित्यञ्च

श्रेयाङ्काः 04

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः - SKT423

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम्- साहित्य - IV - महाकाव्यम् गद्यसाहित्यञ्च

(एकश्रेयव्याख्यानम्-संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १०
होरासमानम्, परियोजनायाः / व्यावहारिककार्यस्य / अनुशिक्षणस्य / शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि
यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि
अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् १५
होरासमानं भवति)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि- पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः तात्कालिकजीवनपद्धत्याः वर्तमानकाले उपादेयतायाः बोधेन सहैव
राजनीतेः परिचयप्रदानपूर्वकं किरातार्जुनीयस्य गभीराध्ययनाय विश्लेषणाय च अवसरप्रदानमस्ति ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् -

1. काव्याध्ययने गद्यकाव्यस्य परिज्ञानम् ।
2. गद्यानाम् अर्थनिर्णये पदच्छेदान्वयविग्रहाणाम् आवश्यकतावगमः ।
3. अनधीतगद्यानां पदच्छेदान्वयविग्रहाणाम् अर्थनिर्णये संप्रयोगः।
4. काव्यानां मार्मिकाध्ययनस्य प्रामुख्यम् ।
5. सांस्कृतिकाध्ययने काव्यानां महत्त्वावगमाभिवर्धनम् ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम्
अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं
शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः-

पूर्णाङ्कः-	200
■ माध्यमिकी परीक्षा	-20%
■ सत्रान्तपरीक्षा	-60%
■ सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-20%

विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

होराविभागः(४०)

१. किरातार्जुनीयस्य प्रथमसर्गः

२०

२. शुकनासोपदेश

२०

सन्दर्भग्रन्थाः-

१. जनार्दनशास्त्री, भारवि कृत किरातार्जुनीयम्, मोतीलाल बनारसी दासः ।
२. कादम्बरी, बाणभट्टः, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन ।
३. समीर शर्मा, मल्लिनाथकृत किरातार्जुनीयम्, मोतीलाल बनारसी दासः ।
३. M.R KALE (ED.) KIRTARJUIYAM OF BHARVI, MLBD, DELHI.
४. संस्कृतवाङ्मय का बृहद् इतिहास, आचार्य बलदेव उपाध्यायः, उत्तरप्रदेश संस्कृतसंस्थान, लखनऊ ।
५. प्रीतिप्रभागीयल, संस्कृतसाहित्य का इतिहास, (प्रथमखण्डः), राजस्थानी ग्रन्थागार, जोधपुर.
६. बलदेव उपाध्याय, संस्कृतसाहित्य का इतिहास, शारदा निकेतन वाराणसी
७. उमाशङ्करशर्मा ऋषि, संस्कृत साहित्य का इतिहास, चौखम्बा भारतीय अकेडमी, वाराणसी ।

ॢ. M. KRISHNAMACHARYA, HISTORY OF CLASSICAL SANSKRIT
LITRATURE, MLBD NEW DELHI.

व्याख्यानयोजना-

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१-२०	किरातार्जुनीयस्य प्रथमसर्गः	१
३	शुकनासोपदेश	२

3

m

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्क:- SKT405

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - तद्धितः (SECONDARY NOMINALS)

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगणकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम् ।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः - पूर्णाङ्काः - 200

माध्यमिकी परीक्षा - 20%

सत्रान्तपरीक्षा - 60%

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् - 20%

पाठ्यक्रमः- SKT405 तद्धितः (SECONDARY NOMINALS)

विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या	विषयः	होराविभागः
1.	अपत्याधिकारप्रकरणम् रक्ताद्यर्थप्रकरणम्	10
2.	शैषिकप्रकरणम् प्रागद्वीव्यतीयप्रकरणम्	10
3.	भावकर्मप्रकरणम् पाञ्चमिकप्रकरणम्	10
4.	मत्वर्थीयप्रकरणम् प्राग्दिशीयप्रकरणम्	08
5.	प्रागिवीयप्रकरणम् स्वार्थिकप्रकरणम्	02

व्याख्यानानां योजना -

व्याख्यानानां सङ्ख्या	व्याख्यानानां विषयाः	निर्धारितानि पुस्तकानि
1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,	अपत्याधिकारप्रकरणम्, रक्ताद्यर्थप्रकरणम्	1,2,3
11,12,13,14,15,16,17,18,19,20	शैषिकप्रकरणम्, प्रागद्वीव्यतीयप्रकरणम्	1,2,3
21,22,23,24,25,26,27, 28,29, 30	भावकर्मार्थप्रकरणम्, पाञ्चमिकप्रकरणम्	1,2,3

Handwritten signature/initials

31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38	मत्वर्थीयप्रकरणम् प्राग्दिशीयकरणम्	1, 2, 3
39, 40	प्राग्वीयप्रकरणम्, स्वार्थिकप्रकरणम्	1, 2, 3

निर्धारितग्रन्थाः -

१. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।

सन्दर्भग्रन्थाः -

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।
2. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली।
3. बृहद् अनुवाद चन्द्रिका, चक्रधर नौटियाल, मोतीलाल बनारसी दास, नई दिल्ली।
4. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी।
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली।

व्याकरणम् -V - तद्धिता: (Secondary Nominals)

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः- SKT411

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - व्याकरणम् -V - तद्धिता: (Secondary Nominals)

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगारकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम् ।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः - पूर्णाङ्काः - 200

माध्यमिकी परीक्षा - 20%

सत्रान्तपरीक्षा - 60%

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् - 20%

SKT411

व्याकरणम् -V - तद्धिता: (Secondary Nominals)

क्र.सं	विषयः	अङ्काः
1.	अपत्याधिकारप्रकरणम्, रक्ताद्यर्थप्रकरणम्	30
2.	शैषिकप्रकरणम् प्रागद्वीव्यतीयप्रकरणम्	30
3.	भावकर्मप्रकरणम् पाञ्चमिकप्रकरणम्	25
4.	मत्वर्थीयप्रकरणम् प्राग्दिशीयप्रकरणम्	20
5.	प्रागिवीयप्रकरणम्, स्वार्थिकप्रकरणम् द्विरुक्तप्रकरणम्, स्त्रीप्रपत्ययप्रकरणम्	15

व्याख्यानानां योजना -

व्याख्यानानां सङ्ख्या	व्याख्यानानां विषयाः	निर्धारितानि पुस्तकानि
1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,	अपत्याधिकारप्रकरणम्, रक्ताद्यर्थप्रकरणम्	1,2,3
11,12,13,14,15,16,17,18,19,20	शैषिकप्रकरणम्, प्रागद्वीव्यतीयप्रकरणम्	1,2,3
21,22,23,24,25,26,27, 28,29, 30	भावकर्मार्थप्रकरणम्, पाञ्चमिकप्रकरणम्	1,2,3

प्रमुख्याङ्कः

31, 32,33,34, 35,36,37,38	मत्वर्थीयप्रकरणम्, प्राग्विधीयप्रकरणम्, प्राग्विधीयप्रकरणम्, स्वार्थिकप्रकरणम्	1,2,3
39, 40	द्विरुक्त प्रकरणं, स्त्रीप्रत्ययप्रकरणम्	1,2,3

निर्धारितग्रन्थाः -

१. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधिनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।

सन्दर्भग्रन्थाः -

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।
2. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली।
3. बृहद् अनुवाद चन्द्रिका, चक्रधर नौटियाल, मोतीलाल बनारसी दास, नई दिल्ली।
4. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी।
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली।

2/2/24

काव्यशास्त्रम् (Poetics)

पाठ्यक्रमकूटक्रमाङ्कः - SKT420

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - काव्यशास्त्रम् (Poetics)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः अलङ्कारशास्त्रस्य बोधेन सहैव नूतनकाव्यसर्जनकौशलास्य विकाससम्पादनेन नाट्यशास्त्रीयसिद्धान्तानाञ्च परिचयप्रदानेन सहैव संस्कृतभाषास्य अत्यन्तं विस्तृतसाहित्यस्य परिचयप्रदानपूर्वकं अस्माकं काव्यशास्त्रीयपरम्पराणां विषये गभीराध्ययनाय विशेषणाय च अवसरप्रदानमस्ति।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलं वर्तते काव्यशास्त्रस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतशास्त्राणां सम्पूर्णज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति, संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनं भविष्यति, तथा च संस्कृतकाव्यसिद्धान्तानां रचनात्मकायबोधसम्पादनं भविष्यति।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संचदितकक्षागतिविधेः दीयत्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधिनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्यवैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति।]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तामनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरास्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य विभागः	पूर्णाङ्काः - 200
माध्यमिकी परीक्षा	- 20%
सत्रान्तपरीक्षा	- 60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	- 20%

SKT420 -- काव्यशास्त्रम् (Poetics)

❖ विषयान्तर्वस्तु

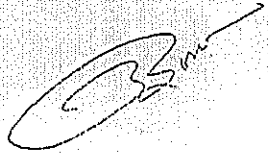
अन्वितिसंख्या	विषयः	होराविभागः
1	काव्यशास्त्रपरिचयः (साहित्यदर्पणग्रन्थः)	(६)
	• ग्रन्थपरिचयः, ग्रन्थकर्तृपरिचयः च	१
	• ग्रन्थस्य मङ्गलाचरणम्, काव्यस्य प्रयोजनानि च	१
	• काव्यस्वरूपम्	२
	• काव्यदोषाः, काव्यात्कपहितवः	२
2	दृश्य-श्रव्यकाव्यलक्षणानि (पद्य-परिच्छेदः)	(१८)
	• दृश्य-श्रव्यकाव्यभेदाः, रूपकं तद्वेदाद्यः, नाटकलक्षणानि	
	• अर्थोपक्षेपकाः	
4	प्रकरणादिरूपकोपरूपकाणां महाकाव्यादीनां च लक्षणानि	(१६)
	• प्रकरणादीनाम् अवशिष्टानां रूपकाणां लक्षणानि	४
	• उपरूपकाणां लक्षणानि	४
	• महाकाव्य-खण्डकाव्य-कोप-लक्षणानि	४
	• गद्य-कथा-आख्यायिका-चम्पू-काव्यादिलक्षणानि	४

सन्दर्भग्रन्थाः -

1. साहित्यदर्पण (विश्वनाथकृत) व्याख्याकारः - निरूपणविद्यालंकार, साहित्यभण्डार, मेरठ, २००४
2. साहित्यदर्पण, सुबोधिनी हिन्दी व्याख्या सहितम्, डा. माधवजनार्दनराटे, चौखम्बा पब्लिकेशन्स, नई दिल्ली
3. साहित्यदर्पण, व्याख्याकारः - सत्यव्रत सिंह, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी, १९८८
4. साहित्यदर्पण, व्याख्याकारः - शालिग्रामशास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली, २००४
5. काव्यदीपिका, व्याख्याकारः - कृष्णमणि त्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
6. संस्कृतसाहित्य का इतिहास, प्रीतिप्रभागोयल, राजस्थानी ग्रन्थगार, जोधपुर
7. भारतीय तथा पाश्चात्य रङ्गमञ्च, सीताराम चतुर्वेदी, हिन्दी समिति, सूचना विभाग, लखनऊ, १९६४
8. भारतीयसाहित्य की रूपरेखा, डा. भोलाशङ्करव्यास, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
9. साहित्यदर्पण (विश्वनाथकृत) व्याख्याकारः - आचार्यशेषकृष्णरेमी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

व्याख्यानयोजना -

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितग्रन्थाः
१-६	✓ ग्रन्थपरिचयः, ग्रन्थकर्तृपरिचयः च ✓ ग्रन्थस्य मङ्गलाचरणम्, काव्यस्य प्रयोजनानि च ✓ काव्यस्वरूपम्, काव्यदोषाः, काव्योत्कर्षहेतवः	1, 2, 9
७-१८	दूरय-श्रव्यकाव्यभेदाः, रूपकं तन्त्रेदाश्च, नाटकलक्षणानि, अर्थोपक्षेपकाः	1, 2, 9
१९-४०	✓ प्रकरणादीनाम् अवशिष्टानां रूपकाणां लक्षणानि ✓ उपरूपकाणां लक्षणानि ✓ महाकाव्य-खण्डकाव्य-कोप-लक्षणानि ✓ गद्य-कथा-आख्यायिका-चम्पू-काव्यादिलक्षणानि	1, 2, 9

पाठ्यक्रमस्य नाम - साहित्यम् - V - काव्यशास्त्रम्

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः -SKT 420

क्रेडिट - 4

पाठ्यक्रमस्य नाम - साहित्यम् - V - काव्यशास्त्रम्

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः अलङ्कारशास्त्रस्य बोधेन सहैव नूतनकाव्यसर्जनकौशलस्य विकाशः ।

प्रतिफलम् - काव्यशास्त्रस्य ज्ञानं भविष्यति ।

क्रेडिट :04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगणकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

(क)	माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
(ख)	सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
(ग)	सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -		20%

अन्वितिसंख्या

विषयः

१. काव्यशास्त्रस्य परिचयः (साहित्यदर्पणग्रन्थः)

- ग्रन्थपरिचयः, ग्रन्थकर्तृपरिचयः च
- मङ्गलाचरणम्, काव्यप्रयोजनानि
- काव्यस्वरूपम्
- काव्यदोषाः, काव्योत्कर्षहेतवः

२. दृश्यश्रव्यकाव्यलक्षणानि (षष्ठपरिच्छेदः)

- दृश्यश्रव्यकाव्यभेदाः, रूपकं, नाटकलक्षणानि
- अर्थोपक्षेपकाः

३. दृश्यश्रव्यकाव्यलक्षणानि (षष्ठपरिच्छेदः)

- दृश्यश्रव्यकाव्यभेदाः, रूपकं, नाटकलक्षणानि
- अर्थोपक्षेपकाः

४. प्रकरणादिरूपकोपरूपकाणां महाकाव्यादीनां च लक्षणानि

- प्रकरणादीनाम् अवशिष्टानां रूपकाणां लक्षणानि
- उपरूपकाणां लक्षणानि

➤ महाकाव्य-खण्डकाव्य-कोष-लक्षणानि

➤ गद्य-कथा-आख्यायिका-चम्पू-काव्यादिलक्षणानि

निर्धारितग्रन्थाः-

क. साहित्यदर्पण, व्याख्याकारः, सत्यव्रतसिंह, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी, १९८८

व्याख्यानयोजना -

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
वृत्तरत्नाकरः		
1-6	➤ ग्रन्थपरिचयः, ग्रन्थकर्तृपरिचयः च ➤ मङ्गलाचरणम्, काव्यप्रयोजनानि ➤ काव्यस्वरूपम् ➤ काव्यदोषाः, काव्योत्कर्षहेतवः	1
7-18	➤ दृश्यश्रव्यकाव्यभेदाः, रूपकं, नाटकलक्षणानि ➤ अर्थोपक्षेपकाः	1
19-40	➤ दृश्यश्रव्यकाव्यभेदाः, रूपकं, नाटकलक्षणानि ➤ अर्थोपक्षेपकाः	1

3-

वेदः दर्शनञ्च (Veda & Philosophy)

सत्र 2024-25 नः प्रभावी
शास्त्रि पञ्चम सत्र

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः – SKT 436

क्रेडिट – 4

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - वेदः दर्शनञ्च (Veda & Philosophy)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि – वेददर्शनयोः अन्तर्गतं सूक्ताध्ययनेन प्राचीनभारतीयचिन्तनेन सह परिचयः, लौकिकवैदिकवाचोः भेदः, सांख्यकारिकायाः अध्ययनेन च सांख्यमतस्य ज्ञानं भविता ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - वेददर्शनयोः अन्तर्गतं सूक्ताध्ययनेन प्राचीनभारतीयचिन्तनेन सह परिचयः पर्यावरणं प्रति जागरूकता पर्यावरणविषये आर्षचिन्तनपरिचयः भविष्यति सूक्तभाषया लौकिकवैदिकवाचोः भेदः ज्ञास्यते । सांख्यकारिकायाः अध्ययनेन सांख्यमतस्य ज्ञानं भविष्यति । प्राचीनभारतीयदार्शनिकज्ञानपरम्परायाः परिचयो भविष्यति ।

क्रेडिट :04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादि 15 होरासमानं भवति ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतमं 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः –

मूल्याङ्कनस्य विभागः (पूर्णाङ्काः - 200)

(क)	माध्यमिकी परीक्षा	–	20%
(ख)	सत्रान्तपरीक्षा	–	60%
(ग)	सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् –		20%

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - वेदः दर्शनञ्च (Veda & Philosophy)

SKT436

क्रेडिट – 4

(सैद्धान्तिकम् 60% प्रायोगिकम् 40%)

अन्वितिसंख्या

विषयः

अङ्काः

(क.)	अग्निसूक्तम् (ऋग्वेदः 1.1), शिवसंकल्पसूक्तम् (यजुर्वेदः- 34 अध्यायः, 1-6 मन्त्र, माध्यन्दिनीयसंहिता), पृथिवीसूक्तस्य आरम्भिक-पञ्चदश-मन्त्राः (अथर्ववेदः 12.1 शौनकसंहिता)	60%
(ख.)	सांख्यकारिकायाः प्रथम-त्रयोदशकारिकाः (1-13)	40%

निर्धारितग्रन्थाः-

1. सांख्यकारिका – ईश्वरकृष्णप्रणीता, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
2. ऋक्सूक्त संग्रहः – (अग्निसूक्तम्) चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
3. सूक्तरत्नसंग्रहः - (पृथिवीसूक्तम्) - चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।

सहायकग्रन्थाः

ऋग्वेदः - चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।

यजुर्वेदः - चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।

अथर्ववेदः - चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।

व्याख्यानयोजना –

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1-15	सांख्यकारिकायाः त्रयोदशकारिकाः	1
16-20	अग्निसूक्तम्	2
21-32	शिवसंकल्पसूक्तम् (यजुर्वेदः)	3
33-70	पृथिवीसूक्तम् (अथर्ववेदः)	3

शुभा

वेदः दर्शनञ्च (Veda & Philosophy)

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः - SKT 436

क्रेडिट - 4

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - वेदः दर्शनञ्च (Veda & Philosophy)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - वेददर्शनयोः अन्तर्गतं सूक्ताध्ययनेन प्राचीनभारतीयचिन्तनेन सह परिचयः,

लौकिकवैदिकवाचोः भेदः, सांख्यकारिकायाः अध्ययनेन च सांख्यमतस्य ज्ञानं भविता ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - वेददर्शनयोः अन्तर्गतं सूक्ताध्ययनेन प्राचीनभारतीयचिन्तनेन सह परिचयः पर्यावरणं प्रति

जागरूकता पर्यावरणविषये आर्षचिन्तनपरिचयः भविष्यति सूक्तभाषया लौकिकवैदिकवाचोः भेदः ज्ञास्यते ।

सांख्यकारिकायाः अध्ययनेन सांख्यमतस्य ज्ञानं भविष्यति । प्राचीनभारतीयदार्शनिकज्ञानपरम्परायाः परिचयो भविष्यति ।

क्रेडिट : 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्,

प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा

स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा,

पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादि 15 होरासमानं भवति ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु

उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतमं 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य

अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

मूल्याङ्कनस्य विभागः (पूर्णाङ्काः - 200)

(क) माध्यमिकी परीक्षा - 20%

(ख) सत्रान्तपरीक्षा - 60%

(ग) सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् - 20%

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - निरुक्तम् ।

SKT436

क्रेडिट - 4

(सैद्धान्तिकम् 60% प्रायोगिकम् 40%)

अन्वितिसंख्या

विषयः

अङ्काः

- (क.) अग्निसूक्तम् (ऋग्वेदः 1.1), शान्त्याध्यायः (यजुर्वेदः- 36 अध्यायः, माध्यन्दिनीयासंहिता), पृथिवीसूक्तस्य
आरम्भिक-पञ्चदश-मन्त्राः (अथर्ववेदः 12.1 शौनकसंहिता) 60%
- (ख.) सांख्यकारिकायाः प्रथम-त्रयोदशकारिकाः (1-13) 40%

निर्धारितग्रन्थाः-

1. सांख्यकारिका - ईश्वरकृष्णप्रणीता, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
2. ऋक्सूक्त संग्रहः - (अग्निसूक्तम्) चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
3. सूक्तसंग्रहः - (शान्त्याध्यायः, पृथिवीसूक्तम्) - चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।

सहायकग्रन्थाः

ऋग्वेदः - चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।

यजुर्वेदः - चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।

अथर्ववेदः - चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।

पृष्ठम् 1 / 2

व्याख्यानयोजना -

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1-15	सांख्यकारिकायाः त्रयोदशकारिकाः	1
16-20	अग्निसूक्तम्	2
21-32	शान्त्यध्यायः (यजुर्वेदः)	3
33-70	पृथिवीसूक्तम् (अथर्ववेदः)	3

पाठ्यक्रमकूटक्रमाङ्कः -SKT437

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - ज्योतिषम् - 2 (Astrology - 02)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - छात्राः ज्योतिषस्य विशिष्टसिद्धान्तैः परिचिताः भविष्यन्ति । अत्र अरिष्टानां तद्भङ्गानाञ्च परिचयं प्रदाय मुहूर्तानामपि सामान्यपरिचयः प्रदास्यते ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलानि -

1. सारावलीदिशा जातकानामरिष्टपरिज्ञानम् ।
2. अरिष्टविचारे तद्भङ्गज्ञानस्य आवश्यकतावगमः ।
3. मुहूर्तचिन्तामणिदिशा नक्षत्रादिबोधनपूर्वकं मुहूर्तानां सामान्यबोधः ।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकश्रेयाङ्कव्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, परियोजनायाः / व्यावहारिककार्यस्य / अनुशिक्षणस्य / शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

पूर्णाङ्काः - 200

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

माध्यमिकी परीक्षा-	20%
सत्रान्तपरीक्षा-	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -	20%

ज्योतिषम् - 2 (Astrology - 02)

विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

होराविभागः

क. डाम

१. अरिष्टविचारः (१५)

अरिष्टविचारः आयुर्ज्ञानस्य अङ्गम्,

योगजमरिष्टम्

२. अरिष्टभङ्गविमर्शः (०५)

३. मुहूर्ते शुभाशुभविचारः (१०)

४. मुहूर्ते नक्षत्रादिविचारः (१०)

नक्षत्राणां स्थिरादिसंज्ञा, अन्धाक्षादिसंज्ञा च, भैषज्यसेवनमुहूर्तः, ताराबलविचारः, सर्वारम्भे सामान्यतो लग्नशुद्धिः, नृपेक्षणादौ बलविचारः, संधार्यरत्नादिविचारः, दिवामुहूर्ताः, रात्रिमुहूर्ताः

निर्धारितग्रन्थौ-

१. सारावली, श्रीमत्कल्याणवर्मविरचिता, कान्तिमतीहिन्दीव्याख्यासहिता, व्याख्याकारः डा. मुरलीधर चतुर्वेदी,
मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली

२. मुहूर्तचिन्तामणिः, श्रीमद्रामदैवज्ञविरचितः, पीयूषधाराख्यव्याख्यया संमलङ्कृतः,
हिन्दीव्याख्याकार श्रीविन्ध्येश्वरीप्रसाद द्विवेदी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशन, वाराणसी

सन्दर्भग्रन्थः-

लघु-जातकम्, दैवज्ञवराहमिहिरविरचितम्, हिन्दीव्याख्याकारः डॉ. कमलाकान्तपाण्डेय, मोतीलाल बनारसी दास

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1-15	अरिष्टविचारः, अरिष्टविचारः आयुर्ज्ञानस्य अङ्गम्, योगजमरिष्टम्	सारावली
16-20	अरिष्टभङ्गविमर्शः	सारावली
21-30	मुहूर्ते शुभाशुभविचारः	मुहूर्तचिन्तामणिः
31-40	नक्षत्राणां स्थिरादिसंज्ञा, अन्धाक्षादिसंज्ञा च, भैषज्यसेवनमुहूर्तः, ताराबलविचारः, सर्वारम्भे सामान्यतो लग्नशुद्धिः, नृपेक्षणादौ बलविचारः, संधार्यरत्नादिविचारः, दिवामुहूर्ताः, रात्रिमुहूर्ताः	मुहूर्तचिन्तामणिः

क. २०२०

ज्योतिषम् – V- अरिष्टं मुहूर्ताश्च

पाठ्यक्रमकूटक्रमाङ्कः –SKT437

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् – ज्योतिषम् – V- अरिष्टं मुहूर्ताश्च

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि – छात्राः ज्योतिषस्य विशिष्टसिद्धान्तैः परिचिताः भविष्यन्ति । अत्र अरिष्टानां तद्भङ्गानाञ्च परिचयं प्रदाय मुहूर्तानामपि सामान्यपरिचयः प्रदास्यते ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलानि -

1. सारावलीदिशा जातकानामरिष्टपरिज्ञानम् ।
2. अरिष्टविचारे तद्भङ्गज्ञानस्य आवश्यकतावगमः ।
3. मुहूर्तचिन्तामणिदिशा नक्षत्रादिबोधनपूर्वकं मुहूर्तानां सामान्यबोधः ।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकश्रेयाङ्कव्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, परियोजनायाः / व्यावहारिककार्यस्य / अनुशिक्षणस्य / शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

पूर्णाङ्काः - 200

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः –

माध्यमिकी परीक्षा–	20%
सत्रान्तपरीक्षा-	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् –	20%

ज्योतिषम् – V- अरिष्टं मुहूर्ताश्च विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

होराविभागः

१. अरिष्टविचारः

अरिष्टविचारः आयुर्ज्ञानस्य अङ्गम्,

योगजमरिष्टम्

(०५)

२. अरिष्टभङ्गविमर्शः

(१०)

३. मुहूर्ते शुभाशुभविचारः

(१०)

४. मुहूर्ते नक्षत्रादिविचारः

नक्षत्राणां स्थिरादिसंज्ञा, अन्धाक्षादिसंज्ञा च, भैषज्यसेवनमुहूर्तः, ताराबलविचारः, सर्वारम्भे सामान्यतो लग्नशुद्धिः, नृपेक्षणादौ बलविचारः, संधार्यरत्नादिविचारः, दिवामुहूर्तः, रात्रिमुहूर्तः

निर्धारितग्रन्थौ-

१. सारावली, श्रीमत्कल्याणवर्मविरचिता, कान्तिमतीहिन्दीव्याख्यासहिता, व्याख्याकारः डा. मुरलीधर चतुर्वेदी,

मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली

२. मुहूर्तचिन्तामणिः, श्रीमद्रामदैवज्ञविरचितः, पीयूषधाराख्यव्याख्यया समलङ्कृतः,

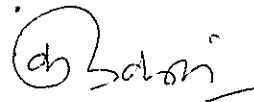
हिन्दीव्याख्याकार श्रीविन्ध्येश्वरीप्रसाद द्विवेदी, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशन, वाराणसी

मन्दभ्रमन्थः-

लघु-जातकम्, दैवज्ञवराहमिहिरविरचितम्, हिन्दीव्याख्याकारः डॉ. कमलाकान्तपाण्डेय, मोतीलाल बनारसी दास

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयाः	निर्धारितपुस्तकानि
1-15	अरिष्टविचारः, अरिष्टविचारः आयुर्ज्ञानस्य अङ्गम्, योगजमरिष्टम्	सारावली
16-20	अरिष्टभङ्गविमर्शः	सारावली
21-30	मुहूर्ते शुभाशुभविचारः	मुहूर्तचिन्तामणिः
31-40	नक्षत्राणां स्थिरादिसंज्ञा, अन्धाक्षादिसंज्ञा च, भैषज्यसेवनमुहूर्तः, ताराबलविचारः, सर्वारम्भे सामान्यतो लग्नशुद्धिः, नृपेक्षणादौ बलविचारः, संधार्यरत्नादिविचारः, दिवामुहूर्तः, रात्रिमुहूर्तः	मुहूर्तचिन्तामणिः

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः:- SKT406

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - समासाः (COMPOUNDS)

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्षागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगणकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्यवैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकायबोधसम्पादनम्।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्षासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्षासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

पूर्णाङ्काः - 200

माध्यमिकी परीक्षा - 20%

सत्रान्तपरीक्षा - 60%

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् - 20%

पाठ्यक्रमः:- SKT406 समासाः
(COMPOUNDS)

विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या	विषयः	होराविभागः
1.	केवलसमासप्रकरणम्	3
2.	अव्ययीभावसमासप्रकरणम्	5
3.	तत्पुरुषसमासप्रकरणम्	12
4.	बहुव्रीहिसमासप्रकरणम्	10
5.	द्वन्द्वसमासप्रकरणम्	5
6.	एकशेषप्रकरणम्	2
7.	अलुक्समासप्रकरणम्	2
8.	समासाश्रयप्रकरणम्	1

व्याख्यानानां योजना -

व्याख्यानानां संख्या	व्याख्यानानां विषयाः	निर्धारितानि पुस्तकानि
1,2,3	केवलसमासप्रकरणम्	1,2,3
4,5,6,7,8	अव्ययीभावसमासप्रकरणम्	1,2,3
9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19, 20	तत्पुरुषसमासप्रकरणम्	1,2,3

अ. अ. अ. -

21,22,23,24,25,26,27, 28,29, 30	बहुव्रीहिसमासप्रकरणम्	1,2,3
31,32,33,34, 35,	द्वन्द्वसमासप्रकरणम्	1,2,3
36, 37	एकशेषप्रकरणम्	
38, 39,	अलुक्समासप्रकरणम्	
40	समासाश्रयप्रकरणम्	

निर्धारितग्रन्थाः -

१. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधिनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।

सन्दर्भग्रन्थाः -

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।
2. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली।
3. बृहद् अनुवाद चन्द्रिका, चक्रधर नोटियाल, मोतीलाल बनारसी दास, नई दिल्ली।
4. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी।
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली।

Signature

व्याकरणम् – VI - समासाः (COMPOUND WORDS)

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः:- SKT412

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् – व्याकरणम् – VI - समासाः (COMPOUND WORDS)

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्षागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगारकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणस्य अध्ययनद्वारा संस्कृतभाषायाः शुद्धप्रयोगस्य सामर्थ्यसम्पादनपुरस्सरं संस्कृतवाङ्मयस्य गभीराध्ययने सौकर्यसम्पादनम्, तथा च संस्कृतव्याकरणसिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम् ।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्षासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्षासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः – पूर्णाङ्काः - 200

माध्यमिकी परीक्षा – 20%

सत्रान्तपरीक्षा – 60%

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 20%

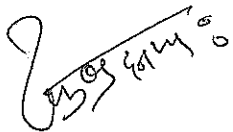
SKT412

व्याकरणम् – VI - समासाः (COMPOUND WORDS)

क्र.सं	विषयः	अङ्काः	होराविभागः
1.	केवलसमासप्रकरणम्	5	3
2.	अव्ययीभावसमासप्रकरणम्	17	5
3.	तत्पुरुषसमासप्रकरणम्	28	12
4.	बहुव्रीहिसमासप्रकरणम्	25	10
5.	द्वन्द्वसमासप्रकरणम्	15	5
6.	एकशेषप्रकरणम्	15	2
7.	अलुक्समासप्रकरणम्	5	2
8.	समासाश्रयप्रकरणम्	5	1
9.	वैदिकप्रक्रिया स्वरप्रक्रिया च	5	1

व्याख्यानानां योजना –

व्याख्यानानां सङ्ख्या	व्याख्यानानां विषयाः	निर्धारितानि पुस्तकानि
1,2,3	केवलसमासप्रकरणम्	1,2,3
4,5,6,7,8	अव्ययीभावसमासप्रकरणम्	1,2,3
9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19, 20	तत्पुरुषसमासप्रकरणम्	1,2,3
21,22,23,24,25,26,27, 28,29, 30	बहुव्रीहिसमासप्रकरणम्	1,2,3

31,32,33,34, 35,	द्वन्द्वसमासप्रकरणम्	1,2,3
36, 37, 38	एकशेषप्रकरणम्, अलुक्समासप्रकरणम्, समासाश्रयप्रकरणम्	1,2,3
40	स्वरप्रक्रिया वैदिकप्रक्रिया च	1,2,3

निर्धारितग्रन्थाः -

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, सुबोधिनीव्याख्या, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।

सन्दर्भग्रन्थाः -

1. मध्यसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा संस्कृतटीका भाषाटीकासहितम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी।
2. लघुसिद्धान्तकौमुदी, भैमी व्याख्या (भाग १-३) शास्त्री भीमसेन, भैमी प्रकाशन, दिल्ली।
3. बृहद् अनुवाद चन्द्रिका, चक्रधर नौटियाल, मोतीलाल बनारसी दास, नई दिल्ली।
4. लघुसिद्धान्तकौमुदी, गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासंस्कृतसंस्थान वाराणसी।
5. लघुसिद्धान्तकौमुदी, शास्त्री धरानन्दः, मूल एवं हिन्दी व्याख्या, मोती लाल बनारसी दास, नई दिल्ली।

प्रश्न संख्या ०

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - ज्योतिषम् - 3 (Astrology - 03)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - छात्राः कुण्डलीनिर्माणेन मेलापकेन प्रश्नविद्यया च परिचिताः भविष्यन्ति । अत्र एतेषां सामान्यपरिचयः प्रदास्यते ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलानि -

1. सामान्येन कुण्डलीनिर्माणस्य परिज्ञानम् ।
2. मेलापकविचारे प्रश्नादिज्ञानस्य आवश्यकतावगमः ।
3. विंशोत्तरीयोगिन्यादिदशानां सामान्यबोधः ।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकश्रेयाङ्कव्याख्यानम् - संधटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, परियोजनायाः / व्यावहारिककार्यस्य / अनुशिक्षणस्य / शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

पूर्णाङ्काः - 200

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

- ☐ माध्यमिकी परीक्षा- 20%
- ☐ सत्रान्तपरीक्षा- 60%
- ☐ सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् - 20%

ज्योतिषम् - 3 (Astrology - 03)

- ☐ विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

होराविभागः

१.	घट्यादिकालज्ञानम्	(०१)
२.	इष्टकालसाधनम्	(०२)
३.	लग्नसाधनम्	(०२)

६.	षड्वर्गसाधनम्	(०६)
७.	चलितकुण्डलीनिर्माणम्	(०२)
८.	विंशोत्तरीदशासाधनम्	(०२)
९.	अष्टोत्तरीदशासाधनम्	(०२)
१०.	योगिनीदशासाधनम्	(०२)
११.	मेलापकविचारः	(१०)
१२.	प्रश्नविद्या	(०५)

निर्धारितग्रन्थौ-

1. भारतीयकुण्डलीविज्ञान, मीठालाल हिम्मताराम ओझा, भारतीय विद्या प्रकाशन, दिल्ली
2. भारतीय ज्योतिष, डा. नेमिचन्द्रशास्त्री, भारतीयज्ञानपीठ, नयी दिल्ली

सन्दर्भग्रन्थः-

मानसागरी, खेमराज श्रीकृष्णदास

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1-3	घट्यादिकालज्ञानम्, इष्टकालसाधनम्	भारतीय ज्योतिष
4-19	लग्नसाधनम्, भावसाधनम्, ग्रहस्पष्टीकरणम् षड्वर्गसाधनम्, चलितकुण्डलीनिर्माणम्	भारतीय कुण्डली विज्ञान
20-40	विंशोत्तरीदशासाधनम्, अष्टोत्तरीदशासाधनम्, योगिनीदशासाधनम्, मेलापकविचारः प्रश्नविद्या	भारतीय ज्योतिष

ॐ नमः

ज्योतिषम् – VI-कुण्डल्यादिज्ञानम्

पाठ्यक्रमकूटक्रमाङ्कः –SKT-438

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् – ज्योतिषम् – VI-कुण्डल्यादिज्ञानम्

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि – छात्राः कुण्डलीनिर्माणेन मेलापकेन च परिचिताः भविष्यन्ति । अत्र एतेषां सामान्यपरिचयः प्रदास्यते ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलानि -

1. सामान्येन कुण्डलीनिर्माणस्य परिज्ञानम् ।
2. मेलापकविचारस्य आवश्यकतावगमः ।
3. विंशोत्तर्यादिदशानां सामान्यबोधः ।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकश्रेयाङ्कव्याख्यानम् – संपटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, परियोजनायाः / व्यावहारिककार्यस्य / अनुशिक्षणस्य / शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

पूर्णाङ्काः - 200

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

माध्यमिकी परीक्षा-	20%
सत्रान्तपरीक्षा-	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -	20%

ज्योतिषम् – VI-कुण्डल्यादिज्ञानम्

विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या	विषयः	होराविभागः
१.	घट्यादिकालज्ञानम्	(०२)
२.	इष्टकालसाधनम्	(०२)

(4) 3 d m -

३.	लग्नसाधनम्	(०४)
४.	भावसाधनम्	(०४)
५.	ग्रहस्पष्टीकरणम्	(०५)
६.	षड्वर्गसाधनम्	(०७)
७.	चलितकुण्डलीनिर्माणम्	(०९)
८.	विंशोत्तरीदशासाधनम्	(०९)
०९.	योगिनीदशासाधनम्	(०९)
१०.	मेलापकविचारः	(१०)

निर्धारितग्रन्थः-

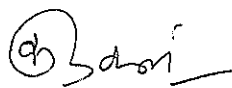
1. भारतीयकुण्डलीविज्ञान, मीठालाल हिम्मतराम ओझा, भारतीय विद्या प्रकाशन, दिल्ली
2. भारतीय ज्योतिष, डा. नेमिचन्द्रशास्त्री, भारतीयज्ञानपीठ, नयी दिल्ली

सन्दर्भग्रन्थः-

मानसागरी, खेमराज श्रीकृष्णदास

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1-4	घट्यादिकालज्ञानम्, इष्टकालसाधनम्	भारतीय ज्योतिष
5-26	लग्नसाधनम्, भावसाधनम्, ग्रहस्पष्टीकरणम् षड्वर्गसाधनम्, चलितकुण्डलीनिर्माणम्	भारतीय कुण्डली विज्ञान
27-40	विंशोत्तरीदशासाधनम्, योगिनीदशासाधनम्, मेलापकविचारः	भारतीय ज्योतिष

संस्कृतवाङ्मयस्य परिचयः

क्रेडिट - 4

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः - SKT 421

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - संस्कृतवाङ्मयस्य परिचयः

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - संस्कृत'टेट'-संस्कृत'कमीशन'-संस्कृत'नेट'-इत्यादीनां विविधप्रतियोगी-परीक्षाणां सिद्धता भवेत्, एतदर्थं निम्नलिखित शास्त्राणां स्थूलपरिचयप्रदानम्।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - प्रतियोगी - परीक्षादृष्ट्या संस्कृतशास्त्राणां स्थूलपरिचयो भविष्यति। संस्कृतवाङ्मयस्य स्थूलतया ज्ञानं भविष्यति। प्राचीनभारतीयदार्शनिकज्ञानपरम्परायाः परिचयो भविष्यति।

क्रेडिट : 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादि 15 होरासमानं भवति।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतमं 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

मूल्याङ्कनस्य विभागः (पूर्णाङ्काः - 200)

(क)	माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
(ख)	सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
(ग)	सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-	20%

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - संस्कृतवाङ्मयस्य परिचयः SKT421
अन्वितिसंख्या विषयः

क्रेडिट - 4

अध्यापनम्

(क.) वैदिकवाङ्मयम्

➤ वैदिक साहित्यस्य स्थूलपरिचयः (नाममात्रम्) {संहिता, ब्राह्मणम्, आरण्यकम्, उपनिषद्, शाखाः, संवादसूक्तानि (पुरुवा-उर्वशी, यम-यमी, सरमा-पणि, विश्वामित्र-नदी- कथा, मन्त्रसंख्या, ऋषि/देवता, छन्दश्च), वेदाङ्गानि (वेदपुरुषस्य परिचयः)} - ०१

➤ प्रमुखसूक्तानां विषयवस्तोः स्थूलपरिचयः - - ०५

ऋग्वेदः - अग्निः (१.१), पुरुषः (१०.९०), हिरण्यगर्भः (१०.१२१), नासदीयः (१०.१२९)

शुक्लयजुर्वेदः - शिवसंकल्पः {अध्यायः ३४, (१-६)}

अथर्ववेदः - पृथिवी (विषयवस्तुः, ऋषि, देवता, छन्दश्च)

प्रमुख-उपनिषदां विषयवस्तोः सामान्यपरिचयः प्रसिद्धमन्त्राश्च - ईश, कठ, केन, तैत्तिरीय - ०३

(ख.) दर्शनशास्त्रम् -

➤ प्रमुखदर्शनानां सामान्यपरिचयः (चार्वाक-जैन-बौद्ध-वेदान्त-न्याय-सांख्य-योग-वैशेषिक-मीमांसा च)- ०२

➤ तर्कभाषा - पदार्थः, कारणम्, प्रमाणम्, प्रमेयः इत्येतेषां स्थूलपरिचयः - ०१

(ग.) अलङ्कारशास्त्रम् -

पृष्ठम् 1 / 2

- अलङ्कारशास्त्रस्य स्थूलपरिचयः (सम्प्रदायस्य सामान्यपरिचय, प्रवर्तकाचार्यश्च) – रससम्प्रदायः, अलङ्कारसम्प्रदायः, रीतिसम्प्रदायः, ध्वनिसम्प्रदायः, वक्रोक्तिसम्प्रदायः, औचित्यसम्प्रदायः - ०१
- काव्यलक्षणं / काव्यस्वरूपम् – साहित्यदर्पणः, काव्यप्रकाशः, ध्वन्यालोकः, रसगंगाधरः ०१
- काव्यभेदाः - साहित्यदर्पणः, काव्यप्रकाशः, रसगंगाधरः ०१
- काव्यप्रयोजनानि, काव्यहेतवः (काव्यप्रकाशानुसारम्) ०१
- नाट्यशास्त्रस्य रसाध्यायस्य सङ्ग्रहस्य परिचयः ०३
- छन्दपरिचयः – आर्या, अनुष्टुप, इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा, उपजाति, वसन्ततिलका, वंशस्थ, द्रुतविसम्भितम्, शालिनी, मालिनी, शिखरिणी, मन्दाक्रान्ता, शार्दूलविक्रीडितम्, स्रग्धरा । ०६
- (घ.) संस्कृतसाहित्यम् -
- कवीनां कविकृतीनाञ्च सामान्यपरिचयः (कविः, कृतयः नाटकानि वा) – भासः, कालिदासः, शूद्रकः, भारविः, भवभूतिः, माघः, हर्षः, विशाखदत्तः, दण्डी, भट्टनारायणः, बिल्हण - १०
- संस्कृतकाव्यस्य सामान्यपरिचयः (स्वरूपम्, कथावस्तुः, प्रथमसर्गस्य प्रसिद्धसूक्तयः) – किरातार्जुनीयम्, शिशुपालवधम्, रघुवंशम्, नैषधीयचरितम् - ०१
- संस्कृतनाटकस्य सामान्यपरिचयः (स्वरूपम्, कथावस्तुः, प्रसिद्धसूक्तयः) – स्वप्नवासवदत्तम्, अभिज्ञानशाकुन्तलम्, उत्तररामचरितम् । - ०१
- (ङ.) आर्षसाहित्यं पौराणिकसाहित्यञ्च -
- महापुराणस्य लक्षणम्, महापुराणानाम्, उपपुराणानाञ्च – स्थूलपरिचयः (नाममात्रम्) ०१
- महाभारतस्य रामायणस्य स्वरूपस्य सामान्यपरिचयः ०२

निर्धारितग्रन्थौ -

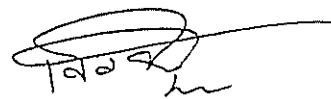
1. संस्कृत दीपशिखा – डॉ० विवेक शर्मा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
2. तर्कभाषा (हिन्दी-व्याख्योपेता) – डॉ० विवेक शर्मा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।

सहायकग्रन्थाः

1. आचार्य बलदेव उपाध्यायः, संस्कृतवाङ्मय का बृहद् इतिहास, उत्तरप्रदेश संस्कृतसंस्थान, लखनऊ ।
2. उमाशङ्करशर्मा ऋषि, संस्कृत साहित्य का इतिहास, चौखम्बा भारतीय अकेडमी, वाराणसी ।

व्याख्यानयोजना -

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1-09	“क” भागः	1
10-12	“ख” भागः	1, 2
13-25	“ग” भागः	1
26-37	“घ” भागः	1
38-40	“ङ” भागः	1

साहित्यम् - VI - संस्कृतसाहित्यस्य परिचयः

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः - SKT 425

क्रेडिट - 4

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - साहित्यम् - VI - संस्कृतसाहित्यस्य परिचयः

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - संस्कृत'टेट'-संस्कृत'कमीशन'-संस्कृत'नेट'-इत्यादीनां विविधप्रतियोगी-परीक्षाणां सिद्धता भवेत्, एतदर्थं निम्नलिखित शास्त्राणां स्थूलपरिचयप्रदानम्।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - प्रतियोगी - परीक्षादृष्ट्या संस्कृतशास्त्राणां स्थूलपरिचयो भविष्यति। संस्कृतवाङ्मयस्य स्थूलतया ज्ञानं भविष्यति। प्राचीनभारतीयदार्शनिकज्ञानपरम्परायाः परिचयो भविष्यति।

क्रेडिट :04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादि 15 होरासमानं भवति।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतमं 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

मूल्याङ्कनस्य विभागः (पूर्णाङ्काः - 200)

(क)	माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
(ख)	सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
(ग)	सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-	20%

क्रेडिट - 4

अन्वितिसंख्या

विषयः

अध्यापनम् (समय)

(क.) नाट्यशास्त्रस्य द्वितीय - अध्यायः

०५

(ख.) अलङ्कारशास्त्रम् -

➤ अलङ्कारशास्त्रस्य सामान्यपरिचयः (सम्प्रदायस्य सामान्यपरिचय, प्रवर्तकाचार्यश्च) - रससम्प्रदायः, अलङ्कारसम्प्रदायः, रीतिसम्प्रदायः, ध्वनिसम्प्रदायः, वक्रोक्तिसम्प्रदायः, औचित्यसम्प्रदायः - ०३

➤ काव्यलक्षणं / काव्यस्वरूपम् - साहित्यदर्पणः, काव्यप्रकाशः, ध्वन्यालोकः, रसगंगाधरः ०३

➤ काव्यभेदाः - साहित्यदर्पणः, काव्यप्रकाशः, रसगंगाधरः ०१

➤ काव्यप्रयोजनानि, काव्यहेतवः (काव्यप्रकाशानुसारम्) ०३

➤ नाट्यशास्त्रस्य रसाध्यायस्य सङ्ग्रहस्य परिचयः ०३

(ग.) संस्कृतसाहित्यम् -

➤ कवीनां कविकृतीनाञ्च सामान्यपरिचयः (कविः, कृतयः नाटकानि वा) - भासः, कालिदासः, शूद्रकः, भारविः, भवभूतिः, माघः, हर्षः, विशाखदत्तः, दण्डी, भट्टनारायणः, बिल्हणः, बाणः, अश्वघोषः - १०

पृष्ठम् 1 / 2

- संस्कृतकाव्यस्य सामान्यपरिचयः (स्वरूपम्, कथावस्तुः, प्रथमसर्गस्य प्रसिद्धसूक्तयः) – किरातार्जुनीयम्, शिशुपालवधम्, रघुवंशम्, नैषधीयचरितम् - ०३
- संस्कृतनाटकस्य सामान्यपरिचयः (स्वरूपम्, कथावस्तुः, प्रसिद्धसूक्तयः) – स्वप्नवासवदत्तम्, अभिज्ञानशाकुन्तलम्, उत्तररामचरितम्। - ०३
- (घ.) आर्षसाहित्यं पौराणिकसाहित्यञ्च –
- महापुराणस्य लक्षणम्, महापुराणानाम्, उपपुराणानाञ्च – सामान्यपरिचयः (नाममात्रम्) ०३
- महाभारतस्य रामायणस्य स्वरूपस्य सामान्यपरिचयः ०३
- निर्धारितग्रन्थ -

1. संस्कृत दीपशिखा – डॉ० विवेक शर्मा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
2. संस्कृतसाहित्य का इतिहास, बलदेव उपाध्याय, चौखम्बा प्रकाशन, वाराणसी
3. आचार्य बलदेव उपाध्यायः, संस्कृतवाङ्मय का बृहद् इतिहास, उत्तरप्रदेश संस्कृतसंस्थान, लखनऊ।

सहायकग्रन्थाः

1. आचार्य बलदेव उपाध्यायः, संस्कृतवाङ्मय का बृहद् इतिहास, उत्तरप्रदेश संस्कृतसंस्थान, लखनऊ।
2. तर्कभाषा (हिन्दी-व्याख्योपेता) – डॉ० विवेक शर्मा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।
3. उमाशङ्करशर्मा ऋषि, संस्कृत साहित्य का इतिहास, चौखम्बा भारतीय अकेडमी, वाराणसी।

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1-09	“क” भागः	1
10-12	“ख” भागः	1, 2
13-25	“ग” भागः	1
26-37	“घ” भागः	1
38-40	“ङ” भागः	1

पाठ्यक्रमस्य नाम- दर्शनम् VII - सांख्यकारिका तर्कभाषा च (sankhyakarika and tarkabhasha)

AY - 2025-26 नं० ५११००९

पाठ्यक्रमकूटः- SKT 347

पाठ्यक्रमः (Course Content)

श्रेयाङ्काः - 04 [एकः श्रेयाङ्कः व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रयव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादि १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम् - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते यत् सांख्यकारिकायाः सामान्य परिचयः, सांख्यकारिकाग्रन्थरूपेण उपयोगिता वर्णनम्, मूलतत्त्वविवेचनञ्च। तर्कभाषाग्रन्थस्य सम्पूर्णपरिचयः, तत्त्वनिष्पादनञ्च। अपि च वर्तनामसन्दर्भे तर्कभाषाग्रन्थस्य प्रासङ्गिकतायाः विवेचनम्।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य विभागः -

(पूर्णाङ्काः - 200)

माध्यमिकी परीक्षा - 20 %

सत्रान्तपरीक्षा - 60 %

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् - 20 %

सांख्यकारिका

(अङ्काः)

इकाई - १

१. सांख्यदर्शनस्य सामान्यपरिचयः, मूलग्रन्थाः

20%

२. दुःखत्रयम्

३. पञ्चविंशतितत्त्वानि

इकाई - २

१. सत्कार्यवादः

20%

२. गुणत्रयम्

३. पुरुषः स्वरूपम्

४. प्रकृतिः स्वरूपम्

इकाई - ३

१. सृष्टिक्रमः

20%

२. प्रत्ययसर्गः

३. कैवल्यम्

अनुराधा

तर्कभाषा

इकाई - ४

१. न्यायदर्शनस्य सामान्यपरिचयः, मूलग्रन्थाः 20%
२. चतुर्विंशतिपदार्थानां सामान्यपरिचयः
३. प्रमाणलक्षणं, प्रमालक्षणं, करणलक्षणम्
४. कारणलक्षण- त्रिविधकारणानि

इकाई - ५

१. प्रमाणानि- प्रत्यक्षं अनुमानं उपमानं शब्दः 20%
२. प्रत्यक्षनिरूपणं - सविकल्पकं निर्विकल्पकम्
३. अनुमाननिरूपणं- परामर्शः, अनुमानस्य भेदः
४. हेत्वाभासः

सन्दर्भग्रन्थसूची

१. सांख्यकारिका, श्री गुरुप्रसाद शास्त्री, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
२. तर्कभाषा, आचार्य विश्वेश्वरसिद्धान्त शिरोमणि, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१-३	सांख्यदर्शनस्य सामान्यपरिचयः, मूलग्रन्थाः	१
४-५	दुःखत्रयम्	१
६	पञ्चविंशतितत्त्वानि	१
७-८	सत्कार्यवादः	१
९-११	गुणत्रयम्	१
१२-१४	पुरुषः स्वरूपम्	१
१५-१६	प्रकृतिः स्वरूपम्	१
१७-१८	सृष्टिक्रमः	१
१९	प्रत्ययसर्गः	१
२०	कैवल्यम्	१
२१-२२	न्यायदर्शनस्य सामान्यपरिचयः, मूलग्रन्थाः	२
२३	चतुर्विंशतिपदार्थानां सामान्यपरिचयः	२
२४-२६	प्रमाणलक्षणं, प्रमालक्षणं, करणलक्षणम्	२
२७-२९	कारणलक्षण- त्रिविधकारणानि	२
३०-३२	प्रमाणानि- प्रत्यक्षं अनुमानं उपमानं शब्दः	२
३३-३४	प्रत्यक्षनिरूपणं - सविकल्पकं निर्विकल्पकम्	२
३५-३७	अनुमाननिरूपणं- परामर्शः, अनुमानस्य भेदः	२
३८-४०	हेत्वाभासः	२

अल्हदरिअन :

ऋक्सूक्तसंग्रहः (Selected Hymns of Rgveda)

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः -SKT-315

श्रेयाङ्काः :02

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम्- ऋक्सूक्तसंग्रहः (Selected Hymns of Rgveda)।

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि — पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः वैदिकसाहित्यस्य परिचयः, चिन्ताशानां गभीराध्ययनाय च अवसरप्रदानमस्ति।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् — छात्राः ऋग्वेदीयपरम्परया परिचिताः भवन्ति। देवताविषये भारतीयमतं जानन्ति। कर्मकाण्डे देवतामहत्त्वं स्वरूपं च समाजं बोधयन्ति। प्रवचनकाले च सिद्धान्तस्पष्टता भवति। प्रतियोगिपरीक्षासु लाभः भवति।

श्रेयाङ्काः :02 [एकश्रेयाङ्कव्याख्यानम्- संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

मूल्याङ्कनस्य विभागः (पूर्णाङ्काः - 100)

(क) माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
(ख) सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
(ग) सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-	20%

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - ऋक्सूक्तसंग्रहः (Selected Hymns of Rgveda)

SKT - 315

(सैद्धान्तिकम् 50%, प्रायोगिकञ्च 50%)

विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

अङ्काः

25%

क. सूक्तानि

अग्निसूक्तम् (1.1) सूर्यसूक्तम् (1.115)

इन्द्रसूक्तम् (2.12) पुरुषसूक्तम् (10.90)

वाक्सूक्तम् (10.125) नासदीयसूक्तम् (10.129)

ख. ऋग्वेदसाहित्यपरिचयः 100

25%

ऋग्वेदस्य रचनाकालः।

ऋग्वेदीयदेवतानां परिचयः।

अग्निः, इन्द्रः, सूर्यः, वाक्, पुरुषः, हिरण्यगर्भः।

SKT

पृष्ठम् 1/2

वैदिकच्छन्दसां सामान्यपरिचयः । ऋग्वेदीयशाखानां परिचयः ।

सन्दर्भग्रन्थसूची

निर्धारितग्रन्थाः

1 ऋक्सूक्तसंग्रहः — डॉ. हरिदत्त शास्त्री, डॉ. कृष्णकुमारः साहित्य भण्डार, सुभाष बाजार मण्ड-2 उ.प्र.।

सहायकग्रन्थाः

1 ऋग्वेदः — राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान प्रकाशन, दिल्ली।

2 वैदिक साहित्य का इतिहास, चौखम्बा प्रकाशन दिल्ली।

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1-10	अग्निसूक्तम् (1.1)सूर्यसूक्तम् (1.115) इन्द्रसूक्तम् (2.12)पुरुषसूक्तम् (10.90) वाक्सूक्तम् (10.125) नासदीयसूक्तम् (10.129)	1
11-20	ऋग्वेदस्य रचनाकालः । ऋग्वेदीयदेवतानां परिचयः । अग्निः, इन्द्रः, सूर्यः, वाक्, पुरुषः, हिरण्यगर्भः । वैदिकच्छन्दसां सामान्यपरिचयः । ऋग्वेदीयशाखानां परिचयः ।	1

राशि-

३५५

वैदिकाध्ययनम्-1 (Vedic Studies-1)

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः – SKT346

क्रेडिट – 2

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - वैदिकाध्ययनम्-1 (Vedic Studies-1)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः ऋग्वेदीयसूक्तानां परिचयः, चितांशानां गभीराध्ययनाय अवसरप्रदानमस्ति।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् – ऋग्वेदस्य सूक्तानां अध्ययनेन सूक्तविधाम् अवगत्य छात्राः सूक्तान्तरं पठितुं समर्थाः भविष्यन्ति। ऋग्वेदस्य भारतीयज्ञानपरम्परायाः ज्ञानं भविष्यति। प्रतियोगिपरीक्षार्थं साहाय्यं भविष्यति।

क्रेडिट :02 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादि 15 होरासमानं भवति]
उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतमं 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः –

(क)	माध्यमिकी परीक्षा	–	20%
(ख)	सत्रान्तपरीक्षा	–	60%
(ग)	सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	–	20%

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - वैदिकाध्ययनम्-1 (Vedic Studies-1) SKT346

क्रेडिट – 2

सैद्धान्तिकम् 60% प्रायोगिकम् 40%

विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

अङ्काः

क. सूक्तानि

25%

अग्निसूक्तम् (1.1) सूर्यसूक्तम् (1.125) इन्द्रसूक्तम् (2.12) पुरुषसूक्तम् (10.90) हिरण्यगर्भसूक्तम् (10.121) वाक्सूक्तम् (10.125)

ख. ऋग्वेदीयदेवतानां परिचयः

25%

1. ऋग्वेदीयदेवतानां परिचयः।

(अग्निः, इन्द्रः, सूर्यः, वाक्, पुरुषः, हिरण्यगर्भः)

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1-15	अग्निसूक्तम् (1.1) सूर्यसूक्तम् (1.125) इन्द्रसूक्तम् (2.12) पुरुषसूक्तम् (10.90) हिरण्यगर्भसूक्तम् (10.121) वाक्सूक्तम् (10.125)	1,2
16-20	ऋग्वेदीयदेवतानां परिचयः । (अग्निः, इन्द्रः, सूर्यः, वाक्, पुरुषः, हिरण्यगर्भः)	1,2

सन्दर्भग्रन्थसूची

निर्धारितग्रन्थाः

1. ऋक्सूक्तसंग्रहः – डॉ. हरिदत्त शास्त्री, डॉ. कृष्णकुमारः साहित्य भण्डार, सुभाष बाजार मेरठ-2 उ.प्र. ।
2. ऋग्वेदः – राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान प्रकाशन, दिल्ली ।

सहायकग्रन्थाः

- 1 ऋग्वेदः – चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी ।
- 2 वैदिक साहित्य का इतिहास, चौखम्बा प्रकाशन

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः- SKT313

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - आधुनिकसंस्कृतवाङ्मयम् (Modern Sanskrit Literature)

श्रेयाङ्काः :02 [एकश्रेयाङ्कव्याख्यानम्- संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः आधुनिकसंस्कृतसाहित्यस्य परिचयः चिन्ताशानां च गभीराध्ययनाय अवसरप्रदानमस्ति ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य विभागः (पूर्णाङ्काः - 100)

(क) माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
(ख) सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
(ग) सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-	20%

विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

होरा

1. आधुनिकसाहित्यस्य परिचयः -

क. महाकाव्यानां खण्डकाव्यानां चरितकाव्यानाञ्च सामान्यपरिचयः

6

भाति मे भारतम् (रमाकान्तशुक्लः)
स्वातन्त्र्यसम्भवम् (रेवाप्रसादद्विवेदी)
भीमायनम् (प्रभाशङ्करजोशी)
भीष्मचरितम् (हरिनारायणदीक्षितः)
लहरीदशकम् (राधावल्लभत्रिपाठी)

ख. गद्यरूपकानाञ्च परिचयः

5

शतपर्विका (अभिराजराजेन्द्रमिश्रः)
शार्दूलशकटम् (वीरेन्द्रकुमारभट्टाचार्यः)
प्रेमप्यूषम् (राधावल्लभत्रिपाठी)
प्रेक्षणसप्तकम् (राधावल्लभत्रिपाठी)

ग. गीतिकाव्यम् अन्यविधाश्च ग्रन्थाः (सामान्यपरिचयः)

9

कोरोनाकोपशतकम् (बालकृष्णशर्मा)

अन्यच्च एवञ्च ताण्डवम् (राधावल्लभत्रिपाठी- उपन्यासः)

भट्टः मथुरानाथशास्त्री (कुण्डलियाँ)

श्रीनिवास रथ (कतमा कविता)

हरिराम आचार्यः (संकल्प गीतिः)

राधा वल्लभ त्रिपाठी (धीवर गीतिः)

हर्षदेवः माधवः (हाइकू) -स्नानगृहे

शतावधानी आर. गणेशः (कवि -विषादः)

घ . मृगाङ्कदूतम् (अभिराजराजेन्द्रमिश्रः), पूर्वमृगाङ्कः, पद्यानि 1-30

30

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1-3	महाकाव्यानां खण्डकाव्यानां चरितकाव्यानाञ्च सामान्यपरिचयः	1
4-5	गद्यरूपकानाञ्च परिचयः	1
6-10	गीतिकाव्यम् अन्यविधाश्च ग्रन्थाः (सामान्यपरिचयः)	1
10-20	मृगाङ्कदूतम् (अभिराजराजेन्द्रमिश्रः), पूर्वमृगाङ्कः, पद्यानि 1-30	2

निर्धारितग्रन्थाः

1. संस्कृत साहित्य का समग्र इतिहास (छात्रोपयोगी संस्करण), प्रो० राधावल्लभत्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन वाराणसी ।
2. मृगाङ्कदूतम्, प्रो अभिराजराजेन्द्रमिश्रः, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः ।

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः -SKT- 357

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - साहित्यम् - VII - शिशुपालवधम्

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः काव्यस्य वर्तमानकाले उपादेयतायाः बोधेन सहैव संस्कृतवाङ्मयस्य अत्यन्तं विस्तृतसाहित्यस्य परिचयप्रदानपूर्वकं अस्माकं शास्त्रीयपरम्पराणां विषये गभीराध्ययाय विश्लेषणाय च अवसरप्रदानमस्ति ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - काव्यं प्रति छात्राणां रुचिः वर्धयिष्यते । साहित्यविषयकं ज्ञानं भविष्यति ।

क्रेडिटः : 02 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

पूर्णाङ्क - 100

माध्यमिकी परीक्षा - 20%

सत्रान्तपरीक्षा - 60%

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -20%

विषयान्तर्वस्तु

संख्या

इकाई - 1

❖ प्रथमसर्गः

- ☞ नारदागमनम् (1-11 श्लोकाः)
- ☞ नारदपूजनम् (12-30 श्लोकाः)
- ☞ श्रीकृष्णं प्रति नारदवाक्यम् (31-41 श्लोकाः)
- ☞ कार्यविषये नारदसन्देशः (42-74 श्लोकाः)
- ☞ श्रीकृष्णभूभङ्गः (75 श्लोकाः)

निर्धारितग्रन्थः-

१. शिशुपालवधम्, सम्पादकः हरगोविन्दशास्त्री, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी 2010
२. शिशुपालवधम्, सम्पादकः आद्याप्रसादमिश्रः, भट्टसंस्कृतसाहित्यभण्डारः, प्रयागराजः, 1969

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१-३	नारदागमनम् (1-11 श्लोकाः)	१
४-८	नारदपूजनम् (12-30 श्लोकाः)	१
९-१४	श्रीकृष्णं प्रति नारदवाक्यम् (31-41 श्लोकाः)	१
१५-१८	कार्यविषये नारदसन्देशः (42-74 श्लोकाः)	१
१८-२०	श्रीकृष्णभूभङ्गः (75 श्लोकाः)	१

SKT330
संस्कृतकाव्यं गद्यञ्च
(Sanskrit Poetry and Prose)

पाठ्यक्रमकूटक्रमाङ्कः - SKT330
पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - संस्कृतकाव्यं गद्यञ्च (Sanskrit Poetry and Prose)
(रघुवंशकुमारसंभवे प्रथमसर्गस्य आदिमपञ्चविंशतिपद्यानि, शिवराजविजयम् प्रथमनिस्वासः)

श्रेयाङ्काः : 04

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संचटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि-

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते छात्रेषु गद्यपद्ययोः अवगाहज्ञानं, छन्दोऽलङ्काराणां ज्ञानं, पदच्छेदादिव्याख्यानशैलीपूर्वकं श्लोकार्थनिष्पादनपद्धतिः, सर्वेषु लकारेषु प्रयोगेषु धातूनां ज्ञानं, विभक्तीनाम् अवगमः, एतेषां सुस्पष्टं ज्ञानं स्पादनीयम् इति ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः — पूर्णाङ्काः —	200
माध्यमिकी परीक्षा —	20%
सत्रान्तपरीक्षा —	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् —	20%

पाठ्यक्रमः - SKT330 संस्कृतकाव्यं गद्यञ्च
(Sanskrit Poetry and Prose)

❖ विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

होराविभागः

१. रघुवंशम् (प्रथमसर्गस्य आदिम 25 पद्यानि)

☞ प्रथमश्लोकात् पञ्चमश्लोकपर्यन्तम् पदच्छेदादिव्याख्यानशैल्या ।

- ☞ षष्ठश्लोकात् दशमश्लोकपर्यन्तम् पदच्छेदादिव्याख्यानशैल्या ।
- ☞ एकादशश्लोकात् पञ्चदशश्लोकपर्यन्तम् पदच्छेदादिव्याख्यानशैल्या ।
- ☞ षोडशश्लोकात् विंशश्लोकपर्यन्तम् पदच्छेदादिव्याख्यानशैल्या ।
- ☞ एकविंशश्लोकात् पञ्चविंशश्लोकपर्यन्तम् पदच्छेदादिव्याख्यानशैल्या ।

२. कुमारसंभवम् (प्रथमसर्गस्य आदिम25 पद्यानि)

- ☞ प्रथमश्लोकात् पञ्चमश्लोकपर्यन्तम् पदच्छेदादिव्याख्यानशैल्या ।
- ☞ षष्ठश्लोकात् दशमश्लोकपर्यन्तम् पदच्छेदादिव्याख्यानशैल्या ।
- ☞ एकादशश्लोकात् पञ्चदशश्लोकपर्यन्तम् पदच्छेदादिव्याख्यानशैल्या ।
- ☞ षोडशश्लोकात् विंशश्लोकपर्यन्तम् पदच्छेदादिव्याख्यानशैल्या ।
- ☞ एकविंशश्लोकात् पञ्चविंशश्लोकपर्यन्तम् पदच्छेदादिव्याख्यानशैल्या ।

3. शिवराजविजयम् (प्रथमनिस्वासः)

- ☞ प्रथमनिस्वासे प्रथमसपादभागस्य पदच्छेदविग्रहादिव्याख्यानशैल्या ।
- ☞ प्रथमनिस्वासे द्वितीयसपादभागस्य पदच्छेदविग्रहादिव्याख्यानशैल्या ।
- ☞ प्रथमनिस्वासे तृतीयसपादभागस्य पदच्छेदविग्रहादिव्याख्यानशैल्या ।
- ☞ प्रथमनिस्वासे चतुर्थसपादभागस्य पदच्छेदविग्रहादिव्याख्यानशैल्या ।

सन्दर्भग्रन्थाः –

1. रघुवंशम् सञ्जीवनी मल्लिनाथव्याख्यासहितम् ।
2. कुमारसंभवम् मल्लिनाथव्याख्यासहितम् ।
3. शिवराजविजयम् ।

व्याख्यानयोजना २०१

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1	पद्यपरिचयः, रघुवंशपरिचयः, मल्लिनाथपरिचयः	1
2-5	प्रथमश्लोकात् पञ्चमश्लोकपर्यन्तम्	1
6-8	षष्ठश्लोकात् एकादशश्लोकपर्यन्तम्	1
9-11	द्वादशश्लोकात् अष्टादशश्लोकपर्यन्तम्	1
12-15	नवदशश्लोकात् पञ्चविंशश्लोकपर्यन्तम्	1
16-19	पद्यपरिचयः, कुमारसंभवपरिचयः	2
20-23	प्रथमश्लोकात् पञ्चमश्लोकपर्यन्तम्	2

24,25,26	षष्ठश्लोकात् एकादशश्लोकपर्यन्तम्	2
27,28	द्वादशश्लोकात् अष्टादशश्लोकपर्यन्तम्	2
25-29	नवदशश्लोकात् पञ्चविंशश्लोकपर्यन्तम्	2
30,31	गद्यपरिचयः, गद्यकाव्यानि, शिवराजविजयपरिचयः च	3
31,32	प्रथमनिस्वासे प्रथमसपादभागस्य पदच्छेदविग्रहादिव्याख्यानशैल्या	3
33,34	प्रथमनिस्वासे द्वितीयसपादभागस्य पदच्छेदविग्रहादिव्याख्यानशैल्या	3
35,36	प्रथमनिस्वासे तृतीयसपादभागस्य पदच्छेदविग्रहादिव्याख्यानशैल्या	3
37-40	प्रथमनिस्वासे चतुर्थसपादभागस्य पदच्छेदविग्रहादिव्याख्यानशैल्या	3

ॐ

ॐ

पाठ्यक्रमकूटक्रमाङ्कः - SKT350
पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - साहित्यम् - VIII - ध्वनिशास्त्रम्
श्रेयाङ्काः : 04

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि -

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते छात्रेषु ध्वनिशास्त्रस्य अवगाहज्ञानं, ध्वनिसिद्धान्तानां ज्ञानं, ध्वनेः निष्पादनपद्धतेः ज्ञानम्, ध्वन्यालोकस्य सुस्पष्टं ज्ञानं स्पादनीयम् इति ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः — पूर्णाङ्काः --	200
माध्यमिकी परीक्षा -	20%
सत्रान्तपरीक्षा -	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -	20%

❖ विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

१ ग्रन्थस्य मङ्गलाचरणम्, ध्वनेः विप्रतिपत्तयः, ध्वनिसिद्धान्ताश्च ।

- ☞ ग्रन्थस्य मङ्गलाचरणम्, प्रयोजनञ्च ।
- ☞ ध्वनेः विप्रतिपत्तिविषयकसंक्षिप्तनिर्देशः
- ☞ भाक्तवादादिपक्षस्य निरूपणम्
- ☞ ध्वनिसिद्धान्तस्य भूमिका
- ☞ ग्रन्थे वाच्यप्रतिपादनस्य अभावः
- ☞ वाच्यार्थप्रतिपादनस्य अभावः

२ वस्तुध्वन्यादिविमर्शः

- ☞ प्रतीयमानस्य वाच्यभिन्नत्वम्
- ☞ ध्वनेः रूपत्रयम् – वस्तु अलंकारः ध्वनिश्च
- ☞ वस्तुध्वनेः वाच्यार्थेन स्वरूपकृत्-विषयकृद्भेदः
- ☞ अलंकारध्वनेः रसध्वनेः च वाच्यार्थेन भेदः
- ☞ विविधमतानाम् आलोचना
- ☞ लक्षणावादस्य निराकरणम्
- ☞ अखण्डतार्थवादमतानि
- ☞ प्रतीयमानरसस्य सहृदयानुभवसिद्धत्वप्रतिपादनम्
- ☞ व्यङ्ग्यस्य प्राधान्यत्वप्रतिपादनम्

- ३ ध्वनिकाव्यलक्षणविमर्शः
- ☞ अलंकारेषु ध्वनेः अन्तर्भावस्य खण्डनम्
 - ☞ समासोक्त्यां ध्वनेः अन्तर्भावस्य खण्डनम्
 - ☞ विशेषोक्ति-पर्यायोक्ति-अपह्नुति-दीपक-संकरादिषु ध्वनेः अन्तर्भावस्य निषेधः ।
 - ☞ ध्वनेः सिद्धान्तस्य आदिमूलम्
 - ☞ ध्वनेः मुख्यभेदौ
- ४ भक्तिवादादिविषयकं खण्डनमण्डनम्
- ☞ भक्ति-ध्वन्योः एकत्वनिषेधः
 - ☞ लक्षणाव्यापार-ध्वनिव्यापारयोः भिन्नविषयकत्वम्
 - ☞ ध्वनिभेदस्य उपलक्षणरूपेण भक्तेः स्वीकारः
 - ☞ अलक्षणीयतावादस्य मतदूषणम्

निर्धारितग्रन्थः—

१. ध्वन्यालोक , सम्पादकः शालिग्राम, मोतीलाल बनारसी दास
व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१-१०	ग्रन्थस्य मङ्गलाचरणम्, ध्वनेः विप्रतिपत्तयः, ध्वनिसिद्धान्ताश्च	१
१०-२०	वस्तुध्वन्यादिविमर्शः	१
२०-३०	ध्वनिकाव्यलक्षणविमर्शः	१
३०-४०	भक्तिवादादिविषयकं खण्डनमण्डनम्	१

साङ्ख्यदर्शनम् (Sankhya Philosophy)

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः:- SKT-319

कक्षा - स्नातकोत्तर-द्वितीय-सत्रम्

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम्- साङ्ख्यदर्शनम् (Sankhya Philosophy)

क्रेडिट - 2

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - छात्रान् भारतीयदर्शनशास्त्रस्य परिचयः प्रदानम्। साङ्ख्यशास्त्रस्य परिचयः प्रदानम्।

साङ्ख्यपरम्परायाः परिचयः प्रदानम्। सांसारिक-दुःखत्रयस्य अवबोधनम्। सरलतया सरसतया दर्शनस्य प्रतिपाद्यविषयस्य विवेचनम्। छात्राणां चिन्तनशक्तिः आध्यात्मिकशक्तिः तर्कशक्तिः विकासः भविष्यति।

श्रेयाङ्काः - 02 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्षागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्यवैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् 15 होरासमानं भवति।]
उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्षासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्षासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य विभागः

पूर्णाङ्काः - 100

माध्यमिकी परीक्षा

20%

सत्रान्तपरीक्षा

60%

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्

20%

SKT-319 - साङ्ख्यदर्शनम् (Sankhya Philosophy)

१. साङ्ख्यकारिका- (कारिकाः 1तः - 36 पर्यन्तम्)

२. अन्वितिसंख्या

विषयः

अङ्काः

1. साङ्ख्यपरम्परा आचार्याश्च

20%

ग्रन्थपरिचयः

त्रिविधदुःखनिरूपणम्

2. पञ्चविंशतितत्त्वानां संक्षिप्तः परिचयः

35%

प्रमाणानि

सत्कार्यवादः कार्य-कारण-सिद्धान्तः

3. गुणस्वरूप भेदाश्च

45%

अव्यक्तकारणम्, पुरुषः, सृष्टिः, सृष्टिक्रमः

पञ्चविंशतितत्त्वानां विस्तृतः परिचयः (पुरुषः, प्रकृतिः, बुद्धिः, अहङ्कारः, ५ तन्मात्रा, मनः, ५

ज्ञानेन्द्रियाणि, ५ कर्मेन्द्रियाणि, ५ महाभूतानि च)।

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
-----------------	----------------	--------------------

पृष्ठम् 1 of 2

व्याख्या

३१८

1-2	साङ्ख्यपरम्परा आचार्याश्च	1
3	ग्रन्थपरिचयः	1
4	त्रिविधदुःखनिरूपणम्	1
5	पञ्चविंशतितत्त्वानां सक्षिप्तः परिचयः	1
6,7	प्रमाणानि तेषामुपयोगश्च	1
8,9	सत्कार्यवादः कार्य-कारण-सिद्धान्तः	1
10,11	गुणस्वरूप भेदाश्च	1
12-14	अव्यक्तकारणम्, पुरुषः, पुरुषाणां नानात्वम्, सृष्टिः, सृष्टिक्रमः	1
15-20	पञ्चविंशतितत्त्वानां विस्तृतः परिचयः (पुरुषः, प्रकृतिः, बुद्धिः, अहङ्कारः, ५ तन्मात्रा, मनः, ५ ज्ञानेन्द्रियाणि, ५ कर्मेन्द्रियाणि, ५ महाभूतानि च)।	1

निर्धारितग्रन्थः- 1. साङ्ख्यकारिका, सगौडपादभाष्य अभिनवराजलक्ष्मी भाष्यभाषात्रयविराजिता, म. प. श्री गुरुप्रसादशास्त्री हिन्दीव्याख्याकारद्वय आचार्य श्रीसीतारामशास्त्री एवं प्रो. बालशास्त्री, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

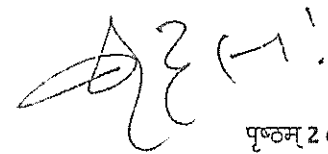
सन्दर्भग्रन्थाः-

2. साङ्ख्यकारिका, सुधांशु कुमार षडङ्गी (व्याख्याकार), चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, २०१३.
3. साङ्ख्यकारिका, ईश्वरकृष्ण, थानेचन्द्र उपाधि (व्याख्याकार), माटंग्वीन संस्कृत एवं प्रबोधिनी हिन्दी व्याख्या सहित, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, नई-दिल्ली.
4. साङ्ख्यकारिका, ईश्वरकृष्णविरचित, साङ्ख्यतत्त्वकौमुदी सहित, श्रीवाचस्पतिमिश्रविरचित सारबोधिनी संस्कृतव्याख्या सहित, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, नई-दिल्ली.
5. दर्शनशास्त्रस्येतिहासः, ज्वालाप्रसाद गौड (सम्पादक), संस्कृत- शशिबाला गौड, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन

निर्मात्री

डॉ. अर्चना कुमारी, सहायकाचार्या
संस्कृत पालि एवं प्राकृतविभागः

हि. प्र. के. वि. विद्यालय धर्मशाला, धौलाधार परिसर-1

पाठ्यक्रमस्य नाम- दर्शनम् VIII A - वेदान्तसारः (vedantasara)

पाठ्यक्रमकूटः - SKT 358

MA 2nd sem, 2024-2025 तः प्रभावी

श्रेयाङ्काः - 02 [एकः श्रेयाङ्कः व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादि १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम् - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते यत् वेदान्तसारग्रन्थस्य सामान्य परिचयः, वेदान्तदर्शनस्य प्रकरणग्रन्थरूपेण वेदान्तसारस्य उपयोगिता वर्णनम्, मूलतत्त्वविवेचनञ्च।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य विभागः - (पूर्णाङ्काः - 100)

माध्यमिकी परीक्षा - 20 %

सत्रान्तपरीक्षा - 60 %

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् - 20 %

वेदान्तसारः

इकाई - १

(अङ्काः)

१. वेदान्तदर्शनस्य सामान्यपरिचयः, मूलग्रन्थाः

20%

२. प्रकरणग्रन्थः वेदान्तसारः।

३. अनुबन्धचतुष्टयम्, साधनचतुष्टयम्

इकाई - २

१. अज्ञानस्य शक्तिद्वयम्- १.आवरणम् २.विक्षेपः

20%

२. अध्यारोपः, अपवादः

३. लिङ्गशरीरोत्पत्तिः

इकाई - ३

१. जगतः उत्पत्तिक्रमः

20%

२. पञ्चीकरणम्

३. विवर्तवादः

इकाई - ४

१. महाप्रपञ्चनिरूपणम्

20%

२. महावाक्यानि

३. तत्त्वमसि' महावाक्यस्य निरूपणम्

अमरेश्वरः

१. भागलक्षणा
२. श्रवण-मनन-निदिध्यासनम्
३. जीवन्मुक्तिः, विदेहमुक्तिः

सन्दर्भग्रन्थसूची

१. वेदान्तसारः, प्रो. सत्यनारायण श्रीवास्तव, सुदर्शन प्रकाशन, प्रयागराज

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१	वेदान्तदर्शनस्य सामान्यपरिचयः, मूलग्रन्थाः	१
२	प्रकरणग्रन्थः वेदान्तसारः।	१
३-४	अनुबन्धचतुष्टयम्, साधनचतुष्टयम्	१
५	अज्ञानस्य शक्तिद्वयम्- १. आवरणम् २. विक्षेपः	१
६	अध्यारोपः, अपवादः	१
७-८	लिङ्गशरीरोत्पत्तिः	१
९-१०	जगतः उत्पत्तिक्रमः	१
११	पञ्चीकरणम्	१
१२	विवर्तवादः	१
१३-१४	महाप्रपञ्चनिरूपणम्	१
१५	महावाक्यानि	१
१६-१७	तत्त्वमसि' महावाक्यस्य निरूपणम्	१
१८	भागलक्षणा	१
१९	श्रवण-मनन-निदिध्यासनम्	१
२०	जीवन्मुक्तिः, विदेहमुक्तिः	१

अन्तरिक्षम्

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् – संस्कृतज्ञानपरम्परा (Sanskrit Knowledge Tradition)

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः –SKT- 208

क्रेडिट : 02 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् – संघटितकक्षागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः वैदिककालीनसंस्कृतेः तत्कालीनजीवनपद्धत्याः वर्तमानकाले उपादेयतायाः बोधेन सहैव संस्कृतवाङ्मयस्य अत्यन्तं विस्तृतसाहित्यस्य परिचयप्रदानपूर्वकं अस्माकं शास्त्रीयपरम्पराणां विषये गभीराध्ययाय विश्लेषणाय च अवसरप्रदानमस्ति ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य विभागः – (पूर्णाङ्काः - 100)

माध्यमिकी परीक्षा	–	20 %
सत्रान्तपरीक्षा	–	60 %
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	–	20 %

विषयान्तर्वस्तु

संख्या

विषयः

इकाई – 1

वैदिकपरम्परा

वेदस्य परिचयः

उपनिषदः विभागः

इकाई – 2

दर्शनपरम्परा

षड्दर्शनानां परिचयः

आचार्यः

१६/११

वौद्धजैनदर्शनस्य सामान्यपरिचयः

इकाई - 3

पुराणानि

पुराणस्य लक्षणं

अष्टादशपुराणानां परिचयः

इकाई - 4

विज्ञानपरम्परा (सामाजिकविज्ञानम्)

अर्थशास्त्रम्

स्मृतेः परिचयः

मनुस्मृतिः

याज्ञवल्क्यस्मृतिः

पराशरस्मृतिः

इकाई - 5

विज्ञानपरम्परा (भौतिकविज्ञानम्)

गणितं

आयुर्वेदः

वास्तुशास्त्रम्

ज्योतिषम्

रसानयशास्त्रम्

कृषिशास्त्रम्

सन्दर्भग्रन्थाः:-

1. संस्कृतवाङ्मय का बृहद् इतिहास, आचार्य बलदेव उपाध्यायः, उत्तरप्रदेश संस्कृतसंस्थान, लखनऊ ।
2. वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः, आचार्यजगदीशचन्द्रमिश्रः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशन, वाराणसी ।
3. प्रीतिप्रभागीयल, संस्कृतसाहित्य का इतिहास, (प्रथमखण्डः), राजस्थानी ग्रन्थागार, जोधपुर.
4. रमाशङ्करत्रिपाठी, वैदिक साहित्य और संस्कृति, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, वाराणसी, २०१२
5. बलदेव उपाध्याय, संस्कृतसाहित्य का इतिहास, शारदा निकेतन वाराणसी
6. उपनिषद् अङ्क, 'कल्याण' गीताप्रेस गोरखपुर, उत्तरप्रदेश ।
7. शशिप्रभाकुमार, वैदिक विमर्श, जे.पी पब्लिशिंग हाउस, दिल्ली, १९९६
8. वेदाङ्केतिहासः, नरेश झा, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशन, वाराणसी ।
9. शिक्षाविन्ददण्डाङ्गानि, सम्पादकः - वासुदेवशर्मा, चौखम्बा सुरभारतीप्रकाशन, वाराणसी ।

अलखरिफासः

अलखरिफासः

१०. वेदाङ्गज्योतिषम्, लग्नाचार्यप्रणीतम्, व्याख्याकारः- शिवगजकौण्डिन्यायन, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशन, वाराणसी ।

११. A.B. Keith, History of Sanskrit literature, also Hindi translation, MLBD, Delhi (हिन्दी अनुवाद, मंगलदेवशास्त्री, मोतीलालबनारसीदास, दिल्ली)

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१	वेदस्य परिचयः	१, २
२-३	उपनिषदः विभागः	१, २
४-५	षड्दर्शनानां परिचयः	१, २
६	बौद्धजैनदर्शनस्य सामान्यपरिचयः	१, २, ३
७	पुराणस्य लक्षणं	१, २, ३
८-९	अष्टादशपुराणानां परिचयः	१, २, ३
१०-११	अर्थशास्त्रम्	५
१२	स्मृतेः परिचयः	५
१३	मनुस्मृतिः	५
१४	याज्ञवल्क्यस्मृतिः	५
१५	पराशरस्मृतिः	५
१६	गणित	५
१७	आयुर्वेदः	१, २, ५
१८	वास्तुशास्त्रम्	१, २, ५
१९	रसानयशास्त्रम्	१, २, ५
२०	कृषिशास्त्रम्	१, २, ३, ५

अज्ञातरिकारः

१३/५

पाठ्यक्रमस्य नाम - दर्शनम् VIII B तर्कभाषा (Tarkabhasha)

पाठ्यक्रमकूटः - SKT 349

MA 2nd sem, 2024-2025 तः प्रभावी

श्रेयाङ्काः - 02 [एकः श्रेयाङ्कः व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादि १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम् - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते यत् तर्कभाषाग्रन्थस्य सामान्य परिचयः, तर्कभाषाग्रन्थस्य प्रकरणग्रन्थरूपेण उपयोगिता वर्णनम्, मूलतत्त्वविवेचनञ्च।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य विभागः -

(पूर्णाङ्काः - 100)

माध्यमिकी परीक्षा - 20 %

सत्रान्तपरीक्षा - 60 %

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् - 20 %

तर्कभाषा

इकाई - १

१. तर्कभाषाग्रन्थस्य सामान्यपरिचयः, न्यायदर्शनमूलग्रन्थाः
२. प्रकरणग्रन्थः तर्कभाषा
३. प्रमाणनिरूपणम्

(अङ्काः)

20%

इकाई - २

१. उपमानस्य लक्षणम्
२. शब्दलक्षणं, वाक्यलक्षणम्
३. प्रामाण्यवादः निरूपणम्

20%

इकाई - ३

१. प्रमेयनिरूपणम्- आत्मनिरूपणम्
२. शरीरनिरूपणम्
३. इन्द्रियनिरूपणम्
४. अर्थनिरूपणम्

20%

इकाई - ४

१. द्रव्यनिरूपणम्- पृथिवी अप् तेजः वायु आकाशः कालः दिक्
२. आत्मनिरूपणं, मनः गुणः रूपः निरूपणम्
३. रसः गन्धः स्पर्शः निरूपणम्

20%

अन्तरिक्षम् !

१. संख्यानिरूपणं, परिमाणः पृथक्त्व, संयोगः गुरुत्व
२. द्रव्यत्व, स्नेहः शब्दः
३. सामान्यनिरूपणं, अभावनिरूपणम्

सन्दर्भग्रन्थसूची

१. तर्कभाषा, आचार्य विश्वेश्वरसिद्धान्त शिरोमणि, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१	तर्कभाषाग्रन्थस्य सामान्यपरिचयः, न्यायदर्शनमूलग्रन्थाः	१
२	प्रकरणग्रन्थः तर्कभाषा	१
३	प्रमाणनिरूपणम्	१
४	उपमानस्य लक्षणम्	१
५-६	शब्दलक्षणं, वाक्यलक्षणम्	१
७	प्रामाण्यवादः निरूपणम्	१
८-९	प्रमेयनिरूपणम्- आत्मनिरूपणम्	१
१०	शरीरनिरूपणम्	१
११	इन्द्रियनिरूपणम्	१
१२	अर्थनिरूपणम्	१
१३-१५	द्रव्यनिरूपणं- पृथिवी अप् तेजः वायु आकाशः कालः दिक्	१
१६-१८	आत्मनिरूपणं, मनः गुणः रूपः निरूपणम्	१
१९-२०	रसः गन्धः स्पर्शः निरूपणम्	१

अजयशर्मा :

शिक्षा निरुक्तञ्च (Siksha & Nirukta)

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः -SKT 344

क्रेडिट - 4

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - शिक्षा निरुक्तञ्च (Siksha & Nirukta)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - याज्ञवल्क्यशिक्षायाः अध्ययनेन वर्णोच्चारणस्य ज्ञानम्, स्वरपरिचयः, स्वरज्ञानम्, हस्तसञ्चालनविधेः ज्ञानञ्च भवति । तेन वेदमन्त्रोच्चारणाभ्यासे स्पष्टता भवति । निरुक्ते सप्तमाध्यायस्य अध्ययनेन देवताज्ञानं भवति, ऋग्वेदस्य ज्ञानं निर्वचनज्ञानञ्च भवति ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - याज्ञवल्क्यशिक्षायाः अध्ययनेन वर्णोच्चारणस्य ज्ञानम्, स्वरपरिचयः, स्वरज्ञानम्, हस्तसञ्चालनविधेः ज्ञानञ्च भविष्यति । तेन वेदमन्त्रोच्चारणाभ्यासे स्पष्टता भविष्यति । निरुक्ते सप्तमाध्यायस्य अध्ययनेन देवताज्ञानं भविष्यति, ऋग्वेदस्य ज्ञानं निर्वचनज्ञानञ्च भविष्यति । प्रतियोगिपरीक्षार्थं साहाय्यं भविष्यति ।

क्रेडिट :04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादि १५ होरासमानं भवति]
उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतमं ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

(क)	माध्यमिकी परीक्षा	--	20%
(ख)	सत्रान्तपरीक्षा	---	60%
(ग)	सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -		20%

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - शिक्षा निरुक्तञ्च ।

SKT 344

क्रेडिट - 4

सैद्धान्तिकम् 60% प्रायोगिकम् 40%

अन्वितिसंख्या विषयः अङ्काः
प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा याज्ञवल्क्यशिक्षा

(क.)	त्रैस्वर्यलक्षणम्, मात्राधिकारः, अध्ययनविध्यधिकारः ।	20%
(ख.)	हस्तसञ्चालनविधिः ।	20%
(ग.)	वर्णप्रकरणम्, वर्णोच्चारणविधिः । अध्येतृधर्माः । निरुक्तम्	20%
(घ.)	सप्तमाध्यायः, निरुक्तम् ।	40%

निर्धारितग्रन्थाः-

१. याज्ञवल्क्यशिक्षा, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।

२. यास्कीय हिन्दी निरुक्त, डॉ कपिलदेव शास्त्री, श्री चुन्नीलाल शुक्ल, साहित्य भण्डार, सुभाष बाजार
मेरठ उ.प्र. 250002 ।

सहायकग्रन्थाः

क. निरुक्त मीमांसा, पं. शिवनारायण शास्त्री, परिमल पब्लिकेशन्स दिल्ली ।

ख. निरुक्त शास्त्रम्, पण्डित भगवद्दत्त, रामलाल कपूर ट्रस्ट ।

व्याख्यानयोजना –

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
	याज्ञवल्क्यशिक्षा	
१-७	त्रैस्वर्यलक्षणम्, मात्राधिकारः, अध्ययनविध्यधिकारः ।	१
८-१४	हस्तसञ्चालनविधिः ।	१
१५-२४	वर्णप्रकरणम्, वर्णोच्चारणविधिः । अध्येतृधर्माः ।	१
२५-४०	सप्तमाध्यायः, निरुक्तम् ।	२

वैदिकाध्ययनम्-3 (Vedic Studies-3)

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः - SKT348

क्रेडिट - 4

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - वैदिकाध्ययनम्-3 (Vedic Studies-3)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - बृदारण्यकोपनिषदः अध्ययनेन भारतस्य आध्यत्मिकज्ञानपरम्परायाः ज्ञानं भविता ।
वैदिकयुगे स्त्रीशिक्षापरम्परायाश्च ज्ञानं भवति । प्रश्नोत्तरशैल्या तत्त्वचिन्तनस्य विधेरपि स्पष्टता भवति । निरुक्ते
सप्तमाध्यायस्य अध्ययनेन देवताज्ञानं भवति, ऋग्वेदस्य ज्ञानं निर्वचनज्ञानञ्च भवति । ऋक्प्रातिशाख्ये
संज्ञापरिभाषापटले निर्धारितपरिभाषाध्ययनेन प्राचीनव्याकरणशास्त्रपरम्परायाः वेदनं भवति ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - आध्यात्मिकमार्गस्य ज्ञानम् । भगवत्प्राप्तिः लोभमोहादिजनितसर्वसमस्यानां निरासश्च,
बृदारण्यकोपनिषदः अध्ययनेन छात्रः उत्तमः नागरिकः भविष्यति । निरुक्ते सप्तमाध्यायस्य अध्ययनेन देवता स्वरूपज्ञानं
भविष्यति, ऋग्वेदस्य ज्ञानं निर्वचनज्ञानञ्च भविष्यति । प्रतियोगिपरीक्षार्थं साहाय्यं भविष्यति ।

क्रेडिट : 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्]

प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा
स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा,
पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादि 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु
उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतमं 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य
अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

(क)	माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
(ख)	सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
(ग)	सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-	20%

पाठ्यक्रमशीर्षकम् - वैदिकाध्ययनम्-3 (Vedic Studies-3) SKT348

क्रेडिट - 4

सैद्धान्तिकम् 60% प्रायोगिकम् 40%

अन्वितिसंख्या विषयः अङ्काः

क. बृहदारण्यकोपनिषदः - चतुर्थः अध्यायः 45%

ख. निरुक्तम् - सप्तमाध्यायः 40%

ग. ऋक्प्रातिशाख्ये संज्ञापरिभाषापटले -

समानाक्षर, सन्ध्यक्षर, अघोष, सोष्म, स्वरभक्ति, यम, रक्त, संयोग, प्रगृह्य, रेफि- संज्ञकपदानां
परिभाषा । 15%

निर्धारितग्रन्थाः-

1. बृहदारण्यकोपनिषद्, गीता प्रेस गोरखपुर, उत्तर प्रदेश ।

2. यास्कीय हिन्दी निरुक्त, डॉ कपिलदेव शास्त्री, श्री चुन्नीलाल शुक्ल, साहित्य भण्डार, सुभाष बाजार मेरठ उ.प्र. 250002 ।
3. ऋक्प्रातिशाख्य- चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, जवाहर नगर, बंगलो रोड, दिल्ली-110007

सहायकग्रन्थाः

- क. निरुक्त मीमांसा, पं. शिवनारायण शास्त्री, परिमल पब्लिकेशन्स दिल्ली ।
 ख. निरुक्त शास्त्रम्, पण्डित भगवद्दत्त, रामलाल कपूर ट्रस्ट ।

व्याख्यानयोजना –

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
	बृहदारण्यकोपनिषदि चतुर्थाध्याये	
1-6	प्रथमब्राह्मणम्, द्वितीयं ब्राह्मणम्	1
7-13	तृतीयब्राह्मणम्,	1
14-20	चतुर्थब्राह्मणम्, पञ्चमं, षष्ठं ब्राह्मणञ्च	1
21-35	सप्तमाध्यायः, निरुक्तम् ।	2
36-40	ऋक्प्रातिशाख्ये संज्ञापरिभाषापटले- समानाक्षर, सन्ध्यक्षर, अघोष. सोष्म, स्वरभक्ति, यम, रक्त, संयोग, प्रगृह्य, रेफि-संज्ञक पदानां परिभाषाः ।	3

सहस्र

भारतीयदर्शनं विशेषतः योगः (Indian Philosophy- Particularly Yoga)

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः - SKT 311

श्रेयाङ्काः - 04

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - भारतीयदर्शनं विशेषतः योगः (Indian Philosophy- Particularly Yoga)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम् - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते यत् योगसूत्रस्य प्रथमद्वितीयपादयोः सम्पूर्णपरिचयः, योगतत्त्वनिष्पादनञ्च ।

भारतीयदर्शनस्य सम्पूर्णपरिचयः, तत्त्वविवेचनञ्च । भारतीयदर्शनस्य उपयोगितावर्णनम् ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् वर्तते यत् योगसूत्रस्य प्रथमद्वितीयपादयोः सम्पूर्णपरिचयः

भविष्यति, योगतत्त्वनिष्पादनञ्च भविष्यति । भारतीयदर्शनस्य सम्पूर्णपरिचयः भविष्यति, तत्त्वविवेचनञ्च भविष्यति । भारतीयदर्शनस्य उपयोगितावर्णनं भविष्यति ।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकः श्रेयाङ्कः व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशनस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

पूर्णाङ्काः	-	200
माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -	-	20%

SKT 311

भारतीयदर्शनं विशेषतः योगः

सर्वेषां विभागानां सैद्धान्तिकं प्रायोगिकञ्च

अन्वितिसंख्या	विषयः	अङ्काः
	विभागः क	योगसूत्रम्
		40%

1. योगसूत्रम्, योगसूत्रस्य रचयिता महर्षिपतञ्जलिः
2. पतञ्जलेः कृतिः, योगपरम्परा, योगसांख्ययोः सामान्य परिचयः

(समाधिपादः)

1. योगस्य संज्ञा - चित्तवृत्तिनिरोधः
2. चित्तस्य पञ्चभूमयः
3. वृत्तिः का ? वृत्तेः प्रकाराः
4. त्रीणि प्रमाणानि
5. निद्रा, स्मृतिः, वैराग्यम्
6. समाधिः (सम्प्रज्ञातः, असम्प्रज्ञातः)

प्रो. कुमार

21

7. ईश्वरः
8. सवितर्कः, निर्वितर्कः

(साधनपादः)

1. पञ्चक्लेशाः (अविद्यास्मितारागद्वेषाभिनिवेशाः)
2. आत्मा, प्रज्ञा
3. अष्टाङ्गयोगः
4. आसनम् (योगासनानां दशदिवसात्मिकाः प्रायोगिक्यः कक्षाः)
5. प्राणायामः

भारतीयदर्शनम्

विभाग - ख (न्यायवैशेषिकम्)

30%

1. कार्यकारणम्- समवायिकारणम्, असमवायिकारणम्, निमित्तकारणम्
2. वैशेषिकपरमाणुवादः
3. न्यायमते प्रमाणम्, तेषां प्रकाराः
4. न्यायमते प्रत्यक्षम्, तेषां प्रकाराः
5. न्यायमते अनुमानम्
6. हेत्वाभासः, परामर्शः
7. वाक्यविवेचनम्- आकांक्षा, योग्यता, सन्निधिः, तात्पर्यम्
8. न्यायमते षोडश पदार्थाः

विभाग- ग (मीमांसा)

10%

1. धर्मलक्षणम्
2. भावना, विधेः लक्षणम्
3. वेदः अपौरुषेयः

विभाग - घ (अद्वैतवेदान्तः)

15%

1. ब्रह्म
2. माया
3. अध्ययासः
4. अनुबन्धचतुष्टयम्
5. पञ्चीकरणम्
6. मोक्षः

विभाग - ङ 1. जैनदर्शनस्य परिचयः

05%

2. बौद्धदर्शनस्य परिचयः

निर्धारितग्रन्थाः -

1. आरण्य, हरिहरानन्दः, पातञ्जलयोगदर्शनम्, मोतीलाल बनारसीदास, नई दिल्ली ।
2. उपाध्याय, बलदेव, भारतीयदर्शनम्, चौखम्बा संस्कृत संस्थानम्, नई दिल्ली ।

सन्दर्भग्रन्थसूची

3. कर्णाटकः, डा. विमला, पातञ्जलयोगदर्शनम्, कृष्णदास अकदमी, वाराणसी, 1996
4. शास्त्री, पण्डित दुण्डिराज शास्त्री, योगसूत्रम्, चौखम्बा संस्कृत संस्थानम्, वाराणसी, 2009

अ. क. भारती

३१

5. जगदीशचन्द्र मिश्र, भारतीय दर्शन, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, 2010।

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
1	योगसूत्रम्, योगसूत्रस्य रचयिता महर्षि पतञ्जलिः	1,2
2	पतञ्जले: कृतिः, योगपरम्परा, योगसंख्ययोः सामान्य परिचयः	1,2
3	योगस्य सज्ञा - चित्तवृत्तिनिर्गोधः	1,2
4,5,6,7,8,9	वृत्ति का ? वृत्ते: प्रकाराः, त्रीणि प्रमाणानि, निद्रा, स्मृति, वैराग्यम्, समाधि (सम्प्रज्ञात, असम्प्रज्ञात), ईश्वरः, सवितर्कः, निर्वितर्कः	1,2
10,11,12,13,14	पञ्चकलेशा (अविद्यास्मितारागद्वेषाभिनिवेशः), आत्मा, प्रज्ञा, अष्टाङ्गयोगः, आसनम्, प्राणायामः	1,2
15,16,17,18,19,20. 21,22,23,24,25	कार्यकारणम्- समवायिकारणम्, असमवायिकारणम्, निमित्तकारणम्, न्यायमते प्रत्यक्षम्, तेषां प्रकाराः, न्यायमते अनुमानम्, हेत्वाभासः, परामर्शः, वाक्यविवेचनम् - आकाशा, योग्यता, सन्निधिः, तात्पर्यम्, न्यायमते षोडश पदार्थाः	2
26,27,28,29,30,31	धर्मलक्षणम्, भावना, विधेः लक्षणम्, वेदः अपौरुषेयः	2
32,33,34,35,36	ब्रह्म, माया, अध्यासः, अनुबन्धचतुष्टयम्, पञ्चीकरणम्, मोक्षः	2
37,38,39,40	जैनदर्शनस्य परिचयः, बौद्धदर्शनस्य परिचयः	2

सिद्धांशरी

A 31-

पाठ्यक्रमस्य नाम – दर्शनम् IX योगदर्शनं बौद्धजैनदर्शनञ्च (Yoga Bouddha and Jainya philosophy)

पाठ्यक्रमकूटः - SKT 354

MA 3rd sem, 2025-2026 तः प्रभावी

श्रेयाङ्काः -04 [एकः श्रेयाङ्कः व्याख्यानम्, होरासमानम् १० संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च -
अन्यकार्याणि यथा, होरासमानम् ५ शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां / अनुशिक्षणस्य/व्यावहारिककार्यस्य/प्रयोगशालायाः
वैकल्पिकका/निर्धारितानि अनिवार्य, सामूहिककार्याणि, स्वतन्त्रव्यक्तिगणकार्याणि, पुस्तकालयकार्याणि, साहित्यसमीक्षा,
होरासमानं भवति १५ संगोष्ठीपत्रलेखनादिम्, त्रलेखनमशोधप, तथ्यसंग्रहाः]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम् – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते यत् योगसूत्रस्य प्रथमद्वितीयपादयोः सम्पूर्णपरिचयः, अतः योगतत्त्वनिष्पादनञ्च ।
बौद्धजैनदर्शनस्य सम्पूर्णपरिचयः, तत्त्वविवेचनञ्च । इदानीं बौद्धजैनदर्शनस्य उपयोगिता वर्णनम् ।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम्
अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५ उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः – (पूर्णाङ्कः – 200)
माध्यमिकी परीक्षा – 20%
सत्रान्तपरीक्षा – 60%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 20%

योगसूत्रम्

विभाग – क

(अङ्काः)

१. योगसूत्रम्, योगसूत्रस्य रचयिता महर्षिपतञ्जलिः 20%
२. पतञ्जलेः कृतिः, योगपरम्परा, योगसांख्ययोः सामान्य परिचयः
३. योगस्य संज्ञा – चित्तवृत्तिनिरोधः,
४. चित्तस्य पञ्चभूमयः

विभाग – ख

20%

१. वृत्तिः का ? वृत्तेः प्रकाराः
२. त्रीणि प्रमाणानि
३. निद्रा, स्मृतिः, वैराग्यम्
४. समाधि (सम्प्रज्ञातः, असम्प्रज्ञातः)
५. ईश्वरः
६. सवितर्कः, निर्वितर्कः

२१/११/२०२५

१. पञ्चक्लेशाः (अविद्यास्मितारागद्वेषाभिनिवेशाः)
२. आत्मा, प्रज्ञा
३. अष्टाङ्गयोगः, आसनं, प्राणायामः

बौद्धदर्शनम्

विभाग – घ

20%

१. भगवतः बुद्धदेवस्य जीवनपरिचयः
२. त्रिपिटकः, चत्वारि आर्यसत्यानि
३. नैरात्मवादः, सन्तानवादः, बोधिसत्त्वः
४. चत्वारः बौद्धसम्प्रदायाः

जैनदर्शनम्

विभाग – ङ

20%

१. जैनधर्मस्य सामान्यपरिचयः
२. जैनतीर्थङ्कराः – पार्श्वनाथः, बर्धमानमहावीरः
३. श्वेताम्बरः दिगम्बरः च सम्प्रदायः
४. स्याद्वादः, सप्तभङ्गीनयः

सन्दर्भग्रन्थसूची

१. आरण्य, हरिहरानन्दः, पातञ्जलयोगदर्शनम्, मोतिलाल बनारसीदास, नई दिल्ली
२. उपाध्याय, वलदेव, भारतीयदर्शनम्, चौखम्भा संस्कृत संस्थानम्, नई दिल्ली

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
	योगसूत्रम्, योगसूत्रस्य रचयिता महर्षि पतञ्जलिः	
	पतञ्जलेः कृतिः, योगपरम्परा, योगसांख्ययोः सामान्य परिचयः	
	योगस्य संज्ञा – चित्तवृत्तिनिरोधः	
	योगस्य संज्ञा – चित्तवृत्तिनिरोधः,	
	वृत्ति का ? वृत्तेः प्रकाराः	
	त्रीणि प्रमाणानि	
	निद्रा, स्मृति, वैराग्यम्	
	समाधि (सम्प्रज्ञात, असम्प्रज्ञात)	
	ईश्वरः	
	सवितर्कः, निर्वितर्कः	

२५/१२/२०२१

छन्दोलङ्कारः काव्यसौन्दर्यञ्च

पाठ्यक्रमकूटक्रमाङ्कः - SKT310

श्रेयाङ्काः - 4

पाठ्यक्रमनाम - छन्दोलङ्कारः काव्यसौन्दर्यञ्च (Metre, Figure of Speech and Poetic Beauty)

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः अलङ्कारशास्त्रस्य बोधेन सहैव नूतनकाव्यसर्जनकौशलस्य विकाससम्पादनेन नाट्यशास्त्रीयसिद्धान्तानाञ्च परिचयप्रदानेन सहैव संस्कृतवाङ्मयस्य अत्यन्तं विस्तृतसाहित्यस्य परिचयप्रदानपूर्वकं अस्माकं काव्यशास्त्रीयपरम्पराणां विषये गभीराध्ययनाय विक्षेपणाय च अवसरप्रदानमस्ति ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् -

1. छन्दसां परिज्ञानम् ।
2. छन्दसाम् अर्थनिर्णये आवश्यकतावगमः ।
3. काव्यलक्षणानाम् अर्थनिर्णये संप्रयोगः ।
4. काव्यानां मार्मिकाध्ययनस्य प्रामुख्यम् ।
5. सांस्कृतिकाध्ययने काव्यशास्त्राणां महत्त्वावगमाभिवर्धनम् ।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगणकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् 15 होरासमानं भवति ।]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

पूर्णाङ्कः - 200

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

○ माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
○ सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
○ सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -		20%

छन्दोलङ्कारः काव्यसौन्दर्यञ्च

अन्वितिसंख्या

विषयः

होरा ४०

१. छन्दोमञ्जरी

(ग.) प्रथमस्तवकः

पद्यलक्षणं तद्धेदाश्च, वृत्तस्य भेदाः, अष्टगणनामनिर्देशः, जातिच्छेदोगणपरिचयः, यतिस्वरूपम्, समवृत्तादीनामुक्थादिसंज्ञाः ।

(ख.) द्वितीयस्तवकः

माणवकम्, विद्युन्माला, इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा, वंशस्थम्, भुजङ्गप्रयातम्, तोटकम्, द्रुतविलम्बितम्, तामरसम्, मालती, वसन्ततिलका, मालिनी, पञ्चचामरम्, मन्दाक्रान्ता, हरिणी, शार्दूलविक्रीडितम्, स्रग्धरा ।

२. काव्यप्रकाशः (प्रथमोल्लासः) - मङ्गलाचरणम्, काव्यप्रयोजनानि, काव्यस्य हेतवः, काव्यस्वरूपम्, काव्यस्य भेदाः

३. काव्यप्रकाशः (अष्टमोल्लासः) - गुणालङ्कारविवेकः, अलङ्कारलक्षणमुदाहरणञ्च, गुणानां भेदाः (माधुर्यम् ओजः प्रसादश्च)

४. काव्यप्रकाशः (नवमोल्लासः)

शब्दालङ्कारनिरूपणम् - वक्रोक्तिः, अनुप्रासः, यमकः, श्लेषः भेदाश्च

५. काव्यप्रकाशः (दशमोल्लासः)

अर्थालङ्कारनिरूपणम् - उपमा, उत्प्रेक्षा, रूपकः, अपह्नुतिः, समामोक्तिः, निदर्शना, दृष्टान्तः, विभावना, विशेषोक्तिः भेदाश्च, अर्थान्तरन्यासः भेदाश्च, स्वभावोक्तिः, संसृष्टिः, सङ्करः भेदाश्च ।

निर्धारितग्रन्थाः -

01. काव्यप्रकाशः, डॉ० श्रीनिवास शास्त्री, साहित्यभण्डारः, मुभाष बाजार, मेरठ-२

02. छन्दोमञ्जरी, डॉ० ब्रह्मानन्दत्रिपाठी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी

सन्दर्भग्रन्थाः -

१. अलङ्कारमर्वस्वम्, डॉ० त्रिलोकीनाथ द्विवेदी, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी

२. वृत्तरत्नाकरः, डॉ० केदारभट्टः, मोतीलाल बनारसी दास, दिल्ली

३. छन्दोमञ्जरी, श्रीगङ्गादासप्रणीता, सुषमा, सफला संस्कृत-हिन्दी व्याख्याकारः, डॉ० ब्रह्मानन्दत्रिपाठी,

चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी

क्र.सं.	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१	पद्यलक्षणं तद्धेदाश्च, वृत्तस्य भेदाः	२
२	अष्टगणनामनिर्देशः, जातिच्छेदोगणपरिचयः	२
३	यतिस्वरूपम्, समवृत्तादीनामुक्थादिसंज्ञाः	२
४	माणवकम्, विद्युन्माला, इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा	२
५	वंशस्थम्, भुजङ्गप्रयातम्, तोटकम्, द्रुतविलम्बितम्	२

काव्यप्रकाशः

पाठ्यक्रमकूटक्रमाङ्कः - SKT356

श्रेयाङ्काः - 4

पाठ्यक्रमनाम - साहित्यम् - IX - काव्यप्रकाशः

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः अलङ्कारशास्त्रस्य बोधेन सहैव नूतनकाव्यसर्जनकौशलस्य विकाससम्पादनेन नाट्यशास्त्रीयसिद्धान्तानाञ्च परिचयप्रदानेन सहैव संस्कृतवाङ्मयस्य अत्यन्तं विस्तृतसाहित्यस्य परिचयप्रदानपूर्वकं अस्माकं काव्यशास्त्रीयपरम्पराणां विषये गभीराध्ययनाय विश्लेषणाय च अवसरप्रदानमस्ति ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् -

1. काव्यलक्षणानाम् अर्थनिर्णये संप्रयोगः।
2. काव्यानां मार्मिकाध्ययनस्य प्रामुख्यम् ।
3. सांस्कृतिकाध्ययने काव्यशास्त्राणां महत्वावगमाभिवर्धनम् ।

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च 10 होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां 5 होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगर्कार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् 15 होरासमानं भवति]

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम 75% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

पूर्णाङ्कः - 200

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः -

○ माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
○ सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
○ सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -		20%

अन्वितिसंख्या

विषयः

होरा ४०

काव्यप्रकाशः -

१. प्रथमोल्लासः - मङ्गलाचरणम्, काव्यप्रयोजनानि, काव्यस्य हेतवः, काव्यस्वरूपम्, काव्यस्य भेदाः
२. विविधविषयाः - शब्दशक्तिः, अभिहितान्वयवादः, अन्विताभिधानवादः, रसदोषः, काव्यगुणाः, व्यञ्जनायाः स्थापना, रससूत्रविमर्शः
३. शब्दालङ्कारनिरूपणम् - वक्रोक्तिः, अनुप्रासः, यमकः, श्लेषः ।
४. अर्थालङ्कारनिरूपणम् - उपमा, उत्प्रेक्षा, रूपकः, अपह्नुतिः, समासोक्तिः, निदर्शना, दृष्टान्तः, विभावना, विशेषोक्तिः भेदाश्च, विरोधाभासः, अर्थान्तरन्यासः, स्वभावोक्तिः, संसृष्टिः, सङ्करः भेदाश्च ।

निर्धारितग्रन्थाः -

01. काव्यप्रकाशः, डॉ० श्रीनिवास शास्त्री, साहित्यभण्डारः, सुभाष बाजार, मेरठ-२

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१- १०	मङ्गलाचरणम्, काव्यप्रयोजनानि, काव्यस्य हेतवः, काव्यस्वरूपम्, काव्यस्य भेदाः	१
१०-२०	शब्दशक्तिः, अभिहितान्वयवादः, अन्विताभिधानवादः, रसदोषः, काव्यगुणाः, व्यञ्जनायाः स्थापना, रससूत्रविमर्शः	१
२०-३०	वक्रोक्तिः, अनुप्रासः, यमकः, श्लेषः ।	१
३०-४०	उपमा, उत्प्रेक्षा, रूपकः, अपह्नुतिः, समासोक्तिः, निदर्शना, दृष्टान्तः, विभावना, विशेषोक्तिः भेदाश्च, विरोधाभासः, अर्थान्तरन्यासः, स्वभावोक्तिः, संसृष्टिः, सङ्करः भेदाश्च	१

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः:- SKT351

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् – रससिद्धान्तः (Rasa Theory)

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]
पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम् – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं रससिद्धान्तस्य ज्ञानपूर्वकं विभिन्नानां रसानां परिचयः यथासूत्रं विभावादीनां सिद्धिसम्पादनज्ञानं च वर्तते ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् – साहित्ये प्रयुक्तरसानां समास्वादनकौशलं तेषां प्रयोगज्ञानञ्च छात्राणां भविष्यति ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य विभागः (पूर्णाङ्काः - 200)

(क) माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
(ख) सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
(ग) सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	-	20%

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् – रससिद्धान्तः (Rasa Theory) SKT351

विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

१ प्रथमः भागः -

- ☞ रस-स्वरूपम् ।
- ☞ रसाः ।
- ☞ स्थायिभावाः ।
- ☞ सञ्चारिभावाः ।

२ द्वितीयः भागः -

- ☞ सात्त्विकभावाः ।
- ☞ अभिनयः ।
- ☞ वृत्तयः प्रवृत्तयश्च ।
- ☞ सिद्धिः, स्वराः, आतोद्यम्, गानम् ।

३ तृतीयः भागः -

नाट्यरसव्याख्यानम् ।

रसानां भावानां च परस्परं सम्बन्धः ।

रसानां वर्णाः, दैवतानि ।

संक्षेपेण रसानां वर्णनम् ।

४ चतुर्थः भागः -

भावः, विभावः, अनुभावः ।

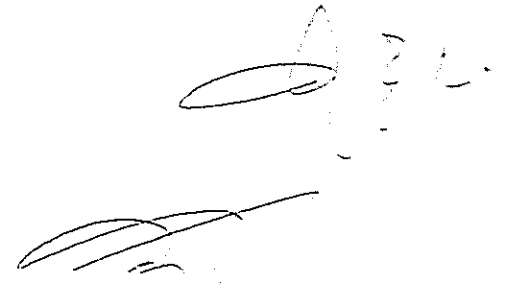
स्थायिभावाः संक्षेपेण ।

व्यभिचारिभावाः संक्षेपेण ।

सात्त्विकभावाः संक्षेपेण ।

निर्धारित ग्रन्थः

नाट्यशास्त्रम्, प्रो० ब्रजमोहन चतुर्वेदी, विद्यानिधि प्रकाशन ।

पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः:- SKT351

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् - साहित्यम् - X - रससिद्धान्तः

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् - संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम् - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं रससिद्धान्तस्य ज्ञानपूर्वकं विभिन्नानां रसानां परिचयः यथासूत्रं विभावादीनां सिद्धिसम्पादनज्ञानं च वर्तते ।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम् - साहित्ये प्रयुक्तरसानां समास्वादनकौशलं तेषां प्रयोगज्ञानञ्च छात्राणां भविष्यति ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य विभागः (पूर्णाङ्काः - 200)

(क) माध्यमिकी परीक्षा	-	20%
(ख) सत्रान्तपरीक्षा	-	60%
(ग) सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -		20%

विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या

विषयः

१ प्रथमः भागः -

- ☞ रस-स्वरूपम् ।
- ☞ रसाः ।
- ☞ स्थायिभावाः ।
- ☞ सञ्चारिभावाः ।

२ द्वितीयः भागः -

- ☞ सात्त्विकभावाः ।
- ☞ अभिनयः ।
- ☞ वृत्तयः प्रवृत्तयश्च ।
- ☞ सिद्धिः, स्वराः, आतोद्यम्, गानम् ।

३ तृतीयः भागः -

- ☞ नाट्यरसव्याख्यानम् ।
- ☞ रसानां भावानां च परस्परं सम्बन्धः ।

रसानां वर्णाः, दैवतानि ।

संक्षेपेण रसानां वर्णनम् ।

४ चतुर्थः भागः -

भावः, विभावः, अनुभावः ।

स्थायिभावाः संक्षेपेण ।

व्यभिचारिभावाः संक्षेपेण ।

सात्त्विकभावाः संक्षेपेण ।

निर्धारित ग्रन्थः

नाट्यशास्त्रम्, प्रो० ब्रजमोहन चतुर्वेदी, विद्यानिधि प्रकाशन ।

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१-१०	प्रथमः भागः	१
१०-२०	द्वितीयः भागः	१
२०-३०	तृतीयः भागः	१
३०-४०	चतुर्थः भागः	१

पाठ्यक्रमः (Course Content)

श्रेयाङ्काः - 04 [एकः श्रेयाङ्कः व्याख्यानम् - संचटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगर्कार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]
पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम् - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते यत् वेदान्तसारग्रन्थस्य सामान्य परिचयः, वेदान्तदर्शनस्य प्रकरणग्रन्थरूपेण वेदान्तसारस्य उपयोगितावर्णनम्, मूलतत्त्वविवेचनञ्च। कठतैत्तिरीयोपनिषदोः सम्पूर्णपरिचयः।

पाठ्यक्रमस्य प्रतिफलम्- अद्वैतवेदान्तस्य सम्यक् परिचयः भविष्यति। अपि च वर्तनामसन्दर्भे कठतैत्तिरीयोपनिषदोः प्रासङ्गिकतायाः ज्ञानं भविष्यति।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्षासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य विभागः -

(पूर्णाङ्काः - 200)

माध्यमिकी परीक्षा - 20 %

सत्रान्तपरीक्षा - 60 %

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् - 20 %

वेदान्तसार उपनिषच्च

वेदान्तसारः

विभागः-क

१. वेदान्तदर्शनस्य सामान्यपरिचयः, मूलग्रन्थाः
२. प्रकरणग्रन्थः वेदान्तसारः।

विभागः-ख

१. अनुबन्धचतुष्टयम्, साधनचतुष्टयम्
२. अध्यारोपः
३. अज्ञानस्य शक्तिद्वयम्- १. आवरणम् २. विक्षेपः
४. जगतः उत्पत्तिक्रमः
५. पञ्चीकरणम्
६. महाप्रपञ्चनिरूपणम्
७. अपवादः निरूपणम्
८. 'तत्त्वमसि' महावाक्यस्य निरूपणम्
९. भागलक्षणा
१०. श्रवण-मनन-निदिध्यासनम्
११. निर्विकल्पकसमाधिः
१२. जीवन्मुक्तिः, विदेहमुक्तिः

अ. अ. अ. अ. अ. अ.

A 3 1

१. उपनिषदः सामान्यपरिचयः
२. ब्रह्मप्रतिपादकाः ग्रन्थाः उपनिषदः

विभागः-ख

१. वाजश्रवसः दानं, नचिकेतसः शङ्का, पितृपुत्रयोः संवादः
२. यमस्य प्रलोभनं, यमस्य त्रयो वराः
३. आत्मस्वरूपनिरूपणम्
४. शरीरादिसम्बन्धात् आत्मनः रथादिरूपता, विवेकिनां परमपदप्राप्तिः
५. इन्द्रियादितारतम्यम्, आत्मनः सूक्ष्मबुद्धिग्राह्यता

विभागः-ग

१. आत्मदर्शने विघ्नः- इन्द्रियाणां बहिर्मुखता।
२. अग्नौ ब्रह्मदृष्टिः, भेददृष्टेः निन्दा
३. हृदयपुण्डरीकस्थं ब्रह्म, अभेददर्शनस्य कर्तव्यता।
४. ब्रह्मानुसन्धानम्, देहस्थ आत्मा एव जीवनम्।
५. गुह्यब्रह्मोपदेशः, आत्मा उपाधिः, आत्मदर्शी हि नित्यसुखी
६. संसाररूपः अश्वत्थवृक्षः, ईश्वरज्ञाने अमरत्व प्राप्तिः
७. स्थानभेदे भगवद्दर्शने तारतम्यम्, आत्मज्ञानस्य प्रकारः प्रयोजनं च, परमपदप्राप्तिः।

विभागः-क

तैत्तिरीयोपनिषद्

१. तैत्तिरीयोपनिषदः सामान्यपरिचयः, शिक्षायाः व्याख्या
२. संहितोपासना, व्याहृतिरूपब्रह्मणः उपासना
३. हृदयाकाशवर्णनम्, पाङ्क्तिरूपेण ब्रह्मणः उपासना।
४. ओङ्कारोपासना, त्रिशङ्कोर्वेदानुवचनम्।
५. वेदाध्ययनानन्तरम् आचार्याणां शिष्यान् प्रति उपदेशः।

विभागः-ख

१. अन्नस्य महिमा, प्राणमयकोशवर्णनम्।
२. प्राणस्य महिमा, विज्ञानस्य महिमा, आनन्दमयकोशवर्णनम्।
३. ब्रह्मणः सुकृतता-आनन्दरूपतावर्णनम्, ब्रह्मानन्दस्य निरतिशयत्वम्

विभागः-ग

१. वरुणस्य ब्रह्मोपदेशः, अन्नं ब्रह्मेति, प्राणः ब्रह्मेति, मनः ब्रह्मेति
२. विज्ञानं ब्रह्मेति, आनन्दः ब्रह्मेति
३. अन्नब्रह्मणः उपासनायाः फलम्, ब्रह्मवेत्तृद्वारा सामगानम्

सन्दर्भग्रन्थसूची

१. वेदान्तसारः, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली
२. ईशादि नौ उपनिषद् (शाङ्करभाष्य सहितम्), गीता प्रेस, गोरखपुर

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१	वेदान्तदर्शनस्य सामान्यपरिचयः, मूलग्रन्थाः (वेदान्तसारः)	१

अज्ञातम

१६

१	अध्यारोपः	१
४	अज्ञानस्य शक्तिद्वयम्- १.आवरणम् २.विक्षेपः	१
५	जगतः उत्पत्तिक्रमः	१
७	पञ्चीकरणम्	१
८	महाप्रपञ्चनिरूपणम्	१
९	अपवादनिरूपणम्	१
१०	'तत्त्वमसि' महावाक्यस्य निरूपणम्	१
११	भागलक्षणा	१
१२	श्रवण-मनन-निदिध्यासनम्	१
१३	निर्विकल्पकसमाधिः	१
१४	जीवन्मुक्तिः, विदेहमुक्तिः	१
१५	उपनिषदः सामान्यपरिचयः (कठोपनिषद्)	२
१६	ब्रह्मप्रतिपादकाः ग्रन्थाः उपनिषदः	२
१७	वाजश्रवसः दानं, नचिकेतसः शङ्का, पितृपुत्रयोः संवादः	२
१८	यमस्य प्रलोभनम्, यमस्य त्रयो वराः	२
१९	आत्मस्वरूपनिरूपणम्	२
२०	शरीरादिसम्बन्धात् आत्मनः रथादि रूपता, विवेकिनां परमपदप्राप्तिः	२
२१	इन्द्रियादितारतम्यम्, आत्मनः सूक्ष्मबुद्धिग्राह्यता	२
२२	आत्मदर्शने विघ्नः	२
२३	इन्द्रियाणां बहिर्मुखता	२
२४	अग्नौ ब्रह्मदृष्टिः, भेददृष्टेः निन्दा	२
२५	हृदयपुण्डरीकस्थं ब्रह्म, अभेददर्शनस्य कर्तव्यता	२
२६	ब्रह्मानुसन्धानम्, देहस्य आत्मा एव जीवनम्	२
२७	गुह्य ब्रह्मोपदेशः, आत्मा उपाधिः, आत्मदर्शी हि नित्यसुखी	२
२८	संसाररूपः अश्वत्थवृक्षः, ईश्वरज्ञाने अमरत्व प्राप्तिः	२
२९	स्थानभेदे भगवद्दर्शने तारतम्य, आत्मज्ञानस्य प्रकारः प्रयोजनञ्च, परमपदप्राप्तिः	२
३०	तैत्तिरीयोपनिषदः सामान्यपरिचयः, शिक्षायाः व्याख्या (तैत्तिरीयोपनिषद्)	२
३१	संहितोपासना, व्याहृतिरूपब्रह्मणः उपासना	२
३२	हृदयाकाशवर्णनम्, पाङ्क्तुरूपेण ब्रह्मणः उपासना।	२
३३	ओंकारोपासना, त्रिशङ्कोर्वेदानुवचनम्	२
३४	वेदाध्ययनानन्तरम्, आचार्याणां शिष्यान् उपदेशः।	२
३५	अन्नस्य महिमा, प्राणमयकोशवर्णनम्	२
३६	प्राणस्य महिमा, विज्ञानस्य महिमा, आनन्दमयकोशवर्णनम्	२
३७	ब्रह्मणः सुकृतता-आनन्दरूपतावर्णनम्, ब्रह्मानन्दस्य निरतिशयत्वम्	२
३८	वरुणस्य ब्रह्मोपदेशः, अन्नं ब्रह्मेति, प्राणः, ब्रह्मेति, मनः ब्रह्मेति	२
३९	विज्ञानं ब्रह्मेति, आनन्दः ब्रह्मेति	२
४०	अन्नब्रह्मणः उपासनायाः फलम्, ब्रह्मवेत्तृद्वारा सामगानम्	२

अ. ए. रि. २४/५

A ३५

पाठ्यक्रमस्य नाम- दर्शनम् X ब्रह्मसूत्रं न्यायसिद्धान्तमुक्तावली च (Brahmasutram and Nayayasiddhanta-muktavali)

पाठ्यक्रमकूट:- SKT 355

MA 4th 2024-2025 तः प्रभावी

श्रेयाङ्काः -04 [एकः श्रेयाङ्कः व्याख्यानम् ,होरासमानम् १० संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च – अन्य ,होरासमानम् ५ शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां/अनुशिक्षणस्य/व्यावहारिककार्यस्य/प्रयोगशालायाःकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि निर्धारितानि ,सामूहिककार्याणि ,अनिवार्य ,पुस्तकालयकार्याणि ,साहित्यसमीक्षा ,वैकल्पिककार्याणि/ शोधप ,तथ्यसंग्रहाःत्रलेखनम्संगोष्ठीपत्रलेखनादि , १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम् – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते यत् ब्रह्मसूत्रस्य सामान्य परिचयः, ब्रह्मसूत्रस्य ग्रन्थरूपेण उपयोगिता वर्णनम्, मूलतत्त्वविवेचनञ्च। न्यायसिद्धान्तमुक्तावली ग्रन्थस्य सम्पूर्णपरिचयः, तत्त्वनिष्पादनञ्च। अपि च वर्तनामसन्दर्भे न्यायसिद्धान्तमुक्तावली ग्रन्थस्य प्रासङ्गिकतायाः विवेचनम्।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्ष्यासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य विभागः –

(पूर्णाङ्काः - 200)

माध्यमिकी परीक्षा – 20 %

सत्रान्तपरीक्षा – 60 %

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् -20 %

ब्रह्मसूत्रम्

ब्रह्मसूत्रम् (शाङ्करभाष्यम् १.१) (अङ्काः)
इकाई – १ 20%

१. ब्रह्मसूत्रस्य सामान्यपरिचयः, अद्वैतग्रन्थानां परिचयः

२. भगवत् शङ्कराचार्यस्य परिचयः

इकाई – २ 30%

१. शाङ्करभाष्ये अध्यासः

२. ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यं प्रथमसूत्रम्

न्यायसिद्धान्तमुक्तावली(अनुमानखण्डः)

इकाई – ३ 20%

१. न्यायदर्शनस्य सामान्यपरिचयः, नैयायिकानां परिचयः

२. न्यायसिद्धान्तमुक्तावलीरचनाकारः विश्वनाथपञ्चाननभट्टाचार्यस्य परिचयः

३. किरणावलीरचनाकारः उदयनाचार्यस्य परिचयः

अनुराग

इकाई - ४

20%

१. अनुमितिलक्षणम्
२. परामर्शनिरूपणम्
३. व्याप्तिलक्षणम्

इकाई - ५

10%

१. हेत्वाभासः
२. हेत्वाभासदृष्टान्तानि

सन्दर्भग्रन्थसूची

१. ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम्, मोतिलालबनारसी दास, दिल्ली
२. न्यायसिद्धान्तमुक्तावली, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१-२	ब्रह्मसूत्रस्य सामान्यपरिचयः, अद्वैतग्रन्थानां परिचयः	१
३	भगवत् शङ्कराचार्यस्य परिचयः	१
४-५	शाङ्करभाष्ये अध्यासः	१
६-२०	ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यं प्रथमसूत्रम्	१
२१-२२	न्यायदर्शनस्य सामान्यपरिचयः, नैयायिकानां परिचयः	२
२३	न्यायसिद्धान्तमुक्तावलीरचनाकारः विश्वनाथपञ्चाननभट्टाचार्यस्य परिचयः	२
२४	किरणावलीरचनाकारः उदयनाचार्यस्य परिचयः	२
२५-२७	अनुमितिलक्षणम्	२
२८-३०	परामर्शनिरूपणम्	२
३१-३३	व्याप्तिलक्षणम्	२
३४-३८	हेत्वाभासः	२
३९-४०	हेत्वाभासदृष्टान्तानि	२

अ. ज. त. २५/१५